SALA DE LECTURĂ

ANUL XXVIII
5
(1 238)
Sîmbătă
1 februarie
1986
12 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

UN SENTIMENT ISTORIC

Aniversarea zilei de naștere a secretarului general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, și omagierea a peste 50 de ani de activitate revoluționară, a constituit, pentru întreaga națiune, acel fericit prilej al unei emoționante exprimări de conștiință, faptul indisolubil legat de tot ceea ce în planul identității noastre morale, politice și sociale reprezintă azi forța și coeziunea de spirit, realitatea în dinamica ei multipliă și revelatoare, pe un traiect istoric în care prezentul se îngemănează strîns cu viitorul și unește într-o singură și amplă bătaie de inimă munca și viața tuturor generațiilor. Omagiul fierbinte, profunda recunoștință și înalta prețuire cuprind reverberații istorice de natură să ne explice însuși modul de a fi, modul de a gîndi și acționa într-un consens care e al asumării și înfăptuirii idealurilor, al trăirii lor intense, prin impactul viu, tot mai puternic pe care-l trezesc în realitatea complexă și transformată, ridicată permanent la cote și altitudini noi, revoluționare.

De mai bine de două decenii se află în fruntea partidului și a țării, omul a cărui proeminentă și prodigioasă personalitate a imprimat destinului socialist al României un spirit și o vocație exponențiale. Mărturia cea mai elocventă e constituie această uriașă forță creatoare, această trezire din rădăcini a elanurilor și virtuților creatoare prin care, de mai bine de două decenii, țara noastră a abordat lumea propriilor sale cerințe și posibilități pentru a se ilustra în toate domeniile de activitate și pentru a străbate spații noi de referință sub multe laturi ale existenței. O epocă nouă, *Epoca Nicolae Ceaușescu*, transfigurează în efigia și noblețea marilor împliniri. Solemnitatea prilejuită de aniversarea zilei de naștere a secretarului general al partidului și omagierea îndelungatei sale activități este o fidelă expresie a unor astfel de convingeri și sentimente și poartă pecetea unui act de memorie colectivă, cu semnificații și rezonanțe dintre cele mai adinci. „În această memorabilă zi, devenită sărbătoare scumpă a întregului popor — se spune în Scrisoarea Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., Consiliului de Stat și Guvernului Republicii Socialiste România — însoțim vibrantul nostru omagiu cu recunoștința fierbinte pe care v-o datorăm dumneavoastră, marele erou al națiunii române, ctitor al României socialiste moderne, înflăcărat militant revoluționar și patriot, care v-ați dedicat viața, din cei mai tineri ani, luptei pentru libertatea, demnitatea și fericirea poporului, slujirii cu credință a mărețelor idealuri de independență și progres, triumfului revoluției socialiste, înfloririi necontenite a patriei, cauzei colaborării, înțelegerii și păcii în lume".

Viziunea, gîndirea politică profundă și innoitoare au dinamizat orizonturile muncii și creației, ridicîndu-le pe temelii și cu motivații complexe noi, științifice, în sfera tuturor posibilităților materiale și spirituale, pe calea neîntreruptă a progresului și civilizației socialiste. Socialismul cu oamenii și pentru oameni este deviza care călăuzește toate demersurile noastre și în acest spirit cuvîntarea secretarului general al partidului rostită cu prilejul solemnității care a avut loc reliefează un întreg program al actualei etape, din perspectiva înfăptuirii sarcinilor și obiectivelor celui de al XIII-lea Congres al partidului. *Este, fără îndoială, plăcut — în asemenea împrejurări — să constați că anii care au trecut*, spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu, *au fost folosiți în interesul poporului, al cauzei socialismului și comunismului, al păcii. Este, fără nici o îndoială, o bucurie să constați că, în această activitate, ai adus o contribuție, împreună cu întregul partid, cu întregul popor, la mărețele înfăptuiri realizate de popor pe calea socialismului și comunismului. Toate acestea ne cer să depunem în continuare noi eforturi, să lucrăm și mai bine pentru a asigura unirea eforturilor întregului partid, ale întregului popor în realizarea hotărîrilor istorice ale Congresului al XIII-lea al partidului.*

Unirea eforturilor întregului partid, ale întregului popor, iată o cauză, un comandament de înaltă și elocventă mîndrie patriotică și revoluționară, o idee-forță în lumina căreia transpar toate înfăptuirile de azi și de mîine. Dragostea, stima și prețuirea întregii națiuni gravitează în jurul marelui său erou și fac din actul angajării, al devotamentului și încrederii nemărginite proba și temeiul concret al faptelor, al permanentei unități de gînd și voință, liantul prin care ne percepem ca istorie, ca popor și ca țară, avînd mereu în față un luminos și strălucit exemplu.

Erou al țării, erou al păcii, personalitate proeminentă a lumii contemporane, om al destinelor de azi și de mîine ale partidului și ale poporului, garanție supremă a înaintării noastre, a mersului ascendent, spre binele și fericirea întregii țări sînt termenii de esență ai mesajelor transmise tovarășului Nicolae Ceaușescu, fapt cu deosebire semnificativ nu numai în ordinea morală a faptelor, cît și în aceea a sentimentului istoric, a datelor și evenimentelor acesteia, dintr-un impuls în permanență călăuzitor. Pentru că în asemenea prilejuri rememorăm nu numai un segment de timp istoric, cuprins în datele și orizonturile propriei noastre biografii, ci și acel viitor amplu și cert pe coordonatele căruia ne plasăm odată cu întreaga zestre materială și spirituală a țării, cu întregul ei patrimoniu. *În ce mă privește*, spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu, *atît în activitatea încredințată de partid și popor pe plan intern, cît și în activitatea internațională, voi face totul pentru a servi în cele mai bune condiții, cu toată forța și ființa mea, poporul, cauza socialismului și comunismului, a bunăstării întregii națiuni, a independenței și suveranității țării !*

Este aici, în aceste cuvinte, legămîntul de credință în sfera căruia ne cuprindem toți. Și se cuprinde de sine ființa însăși a țării, cu întregul ei patos și întreaga, desăvîrșita sa încredere în prezentul și viitorul care ne consacră celor mai luminoase împliniri. Ecourile și semnificațiile zilei aniversare străbat spații de inimă și conștiință pentru a reverbera pe mai departe în edificiul numit om și umanitate, sub semnele unei epoci mărețe.

Luceafărul

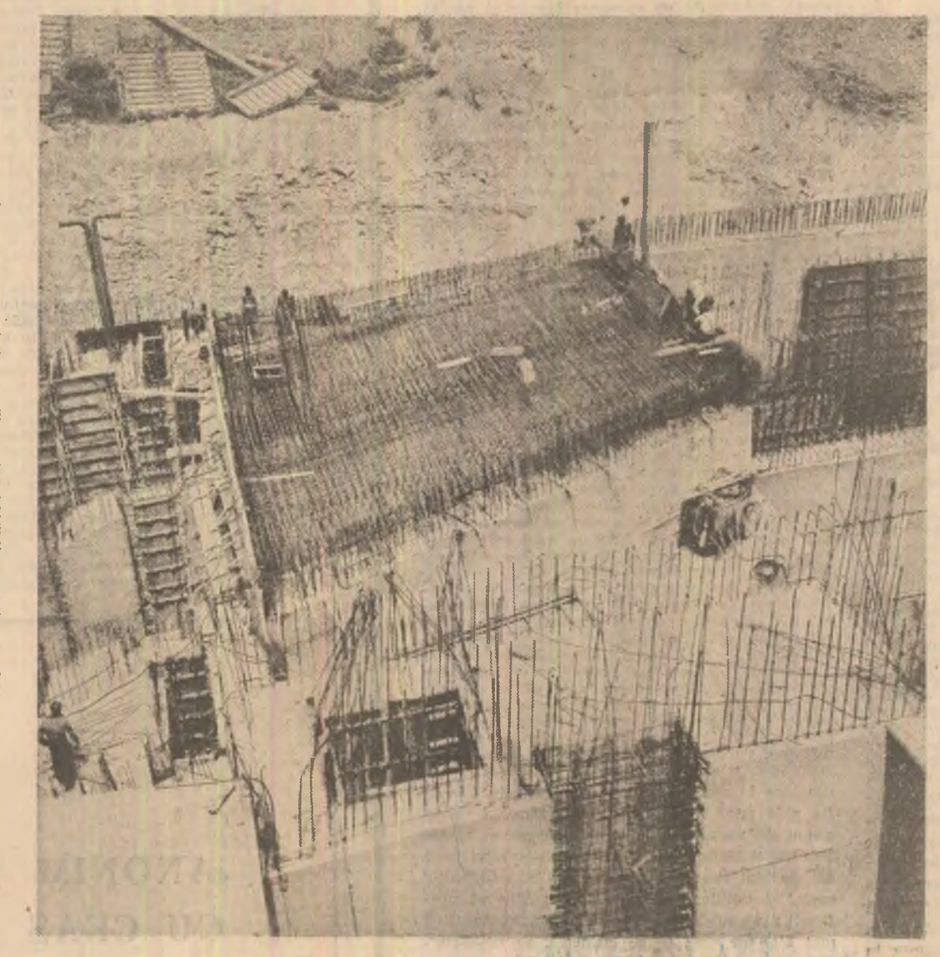

TELEGRAMĂ

Tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU,
Secretar General al Partidului Comunist Român, Președintele Republicii Socialiste România

Mult stimate și iubite tovarășe NICOLAE CEAUȘESCU,

În această luminoasă zi de ianuarie, scriitorii României Socialiste își unesc glasurile cu cele ale tuturor oamenilor muncii pentru a Vă ruga să primiți cele mai sincere urări de sănătate și viață îndelungată, de înfăptuire a proiectelor Dumneavoastră cutezătoare, avînd drept scop îndeplinirea idealurilor nobile ale partidului și poporului nostru, edificarea unei lumi noi pe străvechiul pămînt al patriei.

O experiență multiseculară confirmă faptul că, în momentele hotărîtoare ale atît de încercatei sale istorii, națiunea noastră a dat naștere unor personalități de excepție, care au știut să-i întrupeze cu strălucire aspirațiile sale de neatîrnare și de progres social, de a trăi în bună înțelegere cu celelalte națiuni.

Acest adevăr și-a pus pecetea și pe pagina nepieritoare pe care o scrie astăzi poporul român, angrenat cu întregul său potențial material și spiritual în făurirea noului său destin, sub conducerea gloriosului partid al comuniștilor, în frunte cu cel dintîi bărbat al țării, înflăcărat patriot și eminentă personalitate a lumii contemporane. Mari împliniri au fost obținute, mai cu seamă în ultimii douăzeci de ani, și pe tărîmul artei cuvîntului. Călăuziți de grija responsabilă pentru prezentul și viitorul patriei, slujitorii condeiului au dat măsura talentului lor în opere de o mare varietate a expresiei artistice, care au contribuit puternic la modelarea conștiințelor în spiritul umanismului socialist. Cunoscînd îndeaproape oameni și fapte, scriind despre marile zidiri ale acestui timp eroic, ei au fost inaripați de gîndurile și faptele Dumneavoastră.

Fie ca aceste gînduri și fapte, care au așezat România la loc de cinste printre țările lumii, să Vă rămînă veșnic tinere, întru lauda hărniciei, cinstei și demnității oamenilor acestui pămînt.

Mărturisindu-ne prin viu grai și prin cuvîntul scris bucuria de a fi martori și părtași ai eforturilor și împlinirilor poporului nostru, Vă încredințăm, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, că, urmînd exemplul Dumneavoastră înalt pilduitor, vom face totul, așa cum de atîtea ori ne-ați îndemnat, pentru a înălța scumpa noastră patrie sub soarele comunismului biruitor.

UNIUNEA SCRIITORILOR DIN R.S. ROMANIA

GÎND DE RECUNOȘTINȚĂ

Ca în fiecare an, aniversarea zilei de naștere a tovarășului Nicolae Ceaușescu, s-a constituit într-un prilej de sărbătoare națională, sub luminile căreia întreg poporul român l-a omagiat cu nețărmurită dragoste și recunoștință pe cel aflat la conducerea partidului și a țării, de numele, strădania și clarviziunea căruia se leagă toate transformările revoluționare care caracterizează ultimele decenii ale mult încercatei istorii românești.

Persoană și personalitate de excepție, tovarășul Nicolae Ceaușescu a imprimat propriul său dinamism de gîndire și acțiune tuturor mișcărilor înnoitoare pe care le parcurgem, și faptul că discursul rostit cu prilejul sărbătoririi zilei sale de naștere a fost tot o recapitulare a sarcinilor care ne stau în față, o sinteză clară și expresivă a urgențelor pe care trebuie să le rezolvăm — s-a constituit într-o nouă dovadă a faptului că nici o clipă din viața și activitatea Domniei Sale nu se consumă înafara grijilor națiunii, că nici un gînd nu se-înalță pe alt cer decît acela al viitorului românesc.

Continuînd fără abatere îndrăznețul program de dezvoltare națională enunțat la Congresul al IX-lea al partidului, așezînd aceeași bază înaltă angajamentelor reînnoite la toate celelalte congrese care au urmat, tovarășul Nicolae Ceaușescu a determinat în fapt un nou curs al istoriei României, a cărui finalitate nu stă numai în pilduitoarele izbînzi tehnice, științifice și culturale, dar și în sporul de demnitate națională, de accentuată conști-

Emil Poenaru

Continuare în pag. a 11-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Țara la început de cincinal

Desigur, motivele și prilejurile de bucurie ale unui scriitor pe parcursul unui an calendaristic pot fi numeroase și diferite, dar mi se pare că niciunul nu se poate compara cu acela oferit de începutul de an și de cincinal.

Debut de cincinal. Oră de arcuire a gîndului în viitor, dar și oră de rememorare a unor fapte și întîmplări, oră a privirii îndreptată către acel mîine, necunoscut și cu atît mai mult așteptat de inimă și de gînd.

Cînd se întîmplă ca un scriitor să fie și un impătimit al reportajului — cum îmi permit a mă considera și eu — ora începutului de an primește, fără îndoială, semnificații aparte. Inima și gîndul la ceasul trecerii dintr-un an în celălalt devin un fel de oglindă panoramică (și totuși nu îndeajuns de încăpătoare !) pentru muncitorii din fabrici și pentru cei de pe ogoare, pentru minerii, elevii, cercetătorii și toți ceilalți neobosiți truditori întru binele patriei pe care i-a întîlnit de-a lungul drumurilor tale prin țară și ți i-ai făcut, rînd pe rînd, eroi de reportaje, personaje simbolice pentru ceea ce înseamnă cetățeanul României socialiste a anului 1985.

Bunăoară, acum, cînd abia am pășit în noul cincinal, în 1986, gîndul meu se întoarce cu

Florentin Popescu

Continuare în pag. a 11-a

Antologia «Luceafărul»

POEȚII ȘI PARTIDUL

Poarta

Nu cred că o iubeau mai mult ca mine,
Dar poate totuși o cîntau mai bine
Și poate că și eu, cuprins de fală,
Mai bine o cîntam pe nicovală.

Ori poate că din secere prin spice
Eu o cîntam, cum alții nu știu zice,
Dar s-a-ntîmplat că-n loc să fac am zis,
Ori poate c-am gîndit mai mult
și-am scris.

De ursul românesc, de alte cele
Ce-au fost și n-au fost treburile mele.
Dar de-ale mele nici că mi-a păsat
Plecasem cu-ale satului din sat.

Și cu-ale țării, căci erau totuna
Și-n aluatul lor dospea furtuna
Aceasta mi-a fost patriei plămadă
Și orice peste cap era să-mi cadă

Primeam pătruns de-acest statornic gînd,
Dreptatea tuturora pe pămînt !
Și nu știam secretul cum deschidu-l...
Dar poarta am găsit-o : E Partidul !

Mihai Beniuc

Un tip de umanitate

Există, în lumea modernă două tipuri umane, care polarizează imaginarul colectiv și modalitățile spiritului. Aceste tipuri au amîndouă o mare vechime, deși unul e mai vechi decît celălalt. Pentru unul înțelesurile lumii se ordonează în **argumente abstracte**, pentru celălalt, în **întîmplări pilduitoare**. Unul abstrage ideea din corpul ei epic și o revarsă asupra celorlați sub forma ideologiilor, altul izbutește rara performanță de a pune în mișcare ideea împreună cu corpul ei sensibil. Unul operează cu **ideologii**, celălalt cu **maxime**. Primul urcă înțelesurile lumii în entități abstracte și astfel umple lumea de „pietre-facte", cum le numea L. Blaga, al doilea alege din șirul lumii întîmplări cu pilde în care întîrzie cuprins de „frumusețea" și exemplarismul lor. Iar atunci cînd lumea este clătinată la temelia ei, tipul acesta se așează el însuși într-o întîmplare pilduitoare, devenind astfel un **axis mundi**, „stîlpul cosmic" al lumii sale. Un astfel de **ins** este și Simion Moldovan din **Suferința urmașilor**, romanul lui I. Lăncrănjan. El este un țăran obișnuit din Dîrga de Sus, dar iată-l, în clătinările vremii, devenind un tip **exemplar**, adică un ins dintre aceia care, ca și „Cristosul răstignit a doua oară" al lui N. Kazantsakis, penetrează inițiatic straturile lumii și se instalează în miezul ei de tîlc, acolo unde clipa este deopotrivă moarte și înviere, trecere (durată) dar și împlinire, surpare dar și întemeiere. În vremuri „normale" acest om ar fi fost un gospodar oarecare din Dîrga de Sus, pentru care vechile pilde ar fi fost îndestulătoare pentru a susține cercul Legii, a acelui Principiu care păstrează lumea în ordine dezlegîndu-i „căderea de-a fi". Dar iată cum vremea clatină vechiul Principiu și cu el odată temeliile lumii țărănești căscînd negre crăpături în bolta ei cosmică. Țăranul acesta care cunoștea cel mai bine istoria de întîmplări ale satului avea încă memoria întemeierii așezării omenești, păstra încă nealterate simțuri prin care tainele naturii i se oferea omului sub chip de centură cosmică. țăranul acesta se arăta astfel însemnat să devină stîlpul cosmic al lumii sale clătinate. Așa va fi fost Horea, cel în care țăranii lumii românești „citiseră" tîlcul vestirii naționale și-l numiseră **Rex Daciae**. Romanul lui Ion Lăncrănjan ar putea fi încadrat între „romanele întemeierii". Drumul pe care-l parcurge această lume țărănească are un tîlc al lui, strămilenar, a cărui

Ilie Bădescu

Continuare în pag. a 9-a

CĂRȚILE ANULUI 1985

Interlocutorii reporterului

Condiția ireductibilă a oricărui reportaj literar este reflectarea realității folosind, ca orice creație literară, imaginea estetică. Reporterul pornește, se știe aceasta, nu de la ficțiune, ci de la fapte reale, selectate spre a avea puterea de generalizare și fiind cele mai reprezentative. Eroul reportajului este identificabil, dar spre a ieși din comun și banal reporterul trebuie să posede talentul de a-i pune în vedere, cu expresivitate, aspectele vieții sale cele mai semnificative. De un asemenea dar este stăpînit Ilie Purcaru, autorul care, în lunga sa activitate literară de peste trei decenii (cu prezențe revuistice și editoriale notabile) a făcut ca granița dintre reportajul literar (cel „bine scris", evident) și literatura de ficțiune să se micșoreze pînă la identificare. Debutul, din 1961, cu **Ev nou în Țara Banilor** (reeditată substanțial sporită, în 1972) îl așezase deja printre reporterii români de întîie mărime. Următoarele culegri de reportaje **(Harpe și ape, Escale spre noi ființe, Focuri în junglă, Un elefant printre doi oameni, Asaltul, Încă 3 kilometri pînă la Apele Vii, Paralaxe la Miorița, Planuri în lut, Marșul în august, Țara Lovișteei)** ca să nu amintim și de colecțiile de interviuri sau de cele două excelente volume de poezii **(Bunica Beps** și **Geografii rebele)** îl definesc ca pe unul dintre puținii reporteri români, care, departe de a-și trăda genul literar în care a debutat, l-a ridicat la cote artistice înalte.

Acum, **Vorbesc țăranii** (Editura Eminescu, 1985) susține cu temei aceste afirmații. Ilie Purcaru îmbină cu ingeniozitate arta reportajului cu interviul, interlocutorii săi fiind nu numai țărani prin definiție, ci și aceia care lucrează direct cu aceștia, au sorgintea țărănească și care trăiesc, alături de ei, o viață integrală. Purtîndu-ne, în perioada ultimului deceniu, în întregul spațiu românesc, luăm cunoștință cu personaje felurite și caracteristice acestor vremuri : moș Constantin Hinoveanu, cel dintîi președinte de cooperativă agricolă de producție din Oltenia, Nicolae Bicoi din Arcanii Gorjului, Balint Andrei, din Săcelele Brașovului, Al. Tcană și Oprea Sima, din Poiana Mare-Dolj, eroi ai muncii socialiste, Hristache Cazacu, din Conțeștii de Teleorman, învățătorul Gogu Săftoiu, primarul Prunișorului — Mehedinți, agronomul academician Petre Baniță, care a făcut din „Sahara olteană" o grădină înfloritoare, țăranul cărturar Ion Năftănăilă din Breaza Făgărașului, N. Dolhescu („tînărul Creangă din Pipirig"), artist cojocar, cunoscutul pictor naiv Ghiță Mitră-

Tudor Nedelcea

Continuare în pag. a 11-a

DICTANDO

Dicționarul poetului

Există în limba română — gramatica ne-o spune — o formă de superlativ realizată prin repetarea aceluiași cuvînt, dar, în cea de-a doua poziție, la genitiv : zîna zînelor, voinicul voinicilor, zmeul zmeilor... Mai departe nu se poate merge; dacă concepem o zînă a tuturor zînelor, o „și mai zînă" decît cea a zînelor nu mai poate fi închipuită. Gramatica ne mai spune că cel de-al doilea cuvînt trebuie să fie totdeauna la genitiv plural pentru a conferi valoarea superlativă a întregii construcții.

Dar ceea ce nu ne spune gramatica — nu e de altfel de datoria ei s-o facă — este că există și Poezia, o „gramatica gramaticilor" ! În poezie își găsește locul, ne spune Ion Gheorghe, nu numai „Joaca jocului" (cutremure-se lingviștii, cel de-al doilea substantiv nu e la plural !), ci și o „Și mai joaca jocului" ! Ce poate să însemne acest „și mai" ? Trebuie, adică, să-l citim cantitativ sau calitativ ?

Să încercăm întîi prima soluție : la volumul „Joaca jocului" (1984) s-a mai adăugat un altul (1985). Același ton incantatoriu, de descîntec, altminteri deloc ușor de realizat, în ciuda primei impresii (vă propun un... joc : amestecați

Cezar Tabarcea

Continuare în pag. a 10-a

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Stări de iubire

La prima vedere pare imposibil de sesizat nota individualizatoare a creației lui George Țărnea, în comparație cu, să zicem, poezia lui Paul Tutungiu, care sublimează incantația populară în meșteșugite prelucrări ale folclorului muntenesc sau emite edicte ale angajării patriotice. Nu altceva face autorul „Testamentelor înțeleptului", transcriind un baladesc decorativ, de evocare fanariotă („Balada micului haiduc") sau cîntînd într-un limbaj arhaizant, cu patină artizanală, iubirea de slobozenie și de moșie ca ilustrare a unui adagiu cantemiresc. Ciclul „Descriptio Valahiae" reia tema într-o viziune folclorizantă exploatînd fabulosul basmelor, motive, scheme, figuri ale unei lirici encomiastice : „Basarabi cu stele-n barbă / și cu pletele vilvoi / făceau sîngele să fiarbă / peste țara Litovoi". Doar echilibrul îi marchează o întoarcere asupra întrebărilor intime, spre efortul cunoașterii de sine: „Rămîn condamnabil de tînăr / cu toate că simt mai puțin / și uit sub căldura sentinței / la care iubire să țin // străbat permanent labirintul / aceleași tandre uimiri / sădind în miresele nopții / o foame albastră de miri". Și totuși, chiar volumul următor, „Starea de iubire", ne oferă o primă cheie pentru înțelegerea originalității demersului poetic al lui George Țărnea. Citez, în acest sens, poezia „Imn": „Confesiuni pentru egreta / Din universul sigilat, / mă suprapun cu modestie / candorii din Ion Pillat // Închid atent în certitudini / un silogism cartezian / și-mi trag

Constantin M. Popa

Continuare în pag. a 2-a

CENACLU BRĂILEAN

PAGINI REALIZATE CU CONCURSUL MEMBRILOR CENACLULUI LITERAR „PANAIT ISTRATI" DIN BRĂILA AL UNIUNII SCRIITORILOR

În paginile 5 – 8

CRONICA LITERARĂ

EMINESCU: «Opere» vol. XIII

Apărirea articolelor de gazetărie politică și culturală scrise de M. Eminescu este ilustrația cea mai elocventă a modului în care s-a înțeles, într-un caz reprezentativ, prețuirea unei contribuții intelectuale și culturale de prim rang în societatea românească. Ediția începută de Perpessicius, care n-a depășit însă poezia, a fost preluată prin inițiativa lui Alexandru Oprea și a unor îngrijitori de ediție între care strălucesc numele lui Petru Creția și D. Vatamaniuc, și dusă mai departe, în pofida dificultăților de tot felul de care s-au izbit. Aceste dificultăți n-au fost întotdeauna numai cele ale confruntării și descifrării de texte. Problema n-a fost numai de filologie, ci și de ideologie. Realizarea ediției Eminescu pînă la capăt n-a însemnat numai osîrdie de transcriptori ci și limpezire de atitudine. Expresia acestei devoțiuni, expresia acestei limpeziri este înfățișarea actualei ediții, care depășește ca volum, ca metodă de lucru, ca orizont de cunoaștere, toate mai vechile încercări. Cu alte cuvinte ea respectă dimensiunea poetului și nu tratează drept minore preocupările lui care se vădesc din această întreprindere a fi fost pentru poet capitale. Ziaristica lui de caracter politic, mai ales după venirea la București, este însăși rațiunea lui de a fi. Gravitatea abordării tuturor chestiunilor abordate, modul absolut al tratării lor de către poet, care pleacă întotdeauna de la o cunoaștere surprinzătoare pe toate fețele a obiectului intervenției lui, indică pentru cine se mai îndoia că M. Eminescu nu scria ca să nu moară de foame, ci scria articole de sociologie politică pentru că nădăjduia clarificarea spiritului public prin ele, influențarea în bine a mentalității politice curente intimidarea pornirilor excesive ale guvernanților. Prin articolele sale M. Eminescu este factor politic cu un rol incontestabil în epocă. Vocea aceasta care era vocea unei culturi vechi în acțiune de reconquistă prin inițiativa unui om de geniu era respectată chiar de adversari. Faptul că M. Eminescu într-un plen de gazetari cu o majoritate liberală, izbutește să-l disloce pe C.A. Rosetti și să impună în replică ca președinte al primei societăți de presă română pe B.P. Hasdeu vorbește de la sine despre autoritatea pe care o avea carura politică a gazetarului Eminescu. Desăvîrșirea ediției începută de Perpessicius îngăduie o privire mai adîncă nu numai asupra concepției politice și culturale a poetului, dar chiar și asupra biografiei lui care, văzută dinspre această radicală angajare, de tip absolut, se conturează altfel decît pînă acum. În comparație cu M. Eminescu, intelectualii setoși de absolut ai lui Camil Petrescu sînt clorotici. Încă o dată ficțiunea rămîne inferioară realității.

Întemeiate pe o informație istorică fără rival pentru timpul său, închegată într-o viziune istoriografică rezistentă și astăzi, la curent cu cele mai noi pe atunci cîștiguri de economie politică și de sociologie, minuind cifrele statistice la zi, articolele lui M. Eminescu ies evident din sfera lecturii de delectare. Ele sînt contribuții de referință în cultura română fără de care nu se poate nici scrie, nici înțelege viața românească de la sfîrșitul secolului trecut. Competența incursiunilor științifice este atît de captivantă încît anulează uneori interesul pentru ocazionalul punct de plecare al disputei.

Cînd zicem că importanța ediției actuale este indiscutabilă ne referim la caracterul ei desfășurat și explicit care ne permite să urmărim un mod de a gîndi în toate volutele lui. Articolele eminesciene reiau practic aceleași teme pe care le întorc pe toate fețele, venind cu argumente noi pe un trunchi problematic anterior, fiind mult mai nuanțate și suple decît s-a afirmat pînă acum.

În fond chestiunea nu este de a comenta impresionistic pe Eminescu în postura lui de examinator al situației societății românești, ci de a reface drumul incursiunilor lui științifice, de a constata, cu alte cuvinte, dacă stările de lucruri erau altfel decît ne-o spune el, dacă informațiile folosite de el sînt sau nu cele mai indicate, dacă în epocă mai exista un alt mod mai realist și mai complet de a circumscrie și elucida chestiunile zilei. Nu doar textul eminescian este important pentru cei care vor să judece sau să claseze contribuția eminesciană, ci contextul de epocă. Lăsăm de o parte faptul că citite cum se cuvine, textele poetului împrăștie automat tot felul de asertiuni emise în legătură cu ele. Una dintre ele, care a făcut carieră, este că Eminescu a fost îndrăgostit de trecut, deci un om fără cunoașterea prezentului, care dădea cîștig de cauză celor ce fuseseră față de cele prezente. E un fel de a vorbi, dar nu cel mai responsabil. Eminescu afirmă, negru pe alb, că „Astăzi nu se mai poate o întoarcere la trecut", (Opere, XIII, p. 74), „care la 1848 ar fi fost posibil poate". Nu este singura propoziție care dezvăluie conștiinta perisabilității trecutului, a imposibilității prelungirii lui, a absurdității întoarcerii la el. În cauză este situația țărănimii modificată printr-o serie de măsuri, care fac ireversibilă situația lui. Posibilitatea de la 1848 o înțelege apoi Eminescu nu ca pe o preluare otova a unor stări vechi, ci prin progresul condiționat de cunoașterea propriilor tradiții sociale ale poporului român, care să îngăduie o dezvoltare organică și nu una alternantă. Vina cea mare a liberalilor în ochii lui Eminescu nu este pentru faptul că sînt liberali, ci pentru că folosind o ideologie generoasă și devizele ei, politicienii români se arată în practică a fi cu totul străini de realități atunci cînd introduc legile și aplicarea lor. Nu ideologia liberală a înfierat-o Eminescu ci manipularea e., demagogia deșănțată a politicienilor deveniți liberali ca să facă avere. Eminescu, care are toate calitățile unui teoretician, nu face teorie în articolele lui decît atît cît este nevoie pentru introducerea corectă în problemă. Pe gazetarul de la **Timpul** îl interesa ce se petrece, de fapt, în țara românească sub paravanul lozincilor liberale. A face din Eminescu din aceste motive un reacționar este o abilă manevră de etichete : cine atacă liberalismul este reacționar. Dar Eminescu are obiective concrete, dă nume, trimite la afaceri murdare, înfierează instituții, dezvăluie efecte sociale dezastruoase. Critica lui socială e profundă și a renunța la ea pentru că liberalii vremii s-au plîns de neînțelegerea „reacționarului" Eminescu ar fi ridicol. Important este de a vedea dacă într-adevăr persoanele numite de Eminescu s-au făcut vinovate sau nu de demagogie, de manevre oculte, dacă au intrat în mătrapazlicurile de pomină ale vremii, dacă starea socială era sau nu cea descrisă și deplînsă de poet. Aceasta este singura cale a verificării validității acestei gazetării amare, disprețuitoare și apocaliptice. Ce afirmă pe scurt Eminescu despre liberali ? Că au folosit lozinci generoase, la adăpostul cărora au jefuit țara și că s-au îmbogățit. Există posibilitatea de a contracara această afirmație ? Ea se susține și pe cazuri concrete, individuale, dar și pe planul concluziilor generale privind guvernările liberale. Frazeologia liberală a fost masca și scutul unui jaf aproape fără precedent în istoria economică a societății românești, dacă n-ar exista termenul de comparație al fanariotismului ca o companie de exploatare a poporului român. Cine suporta greaua sarcină socială ? Țăranul. Eminescu a consumat multă cerneală pentru a arăta situația inadmisibilă a țărănimii la sfîrșitul secolului trecut. Presa liberală i-a răspuns că țăranul o duce mai bine ca înainte. Că poetul avea dreptate aveau s-o arate răscoalele de la 1907, rezultat al unor acumulări de clasă care datează și din vremea în care poetul își scria fulminantele articole. Cît despre tendința de a absolvi pe fanarioți de vina lor istorică și de a le găsi merite culturale, infirmînd judecata lui Eminescu asupra lor, este de observat că lăudabilele dispoziții culturale ale unor domnitori fanarioți nu-i absolvă de vina istorică, atît timp cît aceste năzuințe, de cerc închis, aristocratic, nu ajung poporul de jos, exploatat pentru ele. Altfel zis, o bibliotecă, un spectacol de teatru, interesul pentru limbile și culturile occidentale, nu justifică vampirismul economic al sistemului. Desigur, din cadrele istoriei de tip narativ, mecanismele sociale pe care istoriografia de viziune interdisciplinară, practicată fără emfază de Eminescu, le scoate la suprafață nu se văd. Ele rămîn însă o realitate, pe care judecata asupra epocii fanariote n-o poate trece cu vederea. Judecata pe care Eminescu o emite asupra drumurilor de fier, are o strînsă legătură cu circulația bunurilor dinăuntru în afară ca și a păturilor suprapuse. Pentru Eminescu drumurile de fier înseamnă mai întîi teribila „panama" (de unde se vede că mecanismul rămîne același pe toate meridianele) al afacerii Stroussberg, plătită de pe spinarea țăranului român. Aceleași drumuri de fier înseamnă ieșirea din țară a materiei prime la un preț de nimic, înseamnă întoarcerea prin import a prelucrării aceleiași materii prime la prețuri exorbitante, după cum și intrarea anuală odată cu aceste mărfuri a circa 20 000 de străini, care se constituie în clasă improductivă pe spinarea aceleiași țărănimi. Concluziile lui Eminescu asupra problemei vor fi desigur infirmate atunci cînd se va demonstra că poetul s-a înselat asupra exportului dezavantajos de materie primă, că importul de mărfuri al timpului era binefăcător din punct de vedere economic, și că acest aflux de 20 000 persoane strecurate în categoriile neproductive nu s-a produs în realitate. Cît despre Eminescu ca dușman al industrializării textele din **Opere XIII** ni-l arată ca perfect conștient de necesitatea și avantajele industrializării, dar în dezacord cu modul în care ea se concepe. Și aici, discuția este pe cazuri, probleme imediate. Eminescu însă discuta întotdeauna plecînd de la împrejurări foarte precise pe care le încadra viziunea teoretică a unei concepții necesare. „Arta de a guverna, scrie Eminescu, **Opere XIII**, p. 87, e știința de a ne adapta naturii poporului", or, tocmai această natură și condițiile ei de formare și dezvoltare scăpau după Eminescu guvernanților de tip liberal. „Sîntem departe de a voi trecutul, pentru că această voință ar fi în desert", scrie tot poetul (op. cit. p. 193). Acuzația că Eminescu este îndrăgostit de trecut, că este un apologet al trecutului a fost formulată de presa liberală, care în lipsă de argumente la cazurile exhibate de poet și analizate de el în contexte de semnificație mai largă, au găsit cu cale să agațe poetului o etichetă comodă propagandistic. Din comoditate ea a fost preluată și mai tîrziu, am auzit-o și în anii noștri. Dar chestiunea este alta. Pentru ca procesul liberalilor cu Eminescu să poată fi cîștigat este nevoie să se demonstreze că afacerea Stroussberg n-a fost o catastrofă, că țara n-a devenit practic o colonie pentru țările industriale interesate de materia primă și de pietele de desfacere, să se arate că țărănimea a dus-o în urma legiuirilor liberale din bine în mai bine și așa mai departe. Discuția abia după aceea poate începe. Din acest punct de vedere chestiunea Eminescu a rămas încă un teritoriu virgin. În replică cu adversarii săi de idei și mai ales adversari ai adevărului social și politic, Eminescu scria : „Nu vă prefaceți a vă supăra pe ceea ce zicem, supărați-vă mai bine pe ceea ce se întîmplă, pe realitate". (op. cit. p. 189). Sau : „Periculoasă e maniera noastră de a vedea ? Pericolul, nu consistă în ceea ce afirmăm noi, ci în realitate", (op. cit. p. 185). Dialogul cu M. Eminescu nu este posibil decît prin cunoașterea acestor realități, iar aceste realități nu se găsesc nici în Roland Barthes, nici în Umberto Ecco și nici în Z. Ornea cu care încerca să se legitimeze în chip deplasat cineva în fața poetului. Realitățile sînt în viața trecută a societății românești, iar opera sociologică a lui Eminescu, ca și actuala ediție de **Opere**, reușită a unei concepții generoase de restituire a valorilor, este o invitație la adevărata cunoaștere a societății românești.

M. Ungheanu

Stări de iubire

Urmare din pag. I

obîrșia de stînga / dintr-un tărîm arghezian // Știu pentru partea vieții mele / ce înțelesuri se ivesc / din epitaful fără moarte / al unui os paraschivesc // știu pentru ce nu plec din hore / și-n doină pentru ce rămîn / tot mai adînc mă limpezește / un mit al spațiului român...". Universul heraldic și fiorul metafizic apar în „trei cîntece de menestrel", triplă ipostaziere a hazardului potențat de miza existențială, tentare a „neștiutului" cu acea tulburătoare întrebare fără răspuns : „atunci de ce, de ce, de ce ?".

Pe urmele lui Ion Pillat, poetul este „un interpret de tensiune apolinic-elegiacă", al tradiției în dimensiunile duratei și permanenței. Peisajul reprezintă un punct de reper biografic și solicită un unghi de percepție neoclasic. Poeme ca „Priveliște cu hanuri de pripas" sau „Confesiuni în galben efemer" sînt exemplare prin transparență și echilibru.

Dar adevăratul George Țărnea se relevă în încercarea de a circumscrie mitic specificitatea românească pornind de la filoanele cu încărcătură mitologică stratificate în basme și balade. Factura apocrifă a reprezentării lor nu diminuează valoarea unei realități ideale, așezate în zodia benefică a grîului. Olimpul său este populat de ființe-metafore : „înghițitorul de zări", „șlefuitorul de amintiri", „vărsătorul de timp", „plămăditorul de chipuri". Ne aflăm într-un tărîm bintuit de blesteme, de furtuni magice, în care se stabilesc relații insolite între elementele cosmice și cele aparținînd lumii terestre. Principiul masculin (bărbatul e investit cu un destin eroic) se asociază ideii de germinație, sub semnul unui cult solar („Sarpele casei", „Carul soarelui") : „lăsați să treacă de la mine / cel căzut în patima visului / aceste răzvrătite închipuiri / aducătoare de vești / și porunciți să se aprindă / rugul fecundității / într-o clepsidră cu boabe de grîu".

Volumul „Înaltă fidelitate" nu aduce multe noutăți, poate doar despărțirea baladelor de conținutul narativ, poeziile cu acest titlu fiind de fapt trăiri lirice (ciclul „Un loc sub soare") sau meditații pe tema patriei, realitate consubstanțială și spațiu de rezonanță emblematic („Starea de patrie neacuprinsă atare / de adevăr, de pace, de iubiri"). Istoria, strămoșii, unitatea și continuitatea neamului devin subiecte care îngăduie exersarea sonorităților cuvintului eufonic în închinări imnice („Casa gîndurilor noastre", „Echilibru de neam").

În schimb, „Scrisori de fiecare zi" conservă datele perene ale unei geografii de adîncă elocvență într-o poezie sobră, de severă angajare umanitară. Poetul ocolește deliberat fluența melodică pentru a numi parabolic întîmplările mari și zguduitoare din apropierea noastră. Sînt poezii despre gesturile firești, despre lașitățile zilnice, despre pace, responsabilitate, pîine, nelinițe, libertate, lacrimi, cuvinte. Finalitatea politică („Despre furtuni", „Despre cercul Speranța") și divulgarea lucidă a condiției existențiale ca în „Despre călători", de pildă („Cine sînt / de unde vin / și încotro se îndreaptă / nu știu // Moțăie resemnați / pe banchetele lor / în aerul semiconfortabil / al acestui tren nocturn / nici mai bun nici mai rău decît altele / și fac a lehamite / semn cu mîna / cînd trece prin dreptul lor / un hieratic conductor / de la care te poți aștepta la orice // Din cînd în cînd / cîte unul mai obosit / trage semnalul de alarmă / și coboară...") indică ora maturității, a adevărurilor fundamentale.

George Țărnea rămîne, cu toate acestea, fidel structurii lirice care l-a consacrat asumîndu-și exigențele menite să-i pună în lumină mai clar problematica predilectă. Cel mai recent volum, „Cîntece pentru Țara-Om", adresat unei anumite virste, acceptă ideea de joc, constituindu-se într-o grațioasă carte de „învățături ale poetului către fiul său". Găsim aici notații despre pericolele ce amenință umanitatea, jocuri de spirit arghezian („De-a n-are-a face") cîntece de leagăn despre zmei domestici, albine, o mirifică „tombolă de culori". Concluzia e că, pe planeta inocenței, orice copil reprezintă o minune irepetabilă.

Vînător de apoteoze, George Țărnea își va găsi locul sub soare, cultivînd „libertatea de-a iubi capcanele", fără a deveni însă captivul lor.

BREVIAR

■ **„LIMBĂ ȘI LITERATURĂ".** Interesante, ca și în alte dăți, contribuțiile pe care le publică revista **„Limbă și literatură"** în nr. 2/1985. Ele sînt adeseori contribuții de istorie literară, conținînd precizări, sinteze, analize amănunțite care urmează un principiu didactic, vrînd să ilustreze ceea ce este, prin valoare și prin conținut, demn de studiu școlar, și adăugînd, acolo unde e cazul, luminile unor cercetări noi. Sînt și aici cunoscutele comentarii, de fel îndrumător, care prelungesc expunerea catedratică în viața publicistică, folositoare, fără îndoială, cititorului acestei reviste, care se adresează filologilor : „Sinteza și părțile de vorbire flexibile" sînt examinate de Ion Diaconescu, iar Gh. Vrabie face „cîteva considerații asupra interpretării stilistice a textelor folclorice". Utile pentru lumea didactică sînt și „precizările lui Andrei Moldovanu asupra „obîrșiei familiei scriitorului Liviu Rebreanu", originară din Bistrița însă din Chinza. Cercetătorul vine cu observația că Rebrenii nu ar fi venit „din ținutul grăniceresc al Năsăudului", și se pare că ar avea dreptate, dacă luăm în considerare argumentele de ordin istoric. Nu sînt, de altfel, singurele „precizări" și „sugestii" adunate de „Limbă și literatură" care popularizează și cîteva „note" ale lui Pavel Tugui asupra edițiilor operei lui Ion Barbu și cîteva observații critice, ale lui Gh. Bulgăr asupra unei ediții Eminescu, alcătuită de Petru Creția.

Astfel de polemici, purtate întotdeauna în marginile onestității, sînt de remarcat și au, pentru educația didactică, utilitatea lor. Utile sînt și cîteva contribuții, de valoare diferită, aplicate asupra diferitelor chestiuni de istorie literară. Comune, sînt o analiză a Mădălinei Nicolau, deși concepută riguros, asupra prozei lui Eugen Barbu, ca și o intervenție a lui L. Ciocîrlie dedicată legăturilor lui G. Călinescu cu „impresionismul critic". Dorina Grăsoiu, autoarea unei interesante analize sociologice despre „Bătălia Arghezi" (deși cu multe lacune), dedică acum o cercetare imaginii pe care I.L. Caragiale a lăsat-o contemporanilor. În fine, a treia parte dintr-un studiu al lui Mihai Ungheanu, intitulat „Sincronizarea prin sămănătorism" (examinînd acum „pictura și poezia") poate să constituie, împreună cu celelalte două, anterioare, materia unei cărți a cărei teză nu este doar spectaculoasă ci și adevărată.

Împunătoare sînt, și nu de puține ori, prin seriozitate, recenziile, dedicate unor apariții mai noi din domeniul filologic, de la ediții din clasici și pînă la contribuții de istorie literară.

■ **FRAGMENTE DINTR-UN „JURNAL".** Este de remarcat în nr. 50/1985 al **Cronicii** un fragment destul de consistent din „Jurnalul" lui Petru Comarnescu pe care îl publică acum Mircea Filip. Jurnalul, zice editorul, ar avea cu totul cam cinci mii de pagini și ar fi de o însemnătate considerabilă prin „bogăția informațiilor, impresionanta diversitate a relatărilor, impresiilor, consemnărilor culturale, ca și [prin] tragica risipă a confesiunilor". Cîte cele cinci mii de pagini (constituind într-adevăr un „jurnal" împunător, de dimensiuni uriașe, parcă totuși comune la unii dintre membrii „generației noi" de la 1930) rămîn în „Cronica", desigur, numai cîteva, toate din 1958. Ceea ce se vede de aici, e, într-adevăr, imaginea unui intelectual ostenit însă îmbolnăvit de gazetărie, activ și totuși enervat din pricina hărțuielilor, avînd din necesitate o viață publică de tot copleșitoare. Știrile „de epocă" merită să fie examinate atent, mai ales pentru sociologul de mîine care va examina acele vremi nu doar din perspectiva comodă și restrictivă a „presei" (care duce adeseori la concluzii superficiale, cum s-a văzut în cîteva cazuri) ; sînt de reținut, de asemenea, și cîteva paragrafe de observații sociale de psihologie precum este acela al unei aniversări, sărbătorite la un studio de teatru : „Ion Marin Sadoveanu a vorbit oficial, convențional, ipocrit, lăudîndu-se pe el ca protector al lui Sava (e vorba de Ion Sava — n.n.), Vianu a negat valoarea măștilor în spectacolul cu măști, pus de Sava cînd era el director. Păstorel Teodoreanu a vorbit în stil de discurs funebru. Nervoși că eu am dezvoltat timp de aproape un ceas toate aspectele esențiale ale activității lui Sava, desprinzînd concepția, viziunea, stilul. Cei trei bonzi îngîmfați mă urmăreau cu invidie, rea voință, ba Sadoveanu (Ion Marin Sadoveanu — n.n.) mi-a cerut s-o scurtez. Enervat, le-am spus ce trebuia (să amîne aperitivele etc.). Publicul a fost cu mine, aplaudînd și în timpul conferinței și după". Este, în aceste propozițiuni tăloase, mîna unui gazetar care știa să polemizeze acid, schițînd (chiar și în injustiție), un caracter din cîteva linii.

■ **CÎT DE „EUROPENE" ?** „Luceafărul de Mihai Eminescu în zece limbi **preponderent** (subl. n) europene" — iată care e, poate, rezultatul inițierilor filologice ale lui Cornel Brahaș. Cît privește conținutul formulei „limbi preponderent europene", misterul e de nepătruns.

■ **FEMINA.** Într-un comentariu apărut în „Flacăra" și intitulat „După păcat", Radu Călin Cristea e de părere că : „născute din spuma ultimului val poetic, Magdalena Ghica, Marta Petreu, Mariana Marin, Domnița Petri, Elena Ștefoi ori, de curînd, Ligia Holuță sînt, prin urmare, noile Afrodite ale liricii noastre". Mărul a fost aruncat ; cine e, totuși, Paris ?

■ **DORINȚA DE METAMORFOZĂ.** Ce altceva decît dorința de metamorfoză în formă și în conținut l-a împins pe Marin Sorescu să compună următoarele versuri, apărute nu demult în **România literară** : „Am vrut să mă schimb pe unul mai bun / L-am căutat cu luminarea / Înalt ca bradul, curat ca floarea / Și care noaptea să doarmă tun" ?

■ **ALTE AFORISME.** Dintr-un „Trapez" semnat de Geo Bogza, extragem un alt aforism, purtînd numărul 674 : „Talentul lui este să nu aibă niciodată în mînă o felie de pîine neunsă cu unt". Iată o apoftegmă sugestivă.

Catagraf

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

«CÎNTEC ÎNAINTE DE CINĂ»

Eugenia Mitulescu a debutat în 1981 la Editura Junimea, cu un microvolum, **Cetatea făgăduinței**, alături de plachetele altor poeți, într-o casetă colectivă, intitulată **11 Poeți**. Autoarea arăta o notabilă inclinație pentru lirismul interiorizat, pentru versul scurt, concentrat și pentru un imagism fin desenat. Calitățile promițătoare ale debutului sînt nu numai confirmate dar și ridicate pe o treaptă superioară în **Cintec inainte de cină** (Editura Cartea Românească, 1985). O poezie densă, grea de sensuri, cu virtuți aforistice ne întîmpină încă de la primele pagini. Lapidaritatea poetei nu este numai un efect verbal, ci traduce o concentrație semantică, o aglomerare de aluzii și simboluri prinse în agrafa unor imagini cioplite din materiale masive, pline, dure, dar îndelung șlefuite : „M-am născut în durerile timpului / Cu durere am traversat / O clipă de veac / Nu știu unde-ai fost, / Dacă m-ai ținut cumva / De mînă / Frunzele căzură — și m-am trezit / Privind printre noduri de crengi // Spre miezul pămîntului / Mă fac pămînt // Aștept învierea copilului / În grădină" **(Printre noduri de crengi)**. Trecerea timpului, suferința și regenerarea, dezamăgirea și speranța, erosul și thanatosul, intunericul și lumina ca mari constante mitice își găsesc în versurile Eugeniei Miulescu o exprimare gravă, sibilinică, aspră, adînc gravată în substanța lor sonoră : „Sînt prinsul / propriei mele răscruci / Nimic, nici o ploaie nu poate să șteargă / Urmele pagine // Răsăritul și apusul / Pling în palmele mele / Nu pot să aleg / Calea ce duce / La tine". Față de poezia preponderent denotativă a momentului, ce digeră mari felii de realitate, sau față de, la fel de prizata, manieră ironic ludică și parodică a tinerei generații, acest lirism are un aer ușor ermetic, rezultat nu din simpla încifrare verbală, din apelul la tezaurul motivelor mitice, trecute însă printr-un filtru personal. „La început a fost o umbră / Fără glas / Stîlp așezat pentru casa / 'Nălțată pe piatră, / Pavăză ploii / Și vîntului aspru // Spre seară a pătruns în odaia / Printr-o poartă cioplită în taină / Taina ei / Un ochi mai întîi, apoi altul și altul / Pînă cînd totul s-a rupt / În lumină // Am strigat după noaptea / În care știam că mă aflu / Visul nu se isprăvise încă / Mai aveam să mai sorb dintr-o cupă // Nu ! mi-a răspuns / Un ochi din fereastră // Încearcă să intri pe poarta cea strîmtă / Cît este lumină-n odaie" **(Vis)**. Dar și reciproca este valabilă ; nu numai motive arhetipice sînt personalizate, ci și sentimente și stări proprii sînt „traduse" în limbajul simbolurilor consacrate : „M-am văzut murind cu gîndul / Și înviind am știut că mi-e toamnă / Și teamă / — Frunzele cad dimprejurul ochilor // M-am văzut înviind. Cu gîndul la tine / Am alungat zei / Dincolo de lumină : / În timpul nesfîrșit al răbdării // M-am văzut murind cu gîndul la tine / Și înviind am știut / Că nu ești / Decît în / Marea mea plăsmuire" (***)

Alteori, chiar un fapt concret ce poate fi identificat ca sursă originară a inspirației este ridicat la dimensiunile unei impresionante figurații vizionare ca în **Lumină plecînd**. Suferința materiei și suferința intimă se contopesc într-o țîșnire imagistică excepțională : „Am văzut murind // Lîngă mine o casă / Cum moare revolta sub bici / Într-un om // Printr-un vast coridor / Cu tencuielile jupuite / Alerg și pătrund / În miezul inimii / Să aud plînsul casei // Vreau să mă scald / În sudoarea rece / A bolților, // Vreau să ascult cîntecul viu / Al cărămizilor în cădere / Mușcătura vie a tîrnăcoapelor / Să văd ultima lumină / A ferestrelor / Plecînd înspre cer" **(Lumină plecînd)**. Se întîmplă totuși ca în cîteva texte, motivele și simbolurile mitice să fie prea discursiv tratate sau, cu alte cuvinte, puțin cam ostentative. O mai atentă și consistentă „deghizare" lirică le-ar fi adus un spor de adîncime și emoție poetică. Unor astfel de poezii, **Călător, Ulcior, Cain**, prefer insulele de lirism elegiac ieșite din omenească spaimă de timp și moarte : „Sînt mai aproape de moarte acum / Nemărginirea ei o sărut cum mă stringe / Ochiul ei roșu de poftă / Mă roagă // Vreau s-o amin / Precum am tot aminat să citesc o carte, / Să scriu o scrisoare, / Să merg la poalele muntelui / Și să nu-l urc, cum niciodată / Nu l-am urcat, / S-arunc în palma străinului orb / Dorul de trecere liberă // Ori să-mi alung toate aceste neimpliniri / De ultimă oră / Ca să pot să mă pierd" (***). Eugenia Miulescu este o poetă originală, profundă, cultivînd un limbaj pe cît de sobru și auster în imagini și metafore, pe atît de bogat și nuanțat în semnificații.

«ANONIM CU CEAS DE BUZUNAR»

La polul opus ca formulă lirică este Vasile Mihăescu, poet de o grațioasă fragilitate. Versurile sale au prospețimi gingașe și cruzimi suave, ce amintesc de poezia lui Emil Brumaru, însă fără senzualitatea amețitoare a acestuia. Autorul volumului **Anonim cu ceas de buzunar** (Editura Junimea, 1985) este mai degrabă un manierist prețios în sensul superior al cuvîntului. Ingeniozități de limbaj, îmbinări rare și căutate de cuvinte, imagini grațios insolite punctează poezia sa : „Cum va fi viața ta, mai încolo, / Cînd n-am să mai fiu ? / O aceeași petală măcinîndu-se blînd / sub tiparele / voluptăților fără sfîrșit / sau vînatul cel fraged / niciodată / în capcane de aur găsit ? / Vezi ? Ca un șal de mătase / mă destram / întrebîndu-mă / cum va fi viața ta / cînd n-am să mai fiu ? / O, va fi o cireașă zdrobită / de dulci avataruri / o cireașă zdrobită". **(Cireașa zdrobită)**. Multe texte sînt capricii suav prețioase, de o fantezie sprintenă, cu măsură, ghidată de filigranele și arabescurile verbale ale codului manierist : litera, scoica, purpura, bila, hieroglifele, scripetii de aur, mecanismul gingaș etc. Nu aș vrea să se creadă că poetul ocolește zonele grave ale existenței. Dimpotrivă, dar o face în modul său particular, executînd combinații jucăuș-artificiale de imagine și apropiindu-se imperceptibil de ideea poetică inițială : „Și numai gîndul că vei atinge / cu pieptul / panglicuța roșie, singurul semn vizibil / al eternității, / te face să te destrami cu fervoare. / Imperii de cărți hohotesc pe cînd viața, / un căpețel de lumină, își trimite / și ultima rază / în litere. Scumpe, / superbe cenotafuri. / Și încetul cu încetul ajungi / la sfîșietoarea iluminare : / în față, departe, / panglica abia că mai pîlpîie ; / în spate, celebra ta biografie, / numele celor iubiți o grămăjoară de cenușă, / iar tu, / într-o perfectă scoică de aur, / bintuit de vuietul / singurătății." **(Într-o perfectă scoică de aur)**. Cu această ingeniozitate ușor crudă, cu această imaginație candid-vicleană, atinge teme esențiale ca destinul și rolul poetului și omului politic în timp și istorie : „Care verigă a lanțului sacru / mai sînt iată, nu știu ! // Trece dînsul peste corpul mileniilor / și nici că se vede. // Lanțul poeziei, binecuvîntat, / nici că se vede / Și eu, o verigă, cu atît mai mult. // Dar ce, împărații împărăților, / regii, bazileii trufași, dictatorii, / papii se văd în corpul mileniilor ? // Dar Baziliscul ? / O tăcere monumentală / pulverizează scripeții istoriei" **(Veriga)**. Am înregistrat și cîteva poezii în care exprimarea este mai directă, mai percutantă, textul căpătînd accente satirice. **Școlarizarea ochelarilor** este un text amintind de ironia acidă brechtiană, despre falsificarea sensurilor istoriei contemporane, despre rutina și inerția ce amenință autenticitatea ființei umane : „Au îmbătrînit ochelarii, frumoșii de ei, / Nu mai zburdă, nu mai sînt / saltul zăpezii în viitor. / Îi puneam pe nas și deodată / pricepeam realul, / fragedul corp viețuind în multiplu. / Am văzut prin ei istoria universală, / o variantă, / State, cetăți / imperii, republici în haine strălucitoare / și totuși cu menghini delicate / la încheieturi / Azi însă, azi, pe sub rame văd altceva decît / ce-mi arată lentilele, / hoațe bătrîne. / Ochelarii. Defilează / în cohorte de babalici și babete / dintr-o țară în alta, / împotriva realului. Îi vor / o carceră unică, eidos dictatorial, / stors de sens. / Au îmbătrînit ochelarii. / Să-i ducem la școală / acolo, în antichitate". Poezii de acest gen, cu toate că impresia lirică este în scădere, aduc o contrapondere necesară abuzului, uneori, de grațiozități și prețiozități imagistice. Cînd păstrează justa măsură între invenția și suavitatea fanteziei pe de o parte, și substanța meditativă pe de altă, ca în **Eu și Sophronicus**, Vasile Mihăescu este un poet remarcabil : „Ca într-o ceară / se-ntipărește mîna mea în veacuri. / Se vede în fiece nervură un principe / călare pe un șoarece imaculat / cu șaua roșie ; / în mînă cu un ceas / măsoară absolutul. / Apoi, plevușcă zgomotoasă cum scrie / cu trupuri și flamuri / în pulberea serii / istoria monumentală a accidentului / istoric. / Ce spui Sophronicus ? Transcrii : «Însușirile tale se scutură de floare / pe cînd tu / abia începi să înfloreți»". Volumul **Anonim cu ceas de buzunar** încintă ca acele fanteziste privighetori mecanice din poveștile fraților Grimm, cu arcuri și rotițe de aur, ce scot un tril pur și monocord.

Paul Dugneanu

ISTORIA CIVILIZAȚIILOR

VECHI TRADIȚII DE ARTĂ ROMÂNEASCĂ

În cadrul programului de valorificare, în diferite formule editoriale, a patrimoniului cultural național se înscrie, pe lîngă lucrările apărute în seria „Comori de artă din România" și o nouă lucrare, în afara seriei, dedicată unui „capitol remarcabil de civilizație tehnică și exprimare artistică", monumentele de arhitectură în lemn din nordul Moldovei *), de Gheorghe Bratiloveanu și Mihai Spinu („Monumente de arhitectură în lemn din ținutul Sucevei", Editura „Meridiane", 1985). Tradiția arhitecturii țărănești a lemnului este foarte veche în ținutul Sucevei și a produs un mare număr de edificii remarcabile, avînd caracteristici specifice și un repertoriu comun de soluții artistice și elemente decorative. Lucrarea celor doi autori reunește multiple aspecte complementare ale unei creații artistice înscrise „cu notele personale, în aria națională și europeană de valori". Dată fiind perisabilitatea monumentelor vechii arhitecturi a lemnului, inventarierea, descrierea și analiza lor este una dintre formele de conservare și cunoaștere a unor lucrări reprezentative pentru cultura românească. Studiul acestei arhitecturi relevă coordonatele istorice ale fenomenului, evoluția, tipologiile, tehnicile de execuție, inventarul elementelor decorative, relevînd unitatea domeniului și numeroase aspecte inedite. Edificiile sînt examinate în detaliu, iar materialul ilustrativ (fotografii, imagini de ansamblu și de amănunt, desene, planuri, inscripții, tablouri votive) divers și expresiv, este foarte amplu și nu reprezintă o completare a lucrării ci o parte integrantă a ei. Sînt astfel analizate soluțiile tehnice originale, concepția arhitecturală, detalii și fațade, bolți, stîlpi și portaluri, elemente de îmbinare și ornamentale, elemente de feronerie. Autorii subliniază că „arhitectura populară țărănească este unul din documentele care probează fenomenul de continuitate a poporului român. Cercetările și descoperirile arheologice din ținutul Sucevei documentează o firească și fluentă continuare a structurilor de arhitectură". Sînt puse în evidență caracterele specifice, acordul cu peisajul, influențele și consonanțele și diferențierile decelabile în arhitectura populară, „cea care și-a păstrat, cu îndrăzneală, filonul străvechi, asimilînd, conform structurii sale, elementele novatoare". Iconografia cărții, foarte bogată, se reține și pentru valoarea deosebită a fotografiilor realizate de pictorul Mihai Moroșan, cu unghiuri neașteptate, cu detalii reliefate prin efecte speciale de lumină, prin alegerea unei perspective revelatoare.

Lucrarea are meritul de a oferi o imagine de ansamblu și în același timp detaliată, asupra unei întregi zone cu numeroase monumente, într-o analiză foarte bine documentată, cursivă, accesibilă și în același timp viguroasă, bogată în idei și semnificații.

Gheorghe Buluță

CUNUNA DE LAURI

Cununa de lauri (regia : **Anghel Mora**, scenariul : **Nicolae Dragoș**) constituie un impresionant omagiu adus de cineaștii noștri celui mai iubit fiu al poporului român, secretarul general al partidului, Președintele țării, tovarășul **NICOLAE CEAUȘESCU.**

Produsă de Casa de filme numărul 5 (Director : **Dumitru Fernoagă**), pelicula utilizează imagini din spectacolul omagial consacrat sărbătorii naționale a poporului român — ziua de 23 August — și împlinirii a două decenii de la Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român. Dar, **Cununa de lauri** prin meritele regizorului **Anghel Mora**, tînăr cineast aflat în plină afirmare, bun cunoscător al regulilor filmului de montaj, nu este doar o evocare a grandiosului spectacol ce a avut loc pe stadionul „23 August" din Capitală constituindu-se într-o operă artistică autonomă prin intervenția imaginilor ce completează, întregesc și finalizează metafore și simboluri, sugestive imagini emoționante ale marilor prefaceri revoluționare ce au avut loc pe întreg cuprinsul României în perioada inaugurată de Congresul al IX-lea al partidului, cea mai bogată în împliniri din întreaga istorie a țării, perioadă strîns legată de strălucita activitate desfășurată cu clarviziune și profund spirit creator, cu pasiune revoluționară și patriotism înflăcărat de tovarășul **NICOLAE CEAUȘESCU,** care a imprimat un profund dinamism vieții economice, sociale și politice românești, întregii opere de construire a socialismului în patria noastră.

Surprinzînd pe peliculă imaginile vibrante ale grandioasei manifestări susținute de peste 20 000 de artiști și sportivi, **Anghel Mora** intervine cu inteligente racorduri de montaj pentru a potența sugestivele tablouri coregrafice și reprizele sportive cu atributele imaginilor document, cu fragmente de cronică sau fotografii revelatoare, cu imaginile frumuseților de neegalat ale naturii patriei, precum și cu acelea ale istoricelor ctitorii din cele două decenii de dezvoltare impetuoasă a României socialiste.

Inspiratele tablouri coregrafice în care tineri și tinere evocă prin mișcări ritmice formule și reacții chimice dintre care se distinge formula alfaizoprenului — elaborat de un colectiv de oameni de știință aflat sub directa conducere și îndrumare a tovarășei academician doctor inginer **ELENA CEAUȘESCU,** se alătură firesc imaginilor surprinse de memoria peliculei din activitatea excepțional de bogată pe tărîm științific a savantului care se bucură de o unanimă recunoaștere și pe plan mondial.

Ample secvențe evocă cu maximă sugestivitate momentele ce traduc plastic dragostea și căldura cu care sînt înconjurați tinerii țării, firesc înlănțuite de acele ce evocă mișcarea sportivilor în cadrul Daciadei, ampla activitate artistică în cadrul Festivalului național „Cîntarea României", precum și generoasele idei și sentimente dedicate luptei pentru pace, pentru o lume mai dreaptă, pentru aspirația tuturor popoarelor la o viață liberă, independentă și pașnică.

Vibrația lirică a scenariului datorat poetului **Nicolae Dragoș** a oferit o nouă viață, perenă artistic, spectacolului realizat de **Cornel Todea.** Regizorul **Anghel Mora,** al cărui film de debut se înscrie în mod fericit tot sub semnul filmului politic, angajat, — **Să mori rănit din dragoste de viață** (regia : **Mircea Veroiu**) a reușit prin recenta sa realizare să se facă purtătorul de cuvînt al cineaștilor țării, angajați să traducă în acte de elevată cultură, demne de epoca pe care o trăim, omagiul unanim al întregului popor față de iubitul său conducător.

Călin Stănculescu

Epoca omeniei

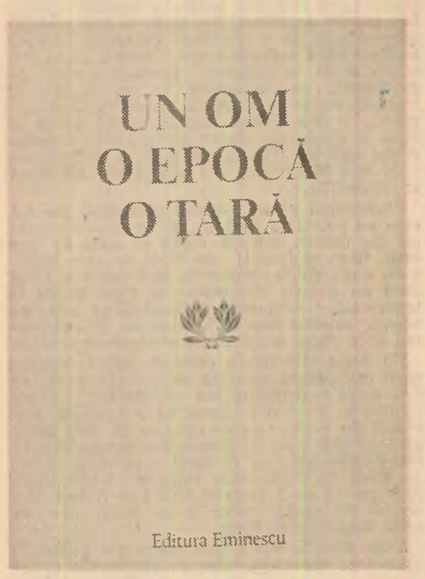

Aniversările ne fac, parcă, mai contemplativi și plini de afecțiune. Sufletul, înveșmîntat cu o stare lirică, vrea să comunice în felul său aparte înțelesuri cotidiene, mult mai atent la emoția duminicală a cuvintelor. E ca și cum o margaretă albă și-ar privi cu atenție concentrată rădăcinile, puritatea pe care o arată lumii, puterea și fragilitatea ce deopotrivă i se potrivesc, seva ce urcă din pămîntul locului spre a o hrăni, luminile lăuntrice și solare spre care se deschide. Sînt, de aceea, aniversările adevărate emoții poetice în fața rosturilor noastre omenești. Iar eroii sînt cinstiți de un suflet mare și monolitic, greu, curat și adînc cît ȚARA. În aceste zile de ianuarie, cînd continuăm a ne gospodări în propria noastră casă istoria și ziua de mîine, aniversăm nașterea Președintelui Țării. Simbolică așezare lîngă „Hora Unirii", căci, de fapt, sărbătorim o viață pilduitor dăruită istoriei noastre contemporane și eforturilor de a o umaniza, adică de a o croi după chipul și asemănarea trebuințelor umane fundamentale : condiții optime pentru împlinirea individuală și colectivă prin muncă liberă și competentă, egalitate, independență și pace. Evenimentul este marcat și de volumul omagial **„UN OM, O EPOCĂ, O ȚARĂ",** apărut la Editura Eminescu. Forțe scriitoricești deja impuse și recunoscute în cultura noastră actuală, aparținînd diferitelor generații, la care se alătură condeie din mediul muncitorilor și țăranilor, capetează entuziasmul colectiv în formule expresive. În pulsul tainic al cuvintelor, sînt cristalizate liniile de forță ale modului în care națiunea întreagă a sărbătorit aniversarea zilei de naștere a Președintelui Nicolae Ceaușescu. Împlinările sufletești ale tuturor celor ce trăiesc și muncesc în România socialistă sînt convertite, în acest volum, în întîmpinări și întîmplări în interiorul poeticității versului. Tonalitățile ideatice, prezente în maniere stilistice variate și pe o gamă largă de rezonanțe afective, sînt incorporate, sintetic și clar, în poemul lui Mihai Beniuc : „Atunci, la al IX-lea Congres, / El, Ceaușescu, a fost ales, / Deschizător de nouă eră, / Pentru o patrie prosperă / L-a vrut în frunte-ntreg poporul / Să-i fie, brav, conducătorul / Spre comunistul ideal. / El, Secretarul General, / Cutezător și dîrz acum / Ne-arată suitorul drum. / Spre-o lume și mai bună și mai dreaptă / Ce omenirea o așteaptă / Drumul acesta-i Viitorul / Și-l urcă demn întreg poporul !" (DESCHIZĂTOR DE ERĂ NOUĂ). Numeroase sînt, de altfel, textele care subliniază sporul de conștiință națională și culturală pe care l-am dobîndit în acești 20 de ani. Președintele Nostru este cel care ne-a învățat — și, mai mult, ne-a învățat să învățăm — cum să ne modelăm virtuțile de neam în fapte hotărîtoare de istorie, deci cum să știm a ne prețui calitățile șlefuite de înaintași, cum să revitalizăm în contemporaneitate memoria culturală și morală, cultul muncii cinstite. Am reînvățat să nu ne ignorăm istoria națională în ceea ce are înălțător și, totodată, să nu ne-o mitizăm, ci să punem temelie trainică acelor aspirații de pace și independență care mereu au călăuzit-o. **„Ne-au hăituit apele și focul. Dar nici un cataclism nu poate fi mai nimicitor decît acela care, nevăzut dar tenace, ar urmări să ne facă să ne pierdem propria identitate, legitimitatea noastră în spațiul geografic al planetei și în curgerea istoriei.** Tovarășul Nicolae Ceaușescu **ne-a redat, între atîtea alte drepturi, pe acela de a rosti cu demnitate numele eroilor neamului, de a păși cu emoție și respect spre locurile sacre ale patriei, la Țebea sau la Putna, la Mărăști sau la Moisei. Ne-a redat dreptul la cîntecele care au îmbărbătat pe cei ce au căzut și au învins la Plevna și la Grivița, la Mărășești și la Oituz, la Oarba de Mureș și la Carei ca noi să trăim, să fim uniți, să fim liberi, la cîntecele în care este cuprinsă însăși ființa noastră :** Deșteaptă-te române, Pe-al nostru steag e scris unire, Tricolorul". (Vasile Rebreanu ; p. 51–52). Dacă istoria a situat destinul românilor mereu sub semnul îngrijorării față de mîine, remarcă Mircea Radu Iacoban (p. 37), „între marile cuceriri ale socialismului românesc ce numără și eliberarea definitivă de îngrijorarea — istorică, i-aș spune — față de necunoscutele viitorului și preschimbarea acestui sentiment, justificat prin înseși vicisitudinile ce au însoțit fiecare pas către noi înșine, către conștiința națională și identitatea politică, în exact contrariul său : încrederea". E vorba de o încredere depozitată în crezurile moștenite de la înaintași, căci „După legile firii și ale graiului Istoria au / modelat-o ai noștri adeseori cu prețul vieții dovadă / că în sanctuarul de iarbă sînt mai ales chipuri / de oameni simpli decît zei / bunicul și tata și frații" (George Chirilă — TRAIND ȘI LAUDINDU-NE EROUL). E, apoi, încrederea dăruită de Unire : „Unirea din cuvinte e limba românească — / Cămașa peste singe, cum macii lîngă lan / Izvorul de fîntînă ce pururi izvorască / Din setea care suntem, și care-am nins, troian" (Mihai Bărbulescu — MULȚI ANI, CU TINEREȚE, CONDUCĂTOR DE ȚARĂ). Și toate acestea retopite în îndemnul Președintelui de „a gîndi cu mintea noastră !", îndemn ale cărui semnificații le surprinde Eugen Barbu în articolul-eseu „Epoca Ceaușescu — epoca unor istorice înfăptuiri" : „Știm, acum, cu toții că entuziasmul este necesar, dar nu suficient, că angajarea politică, fiind în numele omului și spre binele acestuia, este pătrunsă de exigențe și țeluri morale, de competență profesională, patriotism în fapte, curaj intelectual și moral în atitudini, proiecție în viitor cu responsabilități prezente, satisfacția trudei și realismul satisfacției."

Majoritatea textelor din volumul pe care îl avem în vedere scot pregnant în evidență ideile creatoare pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu le-a formulat în raport cu realitățile și perspectivele de dezvoltare ale societății noastre, precum și cele referitoare la problemele cu adevărat importante ale lumii contemporane. Aceste idei sînt și ocazii de adeziune și angajare, personală și colectivă. Întregul popor, stăpîn pe soartă și participînd efectiv la deciziile care îi stabilesc soarta, a devenit conștient de faptul că democrația noastră socialistă ne dă drepturi, dar și îndatoriri pe măsură, solicitînd, pentru a fi reală și eficientă, individualități care, prin convingeri și pregătire competentă, prin muncă efectivă construiesc prezentul și viitorul cu luciditate de arhitect. De noi depinde ceea ce sîntem și ceea ce vom fi. Acest adevăr îl pricepem din ideile îndrăznețe ale celui aflat în fruntea noastră. Democrația nu ne dăruie inteligență, adică nu ne face mai pricepuți și competenți profesional, ci ne îndeamnă la trudă personală spre a fi cît mai folositori generațiilor de azi și de mîine, adică nouă înșine și copiilor noștri. „Nimic nu se poate înălța, nici corija, nici redimensiona decît prin muncă, prin eforturile comune ale celor ce-și iubesc țara, poporul, partidul și pe cei aleși în frunte să le conducă destinele" (Alexandru Andrițoiu, p. 13).

Multe din poeziile volumului și paginile eseistice reușesc, dincolo de mesaj, să intuiască trăsături ale acestui om de omenie, prezent printre noi și pentru noi, cu puteri vizionare și cu o simbolică aptitudine de a-și pune ființa în slujba semenilor. Vreau să spun că, pe lîngă idei, stări de spirit ș.a.m.d., volumul reușește să-și îndemne cititorul la o vizualizare expresivă a personalității Președintelui Nicolae Ceaușescu, la o portretizare a ceea ce îi aparține și ne reține atenția de fiecare dată. Ochii, dacă rememorăm ocaziile în care ne-au aprins trăirile, poartă veghe de soldat și duioșie de părinte, fermitate de luptător devotat și sclipiri de visător, încredere de om care știe ce face și concentrare de om ce caută soluții, hotărîre și îndoială, gînd ascuțit și lirism, luciditate de om cu mari răspunderi pentru destinul celor mulți și emoție, și îngrijorare, și mustrare și multe alte coarde de simțire. Mîinile vorbesc într-un limbaj pe care cei din jur știu a-l înțelege : exteriorizează un ritm de gîndire, dau o cadență răspicată ideilor ce trebuie reținute, arată siguranță sau vijelie mustrătoare, se bucură sau sînt întrebătoare, îmbrățișează, înlătură nedumeriri, ocrotesc flori sau creștete de copii, caută, indică, prevestesc, transmit căldură și energie altora. Tocmai expresivitatea acestui chip plutește în atmosfera afectivă și ideatică a volumului omagial. Dinu Săraru, de pildă, descrie o vizită pe șantier (FLOAREA DE OȚEL) : „— Vă felicit — l-am auzit spunînd **cu voce plină, puternică, de o robustă sănătate și ochii i se luminaseră de bucurie".** „În fața noastră, uriașa piesă metalică, asemenea unei flori, strălucea cu oțelul ei șlefuit în soarele amiezii de iunie. Însă adevărul este că nici noi, scriitorii și artiștii prezenți atunci la acea vizită, nu mai cutezam să trecem cu imaginația dincolo de rigoarea cifrelor care acum și nouă ni se păreau singurele capabile să definească acea piesă complicată altfel splendidă și amintind o floare. — Și astfel de flori — l-am auzit atunci pe Conducătorul nostru spunînd — merită să fie cîntate de poeții epocii noastre ! Nu-i așa ?! **Ochii ii rideau fericiți, o lumină atît de vie, strălucitoare scălda chipul lui întreg, o mare căldură iradia glasul lui, rigoarea matematică a cifrelor făcuse loc poeziei".**

Talentele noastre scriitoricești conștiente de ceea ce înseamnă **„a sorbi apa nu din ulcioare, ci din izvoare limpezi, dătătoare de viață",** urează, alături de întreaga națiune, ani mulți și sănătate Secretarului General, „UN OM CA O LUMINĂ" (Vasile Zamfir) : „Înalt, pămîntul țării, prin timp sfîntit de sînge / din inimă curată legendele își strînge, / se regăsesc străbunii în soarele cel plin / purtînd pe brațe nimbul acestui sfînt destin. / Ei au zidit pămîntul din munte și din ape / suflarea lui au pus-o pe buze mai aproape / să fie imn de slavă în vremi ce vor veni / și viața-ncununare pentru părinți și fii. / Din mănăstiri înalte sub cetină de brad / făclii de nemurire și jertfă pură ard, / să ne găsim în ele, în dorul ce le suie / spre veșnicii astrale, istoria să rămîie / în cugetele noastre de limpede trezie / la vadurile țării de rod și curăție. / A învățat pămîntul să fie tras pe roată / întruchipînd o venus suavă și curată / iar crengile-ncepură tăcute flori s-adune / trecîndu-și neodihna în fluiere și strune, / cîntarea să rămînă prelungă și adîncă / pentru această țară cu oamenii de stîncă. / **Iar peste toate-acestea cu vrerea lui deplină / ne stă de straja țării un om ca o lumină".**

Vasile Macoviciuc

Românească urare

Apărut sub egida Consiliului Culturii și Educației Socialiste și a Consiliului Național al Femeilor, volumul omagial intitulat **Românească urare** (Editura Eminescu, 1986) este un mănunchi de mărturii ale dragostei și recunoștinței oamenilor de cultură și artă față de activitatea-simbol, de savant și om politic, a tovarășei Elena Ceaușescu. Cartea este dominată de rostirea fermă, vibrantă, a dorinței de pace, exprimată în cele mai multe tablete, portrete, poezii. Acestea sînt formele pe care semnatarii le aleg, urarea lor fiind totodată și o expresie a angajării, a punerii artei în slujba idealurilor celor mai nobile ale poporului nostru, ale umanității. Semnificativ este în acest sens, în anul dedicat păcii în lume, textul, cu caracter de prefață, semnat de președintele Uniunii Scriitorilor, Dumitru Radu Popescu : „Dacă o să căutăm țara noastră pe o hartă a depozitelor atomice și a rachetelor nucleare — n-o s-o găsim ! Dacă o să căutăm România pe o hartă a dorințelor revanșarde, expansioniste, belicoase, n-o s-o aflăm ! Asta înseamnă că România nu poate declanșa un război atomic și nici vreo altă molimă nucleară, și că nici nu dorește așa ceva. România deci nu poate și nu vrea să declanșeze moartea Europei, moartea planetei noastre. România există, firesc, pe toate hărțile pașnice ale lumii — ca o țară a construcției socialiste și ca o țară a construirii păcii în lume. Oameni ai muncii, ingineri, savanți, cărturari, și-au strîns rîndurile și și-au expus limpede voința de a face din patria noastră o țară a păcii. Un rol deosebit în impunerea României ca o țară a păcii, în impunerea dorinței noastre de pace, ca o condiție fundamentală, firească, a vieții, a creației, i-a revenit tovarășei Elena Ceaușescu, eminent om de știință și personalitate politică de prestigiu, care a inițiat și a impus pe toate meridianele ideea reunirii oamenilor de știință și cultură sub emblema generoasă : «Oamenii de știință și pacea»".

Două sînt coordonatele fundamentale ale personalității evocate : spiritul revoluționar și prestigiul politic în strînsă legătură cu excepțională activitate științifică. Un amplu portret dedicat de poetul Nicolae Dragoș pornește de la prezentarea îndelungatei activități politice, mărcind etape importante dintr-o „viață densă, o viață exemplară", pilduitoare : „Încă din anii tinereții, ca fiică devotată a clasei muncitoare, a înțeles că menirea sa este în rîndurile luptei pentru cauza celor mulți. Știa că prin această opțiune nu va fi ocolită de pînda primejdiilor, de amenințarea claselor opresoare și a uneltelor lor de apărare, de „vigilentul" aparat polițienesc. Numele tinerei revoluționare Elena Petrescu — cea care i-a fost tovarășă de luptă și idealuri celui ce conduce, azi, cu strălucire destinele partidului și ale țării și i-a devenit devotată tovarășă de viață — a fost înregistrat cu grijă în circularele și arhivele siguranței. Aceasta detectase în prezența tinerei muncitoare la manifestările muncitorești din a doua jumătate a deceniului al patrulea al veacului nostru o militantă revoluționară neînfricată, care nu se temea să adreseze mulțimii chemări revoluționare, să se ridice cu demnitate în apărarea tovarășilor de luptă și idei aflați în închisorile burgheziei — așa cum a făcut-o la manifestarea muncitorească din Parcul Veseliei. O militantă care s-a angajat, în 1939, la 1 Mai, în acțiunile menite să facă din sărbătorirea Zilei Muncii o zi de luptă pentru drepturile celor mulți, pentru independența și integritatea patriei, o zi de luptă împotriva fascismului. O neînfricată militantă comunistă care s-a ilustrat prin curajul și tenacitatea revoluționară în acțiunile, din același an, de reorganizare a organizației tineretului comunist." Sensurile sînt scoase la iveală cu claritate, înscrise într-o tradiție, consfințite prin puterea cuvîntului : „Și nu vom omite — pentru că și aceasta se înscrie în respectul pentru tradițiile de nobleță ale femeii române — să consemnăm că, în acești ani noi, s-a dedicat cu dragoste și formării și educării cu aleasă grijă a vlăstarelor aduse țării. Așa cum au făcut-o prin vremuri toate mamele patriei. S-a dedicat pregătirii pentru viață, pentru munca în socialism, într-un exemplu el însuși pilduitor, a propriilor copii. Și nu vom omite, de asemenea, să consemnăm — pentru că și aceasta se înscrie în tradiția de nobleță a femeii române — că muncitoarea din anii asupririi capitaliste a înțeles că a construi în socialism presupune, înainte de toate, **a ști să construiești ;** că aceasta înseamnă **a învăța.** În noii ani ai țării, prin muncă asiduă, plină de dăruire și înaltă răspundere revoluționară, tovarășa Elena Ceaușescu a urcat în mod exemplar treptele științei." De împlinirea unei valoroase tradiții, la dimensiunea evoluției istorice, vorbesc rîndurile Ioanei Postelnicu. Metaforic, aceste idei sînt exprimate în sonetul lui Virgil Teodorescu, **Urare,** care pornește de la celebra sintagmă barbiană „nadir latent" : „E însetată mintea-i de acte principale, / Legate între ele de-același gînd înalt : / Efigie a sufletului cald, / Nadir latent al năzuinței sale, / / Arc încordat pentru-al săgeții salt, / Construcție de străvezii petale, / Elastic unghi și glorioasă cale, / Această oglindire în ochii celuilalt." Este aici o convingătoare înfățișare lirică a militantismului, a vocației revoluționare : metafora oglindirii „în ochii celuilalt".

Alternanța de texte în proză și versuri dă volumului, în prima lui parte, expresivitate și ritm. Afirmațiile din tabletele omagiale se regăsesc în materia sensibilă a poeziei sau în armonia poemului în proză, ca în frumoasa urare a actorului Ion Besoiu : „Pămîntul ăsta, minunatul ăsta pămînt milenar, vatra suferințelor și bucuriilor noastre, locul acesta de basm numit România, a zămislit de-a lungul veacurilor femei de o aspră frumusețe, de o forță morală unică, cu putere de sacrificiu intrată în legende, cu duioșii de vioară și doină. Sunteți una dintre ele." „Românească urare" e deopotrivă dovadă de fierbinte patriotism, de adeziune intelectuală și luciditate, de spirit civic și responsabilitate politică. În multe dintre tabletele-eseu revin ecourile evenimentului politic de puțină vreme consumat, Congresul Științei și Învățămîntului. Omagiul adus tovarășei Elena Ceaușescu este un omagiu adus omului receptor și constructor de adevăr științific, de frumos, personalității armonioase, temeinic racordată la cerințele exigente ale societății actuale. „Florile stimei și recunoștinței" sînt florile legitimității acțiunii politice : „Numele Elenei Ceaușescu mai semnifică totodată și în primul rînd continuitatea și legitimitatea unei acțiuni politice în numele poporului român, al celor mai îndreptățite idei politice ale partidului comunist. Numele Ceaușescu a devenit garanția acestei legături cu aspra activitate ilegală și dezideratele ei românești, veriga care a dus la afirmarea principiilor de independență și suveranitate națională, pe toate planurile vieții sociale românești, concretizată în Congresul al IX-lea al P.C.R. Este Congresul care întemeiază cea mai bună legătură cu cele mai bune tradiții ale Partidului Comunist Român și acest Congres este legat indestructibil de numele Nicolae Ceaușescu și Elena Ceaușescu. Numele Ceaușescu este astăzi sinonim cu o concepție națională și revoluționară în dezvoltarea istorică și politică a poporului român".

Costin Tuchilă

Poemele fraternității umane

Dintr-o lăudabilă inițiativă, anul trecut a apărut o antologie cuprinzînd unele din cele mai frumoase poezii dedicate păcii și înfrățirii umane, intitulată sugestiv : „Nu ucideți pasărea albă". Culegerea, întocmită de George Chirilă, îmbină criteriul tematic cu cel estetic relevînd conștiința civică a scriitorilor români care, alături de ceilalți slujitori ai artei, luptă prin mesajul creației lor împotriva pericolului distrugător al războiului. Document liric și politic totodată, volumul de față exprimă valențele morale ale poeziei de azi cînd, așa cum afirmă autorul antologiei : „literatura, generată de viață, trebuie să se apere și să apere viața, scriitorii fiind, astfel, dincolo de momentele de cumpănă și limită ale unei istorii, glasuri inconfundabile ale umanității creatoare". Fără să aibă, bineînțeles, caracter exhaustiv (culegerea cuprinde doar o parte din numele poeților care ar fi putut exemplifica această nobilă temă) cartea înfățișează sintetic registrul expresiv al liricii noastre antirăzboinice. Poezia românească contemporană de la Arghezi, Blaga, Vinea, Philippide, Zaharia Stancu, Mihai Beniuc și pînă la Nicolae Labiș, Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Ioan Alexandru, Constanța Buzea, Letay Lajos, Gheorghe Pituț, Ioanid Romanescu sau și mai tinerii Mircea Florin Șandru, Dan Verona, Carolina Ilica, Traian T. Coșovei este străbătută de interogațiile majore pe care le cunoaște acest sfîrșit de mileniu. Glasul poeților exprimă iubirea și aspirația spre idealul uman, opunîndu-se prin forța cuvîntului războiului violenței și nedreptății. Numeroase poeme cuprinse în antologie, redau, prin imagini zguduitoare, experiența terifiantă a războiului devenind în același timp chemări patetice la luciditate. Astfel, versurile lui Arghezi se convertesc în acuzații virulente la adresa holocaustului pe care l-a trăit omenirea : „Semenul meu, tîrît între morminte / Știi, deși viu, că ții de ominte ? / Ce cugeți, ce nădejdi mai ai, ce teamă ? / Bagă mai bine omule de seamă / În fața gîndului ce te colindă / Ți-am pus cîteva țăndări de oglindă / Și te întreb, că sufletul îți tace / Ursuz și gol, ce vrei : război sau pace ?" Amintirea dureroasă a războiului e transfigurată în creațiile multor poeți pînă la puterea simbolului, metafora dramatică devine astfel document moral tulburător ca în poemul lui Ioan Alexandru : „Ție, Maria, zise războiul mamei / Pentru că mi-ai adăpat caii în lacrimile tale, / Și-ai rămas cu doi feciori pe cîmpul de luptă / Să-mi lustruiască cizmele, și-ai crescut / Două fecioare cu care mi-am petrecut nopțile / Uite că-ți dărui acest mănunchi frumos de păr alb / Să-ți impodobească tîmplele". Creațiile incluse în antologie sînt argumente vii, apeluri îngrijorate pe care poeții le lansează pentru a fi auzite de omenire spre a nu se mai repeta tragedia războiului. Oamenii de litere, prin mesajul lor artistic și ideologic se adaugă marelui efort colectiv de susținere a idealurilor generoase, exprimă voința de pace și libertate a poporului nostru. Poemele aparținînd unor autori ca : Geo Dumitrescu, George Lesnea, Ion Horea, Franz Johannes Bulhardt, Nicolae Tăutu, Dan Mutașcu, Florin Costinescu ș.a, sînt creații simbolice focalizate în jurul ideii de „patrie însingerată" de jertfele trecutului. Amintirea destinelor sacrificate devine cutremurătoare în versurile lui Nichita Stănescu : „Nu-l uitați pe cel căzut în război, / lăsați-i din cînd în cînd un loc la masă, ca și cum ar fi viu între noi / ca și cum s-ar fi întors acasă". De remarcat este faptul că poemele cuprinse în florilegiu, departe de convenții și clișee retorice, impresionează prin sinceritatea adresării, ideea și emoția fuzionează în apeluri umanitare.

Tonul evocativ, la mulți dintre autori, se convertește în discurs antirăzboinic, versul capătă forța mobilizatoare a manifestului ca în poemele semnate de : Virgil Teodorescu, Ion Gheorghe, Toma George Maiorescu, Adrian Păunescu, Mara Nicoară. Creația antirăzboinică de tipul manifestului ideologic, avînd o valoroasă tradiție în lirica noastră, demonstrează modul în care cuvîntul poetic poate topi pînă și „oțelul săbiilor" cum afirmă Gheorghe Tomozei într-una din creațiile sale, metafora devine astfel o armă a conștiinței împotriva principiilor distrugerii. Acum cîteva decenii adolescentul Labiș ne dăruia vibranta chemare : „inima noastră înaltă-și văpaiele-n sus dînd forță mobilizatoare poemelor sale în acei primi ani ai revoluției. Astăzi, poezia cetățenească, angajată responsabil în actualitatea complexă a națiunii refuză cu o aceeași consecvență sentimentul haosului promovînd generozitatea și înfrățirea umană în versuri de o modernă expresivitate. Poemul „Manifest" al lui Nicolae Dragoș este un apel generos adresat oamenilor de pretutindeni întru unire și convietuire pașnică pe această planetă a vieții : „Frații mei, apropiații și îndepărtații mei frați / Vă atrag atenția, vă implor / Luați-vă viața în propriile mîini / Construiți steaguri din lumina soarelui".

Semnificativ este faptul că numeroase creații cuprinse în antologie relevă sentimentul românesc al echilibrului și armoniei existențiale, sentiment venit din tradiția spirituală a unui popor care se opune violenței și nedreptății. În acest sens elogiul fertilității și armoniei cosmice din cunoscutul poem blagian „Mirabila sămînță" poate fi socotit o emblemă lirică a cugetului nostru solar : „Laudă semințelor, celor de față și-n veci tuturor ! Un gînd de puternică vară, un cer de înaltă lumină, / se-ascunde-n fiecare din ele, cînd dorm. „Pe această direcție a luminozității expresive în care pulsează ritmurile firești ale vieții se înscriu creațiile multor autori de la Grigore Hagiu, Cezar Ivănescu, St. Aug. Doinaș, Constanța Buzea pînă la Ion Brad, Adrian Popescu sau Dan Laurențiu. Pentru Nicolae Dan Fruntelată patria e locul firesc al sufletului, dovada statorniciei noastre pe aceste meleaguri : „Și nu vedeți că totul seamănă cu o casă / că totul are rînduială anume / între pereți de munți apărați de iarbă / și poartă de ape să umblăm în lume". Lirica autohtonă, indiferent de vîrsta poeților, este ecoul unui spațiu al liniștii și echilibrului vital, substanța poetică vine dintr-o cosmică împăcare cu lucrurile. De aceea durerea expresionistă și alienarea sînt incompatibile cu fondul generos al spiritualității noastre reflexive care emană cu predilecție pacifism, pentru că, așa cum se afirmă în postfața volumului : „poeții români ai acestui secol, zguduit de două mari conflagrații mondiale, ori de cîte ori a fost nevoie, au făcut din versurile lor scut împotriva violenței și a morții".

Alexandru Horia

Acorduri omagiale

Sala mare a Ateneului Român a fost gazda unui **Concert vocal-simfonic omagial,** organizat în 26 ianuarie de Uniunea Compozitorilor și Muzicologilor și Inspectoratul general al Muzicilor Militare, în colaborare cu Comitetul de Cultură și Educație Socialistă al municipiului București, concert de înalt nivel calitativ, bucurîndu-se de aprecierile unei săli pline la refuz. Muzica reprezentativă a armatei, corul Ansamblului artistic „Doina" al Armatei și corul Școlii Militare de Muzică, formații dirijate de colonel Emilian Ursu și colonel Sergiu Eremia (dirijorii cororilor fiind Gheorghe Popescu și Ioan Golcea) au interpretat reprezentative pagini dintr-un repertoriu care nu este nici restrîns; nici monocolor așa cum ar putea părea la prima vedere. Să intrăm în detaliu.

Vom începe cu cîteva cuvinte pe marginea ultimei lucrări a programului deoarece titlul și etnosul acesteia rezumă atmosfera, culoarea, calitatea, adresa unui program bucurîndu-se, repetăm, de prezența unui public numeros, generos cu ropotele de aplauze. **Glorie, lucrare vocal-simfonică inspirată din lupta și activitatea Partidului Comunist Român, a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu,** lucrare de dimensiuni ample, semnată de Emilian Ursu pe versurile lui Nicolae Dumbravă, s-a bucurat de contribuția soliștilor Elvira Cîrje, Florin Diaconescu, Nicolae Urziceanu și Veronica Ionescu. Muzica este divers colorată, alternînd pasajele quasi-recitative cu cele cu specific caracter ostășesc, în tempo de marș. Caracterul programatic este vizibil și (așa cum arată titlul) — lucrarea marchează o evoluție, un drum ascendent, gîndit a simboliza viața și creația politică a Președintelui României Socialiste. Cu alte cuvinte, alegînd o limpede tramă narativă, muzica reușește să surprindă etosul unei vieți de luptă și crez, de izbînzi și idealuri. **Idealuri,** suită simfonică dedicată Anului internațional al tineretului de tînărul Cătălin Ursu este o lucrare interesant elaborată. Culoarea sonoră e bine distribuită, numeroase momente excelînd prin orchestrație și inspirație melodică, atribute care sînt în egală măsură și cele ale cantatei **Slăvim pe-al țării președinte** de Emilian Ursu, versuri de Jean Gheliuc, lucrare de dinamism și măreție, de etos și nobile aspirații. Lucrarea lui Sergiu Eremia pe versurile lui Jean Gheliuc, **Omagiu tovarășei Elena Ceaușescu,** poartă un profund lirism. Deși fanfara pare predestinată sonorităților glorioase, puternice, ritmurilor abrupte sau intervențiilor cînd tăioase cînd precise, iată că aici autorul a știut să găsească calea (muzicală) spre redarea unor momente sensibile, lirice, spre construirea unor contraste potențate la extrem între sonoritățile înălțătoare, maiestuoase și cele blînde, liniștite, duioase. **Preludiu la unison,** aranjament pentru fanfară al celebrei pagini enesciene, a venit să reconfirme posibilitățile expresive ale acestui complex și specific aparat simfonic. Replica de astăzi așadar a marșurilor de la 1848 și 1877 o constituie, după părerea mea și a publicului concertului din 26 ianuarie. **Suita simfonică „Mihai Viteazul"** de Tiberiu Olah, din care am ascultat cîteva fragmente. E vorba de o partitură binecunoscută și nu numai datorită filmului pentru care inițial a fost scrisă. E aici o inspirație melodică și armonică deosebită, un talent al potrivirii melodiilor și contramelodiilor care fac din această celebră pagină o partitură de rezonanță, răminînd în suflet și îndreptînd gîndul spre fapte de glorie și eroism revoluționar.

Viorel Crețu

petru dunca

Cîntecul cel vechi

Sunetele se string
iar lumina se despică
departe de lume

Atita de aproape răsună lucrurile,
ca o materie neștiută, lăsată să ardă,
mult, mult.

Unii zic, despre un îndepărtat braț
ce m-ar fi tras apoi către gura sa.

Tălpile mele goale,
s-au prăbușit
lîngă cealaltă jumătate a cerului.

Trec hergheliile !
Deschide ușa. Vreau să intru.
Te strig.

Pupilele răsucite în foamea lor,
sînt forța ce ne pradă
și se dezvăluie în strigătul nostru.

* * *

Plouă pe-acolo, prin margini,
pe deasupra.
Crește ochiul
din pasăre
și se întinde spre străzi.

Se umple noaptea aceasta
cu trupul cleios al peștilor,
fîșii, fîșii
cu sălașuri albăstrii
despicate.

Ca un fum subțire, ca o lucire,
ploile grele
se trag către rîu.

Dincolo de lume
e vremea
să vină insetații
cu insomniile lor,
cu ochii lor uscați.
În această noapte
asemenea unei zburătoare,
cîmpia își
deschide fîntînile...

Luna

Luna încă nu s-a născut. Este un fluture
uriaș
pe care-l visăm mereu deschizîndu-și aripile,
adăpostindu-ne
pe rînd, într-un palat nevăzut, în diferite
forme,
un glob uriaș, fie roșu, fie înnegrit, semn
de recunoaștere.

Noaptea nunților

Mireasă, îți zic
ceterile sub cerul întins
la marginea de lume.
Toți te privesc,
dar nimeni nu îți poate
spune încotro pornești.
Un rege învins te caută.
Calul aleargă pe sub pămînt
cu nouăzeci și nouă de aripi.

De dor

Aud strigînd pasărea, pe deal,
prin ușile închise, prin șanțurile adîncite.
Dihanie, hai să-ți fac o casă
și poartă, să-ți ridic, din aur.
Soare ce ești ! Și răcoare !
Mireasă ! Ți-oi aduce în spate, foc,
din munții pămîntului !
Doamnă, să vii !
Bani ți-oi da.
Și-un cerb din codri,
să te ducă peste mări, peste țări,
unde eu te-oi aștepta,
să te știu...

* * *

Noaptea, știi, mi se face frică să te iubesc.
În locul inimii am descoperit un ceas
deșteptător
cu mai multe zgomote.
Nu mai pot să rostesc nici cuvintele
ca înainte.
Un văl roșu îmi urcă leneș prin minte.
Apoi, uite și cu prietenii se petrec
lucruri ciudate.
Pînă la urmă sînt duși, sînt aruncați
la marginea orașului.
Mi se face frică ; orice călătorie este
în zadar.
Niște brațe te caută, te cuprind, te acoperă.
Le-am văzut cum se întind spre mine.
Am auzit pași în preajmă, și voci.
Cineva mi-a șoptit : ieri au găsit un tînăr ;
avea o coroană din ierburi de mare în jurul
trupului său...

a. drăghici

Izvodire

Sîngele meu călcătorul prin iarbă
inima mea rostire deschisă în mine
cum apa-n hrisoave prea sigură grabă
inelul de rouă mi-l trece prin vine.

Sîngele meu ninsoare cu fluturi înalți
inima mea răsărită în iarbă
cioplire de doină pe umeri curați
nectarul luminii sfios în închearbă.

Sîngele nostru la geam de istorii
sporește plutirea ascunsă în rîu
și intră în cetăți muncitorii
purtîndu-și în inimi icoana de grîu.

Oglinzi

Privește sălciile curg
Îngălbenind lumină
Și fruntea zilei în amurg
Biserică se-nclină.

Acum pe cîmpuri se depun
Altare lungi în geruri
Oglinzi de rouă și de fum
Cad limpede sub ceruri.

Și cum pe ziduri se aprind
Albe cămăși de ceață
Încerc din fluturi să desprind
Bandaje de verdeață.

Și prin livezi călătorind
Biserici vegetale
Ah, griul cel dintîi colind
Cu infloriri natale.

Călătorie cu păsări

1

La ce bun să mai trec
pe lîngă aripi bătute în cuie
cînd respirînd o pasăre de lemn
ea înfrunzește în mine.

2

Dintre aripi greșite
aș vedea oceanul prin casă ascuns,
iedera din țărînă mușcînd
și pe mine zburînd
într-o pasăre veche
ce n-a zburat
niciodată.

aurel antonie

CASTELUL

Printre nenumăratele cărți cu legi exista și una ce reglementa modul de plată al funcționarilor Castelului precum și a angajaților administrației care lucrau în sat. La început cînd cartea respectivă abia fusese editată administratorul hotărîse ca ea să fie instalată în sala cărților cu legi, pe pupitru, în rînd cu celelalte. Cu timpul însă s-a pus problema scoaterii ei de acolo și instalării într-o încăpere separată. Problema n-a ridicat-o nimeni în mod expres, ci ea s-a ridicat cumva de la sine. Se crease o situație neplăcută prin faptul că majoritatea absolută a șefilor de cancelarii care aveau acces în sala cărților cu legi în loc să caute în tomurile care le erau necesare pentru soluționarea diverselor probleme pe care le ridicau cancelariile lor, se îngrămădeau în jurul acesteia unde rămîneau ore întregi răsfoind-o.

Pe lîngă acest inconvenient care, de bine de rău, se mai putea trece cu vederea, toți funcționarii inferiori, care constituiau, de fapt, majoritatea funcționarilor și care nu aveau acces în spatele pupitrului pe care erau cărțile cu legi, manifestau o curiozitate bolnăvicioasă de a răsfoi și ei cartea cu pricina. Atunci au avut loc și primele tentative de a trece peste interdicție și de a pătrunde spre cărțile cu legi. Pentru liniștirea spiritelor și normalizarea situației s-a luat hotărîrea ca această carte ce reglementează modul de plată al funcționarilor să fie mutată într-o altă încăpere ce fusese înainte debara. Au fost scoase dinăuntru toate vechiturile, gălețile, cîrpele și măturile pentru a se face loc pupitrului pe care urma să fie instalată cartea.

Desen de Pavel Bucur

Accesul în debara era, de data aceasta, liber și lipsit de orice fel de discriminare : oricine putînd intra înăuntru pentru a consulta cartea. Din pricina numărului din ce în ce mai mare al celor dornici să o consulte debaraua deveni foarte curînd neîncăpătoare. Astfel, chiar din prima zi de la instalare, aproape o sută de funcționari se înghesuiră în ușa strîmtă și joasă încercînd să pătrundă înăuntru. Cum numărul lor n-a scăzut nici în cursul nopții a doua zi dimineața cineva cu inițiativă propuse să fie ales un funcționar care să citească cu voce tare în timp ce toți ceilalți vor sta afară și vor asculta.

Propunerea nu a fost acceptată decît de cei care nu reușiseră încă să pătrundă înăuntru ; cei din debara nici nu voiau să audă de așa ceva. Erau mulțumiți de locul pe care reușiseră, după multe străduințe, să-l ocupe și chiar dacă nu puteau nici măcar să vadă cartea în înghesuiala dinăuntru dară-mi-te să mai citească, simplul fapt că se simțeau în apropierea ei le dădea o stare de fericire inexplicabilă.

Cu toate stăruințele celor de afară funcționarii din debara refuzară să iasă. Degeaba au fost toate rugămințile sau amenințările. Părea că nici-o forță din lume nu e capabilă să-i scoată de acolo. Cineva propuse să fie lăsați pînă ce vor muri de foame, dar propunerea fu repede respinsă ; ar fi durat prea mult și cei de afară nu aveau atîta răbdare. Acum, chiar dacă cineva ar fi dorit să iasă i-ar fi fost imposibil din cauza celor ce se înghesuiau în ușită încercînd să intre.

Cum situația părea fără ieșire s-a apelat la un șef de cancelarie care, cu autoritatea indiscutabilă de care se bucura, reuși să-i scoată afară, dar nu înainte de a le promite că vor beneficia de un tratament preferențial atunci cînd se va pune promlema ordinii în care se va sta la ușă. Cînd reușiră cu chiu cu vai să elibereze debaraua se dovedi că cei dinăuntru nu izbutiseră să citească nimic întrucît pe pupitru erau doi funcționari leșinați prăbușiți peste cartea închisă.

În sfîrșit, după evacuarea debaralei, a fost desemnat un grefier pentru a face oficiul de cititor. Toți ceilalți stăteau afară în fața ușii într-o tăcere pioasă. Grefierul începu să citească, dar din cauza poziției pupitrului era nevoit să stea cu spatele la ușă astfel încît vocea i se pierdea în cotloanele debaralei care avea o acustică destul de proastă. Cineva din mulțime a strigat să se citească mai tare și grefierul a ridicat tonul spre mulțumirea celor de afară. Cum cartea era deosebit de groasă, după cîteva ore de citit încontinuu, timp în care nu reușise să citească nici introducerea în lege, grefierul a obosit și a început să citească tot mai gîfîit. Oboseala lui era accentuată și de faptul că aproape după fiecare frază sau paragraf citit trebuia să deschidă cartea în altă parte unde se aduceau precizări sau se indicau condițiile în care se putea aplica un paragraf sau altul.

După vreo șase ore de la începutul lecturii din debara nu se mai auzea decît o melopee guturală punctată de zgomotul paginilor răsfoite ca bătaia din aripi a unui stol de păsări muribunde. Cum cei de afară începură să-și manifeste tot mai vehement nemulțumirea pentru modul lamentabil în care se citea, se luă hotărîrea ca grefierul să fie schimbat. Cum grefierul nu mai auzea pe nimeni și continua să citească fără nevoiți să intre după el și să-l scoată afară, treabă ce se dovedi mult mai anevoioasă decît își imaginaseră ei la început. Sesizînd pericolul, grefierul se apucase cu ambele mîini de lanțul cu care era fixată cartea de pupitru și continua să citească. Cu greu și după multă trudă reușiră să-i desprindă mîinile și să-l scoată din debara.

În urma acestui incident s-a renunțat la ideea instalării unui nou cititor și s-a organizat, după vociferările de rigoare, un rînd ordonat în fața ușii. Fiecare funcționar avea cînci minute la dispoziție pentru a consulta cartea apoi lăsa locul următorului. Întrucît se iscau dese scandaluri referitoare la cele cinci minute care nu aveau aceeași valoare pentru cei dinăuntru și pentru cei de afară, a fost instalată în debara o pendulă după care să orienteze cu toții.

Klamm reușise și el, e drept că o singură dată, să pătrundă în debara. Faptul că de atunci nu mai consultase niciodată cartea nu se datora înghesuielii care exista permanent în fața ușii. El ar fi avut acces la carte ori de cîte ori ar fi dorit, dar după acest prim contact cu legea respectivă nu mai simțea nevoia să o consulte. Sistemul de organizare al cărții era strict științific, dar materialul era atît de vast încît numai consultarea cuprinsului îți lua cîteva ore. Atunci a răsfoit cartea preț de aproape două ore timp în care funcționarii care stăteau la coada de afară ce se răsucea și se îmbirliga de-a lungul culoarelor de pe întregul etaj, nu au dat nici un semn de nemulțumire. Faptul că el putea sta în debara oricît ar fi dorit nu era un favor ce i se acorda lui ca șef de cancelarie ci acest drept provenea din convingerea funcționarilor că el consultă cartea în interesul serviciului pentru elucidarea vreunei probleme ridicate de cancelaria ce o conducea. Dacă ar fi declarat că vrea să consulte cartea în interes personal atunci nu i s-ar fi acordat decît trei minute, întrucît fiind mai obișnuit să răsfoiască tomurile cu legi se putea orienta mai rapid și pe lîngă asta el, ca șef de cancelarie, dispunea de o altă putere de pătrundere a sensului legii.

Consultarea îndelungată a cărții îl uluise definitiv. Dacă în celelalte cărți cu legi se mai puteau găsi neconcordanțe sau anomalii, ceea ce te soca în această carte era rigurozitatea. Erau atîtea feluri de adausuri la salariu și atîtea feluri de rețineri precum și atîtea situații în care se aplica un anumit adaus sau o anumită reținere încît practic numărul situațiilor era nesfîrșit. Pe lîngă toate astea mărimea fiecărui salariu în parte depindea de poziția astrilor din luna respectivă comparativ cu poziția lor la nașterea celui în cauză.

Conform principiilor din această carte era practic imposibil ca un funcționar să ia de două ori același salariu chiar dacă ar fi muncit o mie de ani în administrația Castelului. Totul în acea carte era copleșitor. Klamm renunțase să mai afle cauza pentru care salariul lui fluctua de la o lună la alta. Închisese cartea și părăsise debaraua cu convingerea de nestrămutat că orice salariu ar fi primit își găsea justificarea în acea nesfîrșită carte. Trebuia să fii un mare naiv să-ți închipui că vei reuși vreodată să fii sigur de salariul pe care îl vei primi chiar dacă ți s-ar da voie să consulți cartea aceea zi și noapte.

„Fragment din romanul „Castelul"

corin bianu

Cîntec de dor

Foaie verde foi de nucă,
Verde zic, se și usucă
Foaie verde foi de nuc,
Eu ca nucul mă usuc,
Face nucul frunză verde,
Dar culoarea ei se pierde,
Cade de pe ram năucă,
Fi'ndcă pomul se usucă,
Foaie verde foi de nuc,
Eu ca nucul mă usuc

Doina

Frunză verde măr domnesc,
Dorule, de ce doresc ?
Mărul, cum inmugurește,
Doru-n mine incolțește
Și cum floarea-l potopește,
Dorul meu mă cotropește,
Poamele pe ram rodesc,
Eu de dor mă istovesc
Și cum poama-i aromată
Dorul pe mine mă gată !

Foaie verde foi de cort

Foaie verde foi de cort
Dragostea cu mine-o port,
Ca o floare, ca pedeapsă,
Că e dragostea frumoasă,
Dar de multe ori te-apasă,
Că iubești, nu te iubește,
Ești iubit, nu-ți trebuiește
Și mai rar se nimerește
Să iubești cînd te iubește,
Foaie verde foi de cort,
Orice fac, cum mă comport,
Dragostea cu mine-o port.

iordan grecu

Prinsoare

Am pierdut !

Fiind prea tînăr
Mă gîndeam :

Voi avea destul timp
Să incendiez
Cu propria-mi vîrstă

Toate bibliotecile lumii.

În golul dintre ramuri

S-a întîmplat să cadă multă frunză.
În golul dintre ramuri a rămas
O pînză albastră, purpură în glas.

O băutură deasă pe sub crengi
Orbind trecătorii.

Îmbujorată

Îmbujorată floarea simțirii
Din pahar.
Ca și mireasma vinului persistă
Surîsul tău.

Omul doar în iubire
Și atunci foarte rar.

* * *

Prin dreptul ferestrei deschise
Trece în zbor un cîrd de gîște sălbatice.

Trimit țipătul meu în fruntea lor.

Sub arcul

Sub arcul de gene în somn
Lacrimă deasă vislește.

Nu spune nimic, amintește-ți doar
De mine ușor.

Pe crengile brațelor blînd
Tot sufletu-mi desfășor.

Ca să te prind, ca să te prind.

Zăpezile

Zăpezile cînd vin, de unde vin
Ce liniștit în noi se așează.
Ne înstrăinăm puțin cîte puțin
Și ne lăsăm în nobila lor pază.

Tot jarul strîns în vară suferind
Un bob curat de flacără se face
Și urcă-n noi mocnit și se preface
Singurătatea în aur plin de gînd.

Suflet umbrit puțin
De praful din coada cometei

Acestei seri.

teatru

t

Capcana „cursei de șoareci"

2. „Noua formulă de teatru, preconizată și teoretizată de Antonin Artaud în urmă cu cincizeci de ani, aplicată ca structură polifonică — pe baza montajului de atracții — de Eisenstein, încă din anii '29, se prezenta ca o sinteză de senzații, cu implicații politico-ideologice (la evenimentele vremii), în scopul șocării, incomodării publicului.

În condițiile concepției abordate, textul, despre a cărui traducere s-a scris atît de mult — și care, indiferent în ce scop e folosit, rămîne „une faible estampe d'un beau tableau", cum spune Voltaire, care l-a tradus pe Shakespeare — nu e urmărit îndeaproape, din respect și supunere în fața operei clasice, ci pentru a se face din el o cursă de îndepărtare de la esență, schimbîndu-i-se destinația, reducîndu-i-se forța.

Operînd reduceri, introducînd lungimi, nu în slujba actorilor ci în sensul direcționării sarcastice a mesajului întregului spectacol, traducerea Ninei Cassian preia truda versiunilor precedente, uzează de bogăția sinonimelor românești, pentru a-și demonstra contribuția, sufocînd, credem, valențele tragediei lui Shakespeare în chingile învelișului simplificator, dar corosiv al vorbirii stradale. Oricum, rotunjirea actualizantă a stilului figurat, emfatic, reverențios, pe care se sprijină nu doar opera lui Shakespeare, epoca sa, ci însăși limba engleză, înseamnă dizolvarea autenticității.

Drama lui Gonzago, respectiv **Capcana de guzgani**, după traducerea lui Leon Levițchi și Dan Duțescu, devine în versiunea Cassian **Cursa de șoareci** (diminuarea dimensiunii celor implicați este ostentativă, avînd în vedere și faptul că mimarea **cursei de șoareci** se desfășoară nu în fața unui rege și a unei regine ci în fața lui Claudius și a Gertrudei, ca personaje care guvernează).

Vacuitate derutantă, **estetica meduzei**, absența progresiei, a finalității. Și, cînd starea de hipnoză scenică anihilează prin miza senzorialității, a defulărilor și refulărilor erotice, simțul critic al spectatorului — provocînd în el elanuri primare, haotice, „punctul de vedere pur artistic nu numai că rămîne exterior, dar se pierde inevitabil în speculații arbitrare" (Erwin Piscator, Teatrul politic). Față de achizițiile estetice ale civilizației și culturii, elementele de gratuitate, de comic obscen, neasimilate (gagul vizual al lopeții prinse între picioarele groparului, preluat, de altfel, din spectacolul lui Victor Garcia cu **Les bonnes**, la Madrid), ca și descătușarea senzuală a lui Horațio față de Ofelia (pradă nebuniei), a Gertrudei isterizate, a lui Hamlet, a lui Claudius și a lui Fortinbras (mingiind creștetul unei femei îngenuncheate, ca și creștetul unui cățel supus), nu pot avea — dincolo de succesul mărunt al apelului la instinct, ce trezește obsesii ale subconștientului — decît o consecință negativă, ducînd la regres artistic.

Naturalismul cu teză și patetismul erotizat, narcotizant, deturnează de la obiect înseși intențiile de actualizare ale realizatorilor.

Hamlet

Pictură de Radu Dărângă

Dramatis personae

3. În contextul compușilor statici, compușii dinamici (pe lîngă muzică, ecleraj, zgomote) sînt, în același timp, dramatis personae încarnate pe scenă de actori la nivel abstract (cercul timpului prezent al parabolei) și la nivel concret, urmînd linia personajelor conturate, ab initio, de text (cercul timpului istoric) — niveluri între care regia și actorii trebuiau să stabilească, prin joc, interferențe și distanțări, pentru ca distincția între entități diferite și totuși apropiate, să fie netă ; sînt, apoi, personajele a căror activitate și prezență sînt precizate de dramatis personae (bătrînul rege Hamlet, prezent doar cu vocea, Fortinbras, bătrînul rege norveg) și care nu prind viață pe scenă (timpul trecut al prezentului istoric, ca idealizare) ; și mai sînt, totodată, comedianții dramei lui Gonzago (timpul prezent al trecutului), care trebuie să creeze revelația întoarcerii de sens a temporalității, prin racordarea la contemporaneitate (curte regală—guvernare tiranică), prin întîlnirea în afara timpului și a spațiului a celor două lumi, a celor două coordonate, a celor trei niveluri de reprezentare, conjugate spre obținerea **timpilor tari** al dublei înscenări.

A venit, din nou, vremea actorilor, ar vrea să spună spectacolul, pentru că ei au fost și rămîn „cronica vie a vremurilor". Ei se pot, întotdeauna, deghiza, pentru a mima ceea ce gîndesc... Să vedem cum...

Pentru a se opera diferențierea dintre timpul actorilor-histrionici și timpul actorilor de azi s-a recurs la modalitatea, obișnuită unor asemenea situații, a dilatării duratei psihologice a celor două tipuri de **reprezentații** : 1) actorii cu mască se exprimă pantomimic, cu mișcări lente, aproape de relanti, cu gesturi largi, convulsive ; intonația urmează cantabilitatea scandării ; grupul Mihaela Juvara, Adrian Georgescu, Sandu M. Gruia, Ionel Mihăilescu, respectînd rigorile meșteșugului, se integrează cercului interior al convenției ; 2) actorii fără mască, deghizați în limbajul costumului și al semnificațiilor paralingvistice, desenează : a) mișcarea interioară a fiecărei existențe pe traseul dintre personaj și sine, ca altcineva, ca vecinătate de fiecare zi (cercul de mijloc) ; b) imaginea în alb a răzbunării — ca ritual de viață și de moarte —, în care cade însuși Hamlet, răzbunătorul, pentru ca noul venit să găsească la locul pîngăririi, tronul liber ; se completează, astfel, imaginea amplă a parabolei (cercul exterior).

Trei stratificări temporale și spațiale (subsol, sol, etaj), trei generații, Fortinbras reprezentînd ideea continuității tiranice, a viitorului, a luptei pentru putere, care, oricînd, oriunde, se scaldă în sînge.

Jocul actorilor de gradul 2 trebuie să fie (în conformitate cu convenția) teatral, rece, detașat, exterior (fiind doar în parte) și nu se poate menține între cele două ipostaze enunțate (a+b) din cauza : căderilor în gamă sentimentală (pe care formula o respinge) : Ofelia Marianei Buruiană este lacrimogenă, vocea ei gîlgîind, tremolînd ; agonia nebuniei sale este liniară și prelungită exagerat ; desprinderile de personaj sînt ca și inexistente, în afara momentului cînd mimează lectura unei cărți, pîndind reacția lui Hamlet, Marcel Iureș exprimă prin Horațio o prietenie maladivă față de Hamlet și o iubire tot maladivă, față de Ofelia, din moment ce se dezvăluie publicului, prin mîngîieri senzual-obsesive, vis-à-vis de o ființă desprinsă de limpezimea minții ; Florian Pittiș realizează un Laertes doar impulsiv, precipitat și nervos ; aruncarea lui asupra trupului neînsuflețit al Ofeliei este un gest de profanare, înscriindu-se în șirul căderilor în gamă erotică ale tuturor personajelor. Excesivitatea patetismului celor trei — la care se adaugă pasaje ale Ilenei Predescu în Gertrude, ale lui Ion Besoiu în Polonius — intră în seria căderilor în interpretarea-identificare, fie din cauza neaderării la formulă, fie din nerulaj, fie din dorința afirmării individuale.

Distincția trebuia făcută nu între personaje ci la nivelul rolurilor concretizate de actorii de gradul 2, prin diferența dintre comportamentul teatral și comportamentul deghizării, al măștii semnificate, adică, între artificialul declarat ca atare și sensul ascuns, nedeclarat, al caracterului vizat. Pentru ca formula să funcționeze corect, fiecare prezență în scenă trebuia să-și afirme duplicitatea, pentru că imaginile-semn (Ofelia și Gertrude sînt machiate îndelung, la vedere) trimit mereu la mistificarea mistificării, care nu se justifică permanent prin joc, cu consecventă. Neselectivitatea, abundența de semne, în care actorii și însuși regizorul nu se mai pot descurca, încarcă pretențios o operă dramatică care n-avea nevoie de grimă.

Nicoleta Gherghel

CENACLU BRAILEAN

PAGINI REALIZATE CU CONCURSUL MEMBRILOR CENACLULUI LITERAR „PANAIT ISTRATI" DIN BRĂILA AL UNIUNII SCRIITORILOR

Scrisori de-acasă

Îmi scrie mama, o scrisoare care vine din copilăria primelor mele cuvinte, să merg acasă pentru cîteva zile, „să vezi că gîrla unde te scăldai tu, în ripă la Trufăşiţa şi la Neculai Paşa, pe uliţa Căpălăilor şi mai jos, la Stan Grosu şi la moş Marin Petcu, ăla de-avea cei mai mici cai din sat de nu vrea să-i fure nimeni, lîngă baba Belezoaie, căreia i s-a spînzurat băiatul, Ilie, îl ştii tu, nu mai e gîrlă, s-a mutat, a rupt la grădină la Ţiru şi bate peste izlaz direct în casa unde-ai crescut, pe zi ce trece se dărimă malul." Somn viu, aur, argint şi aramă, stîlpii unor ani miraculoşi pe care de-abea-i mai întrevăd în amintire, s-au deşteptat în mine. E în zori, ninge săltat, sînt în casa mea de la Bucureşti, şi nu mai sînt, pentru că aud glasul bunicului Petrache : „bagă-i şomoiog de paie-n gură !" Cui ? Crivăţului, babei Iarna. Apoi, năpădit de fericire : „arde-o, fine Ioane (cu el se-mbăta), aşterne-o cît casa, să doarmă pămîntul pe săturate, că destul se deşală-n restul timpului". Casa părinţilor mei, unde m-am născut, era pusă la vreo două sute de paşi de gîrlă. Dar eu mi-am trăit toată copilăria la bunici, pe malul apei, picior în picior cu fiinţa ei legănătoare, nedespărţit niciodată de îmbrăţişarea ei de miere. Pe atunci, nici-un Dumnezeu nu era costisitor. Cînd eram trişti, dacă se întîmpla vreodată, spărgeam în dinţi sămînţă de cinepă şi începeam să fim din nou veseli. Iapa, calul înşeuat, coşul cu pisoi, ghemele, un colier de roşcove, şi nu ne mai îzbea nimeni cu creştetul de pămînt. Lîngă soba bunicii, cu un mic altar de faianţă, mie-mi creşteau corniţe de chihlimbar. Ce liber eram ! Voi mai fi vreodată aşa ? Ierburi înzăpezite, măturică şi busuioc, perdele de purpură conţinînd simbolul peştelui, o cîrjă pastorală (o, de cîte ori nu m-a croit bunicul cu ea pe spinare !), ninsori subversive, corbi ademenind vulpile, calendarul ortodox, arginţii lui Iuda, postav alb şi cenuşiu, puf de găină adunaţi într-o căciulă ; azur negru — blestemat să fie cel ce va uita fanatismul iernilor de odinioară ! ; de altfel, cînd îl vom pierde în expresia lui singulară, atunci totul va fi sfîrşit. Cel mai mic, cel mai troienit şi cel mai viu brad al lumii, plin de toate sugestiile bucuriei, ale cerbilor şi ale grîului străluceşte într-un ungher al odăii, un ied născut pretimpuriu îl împunge cu botul şi un felinar pîrguit în fin limpezeşte noaptea de Sîn Vasile, noaptea cînd înfloreşte tocul uşii, iar lemnul pridvorului se umple de lăstari care, în zori, se vor întoarce în închipuirea îngerilor. Temeiuri din părăsirea ce nu doare, ci melancolizează. Năluciri, zei ai apelor mistuiţi de tristeţe, substanţa din care s-a închipuit viaţa mea — copil ivit pe un grind de lut udat de-o gîrlă, două bălţi şi-un fluviu.

Totdeauna, în decembrie, gîrla se aşeza cu labele amîndouă în capcana Crivăţului. Ca să luăm apă o spărgeam cu toporul. Ca să prindem peşte, ne foloseam tot de topor mai întîi. Ostia, plasa, minciogul, năvoadele, gheaţa fumegînd, patine din ciolane de cal. „Ninge dinspre apucaţi", zicea bunica Tasica. Ceea ce va să însemne că dinspre nebuni bufnea viforul. Seara, bunicul tăia, c-o lopată de lemn, mari lingouri de zăpadă şi făcea pîrtie la perdeaua oilor, la vaci şi la caii care, iarna, nu pot fi furaţi. Iarna, hoţii se adunau la petrecere, vinul nu adormea în oalele din mîna lor, dar era visător, ca şi gîndurile în care ei înşirau pogoanele şi vîlcelele unde s-ar putea să se ivească, în martie, iarba fiarelor ; aceasta, se ştie prea bine, răsare numai în locul unde a plesnit un drac adevărat şi ajungi la ea condus de unşpe arici descîntaţi şi o găseşti înconjurată numai de brînduşi albe, dacă, bineînţeles, nu te-ai spurcat la muieri străine, pentru că a fura cai nu e un păcat. Iarna, în decembrie, satul mirosea a trandafiri de porc, a plăcintă (de brînză şi de dovleac), a mere coapte, vin fiert cu scorţişoară. Şi seara vuia de cîntece. Treceau flăcăii spre iubitele lor, sau se întorceau de-acolo, cîntînd. Trecea Gheorghe Torofleacă, băiatul Trufăşiţei, cu Lilă ţiganul :

Şapte văi şi-o vale-adîncă,
Aoleu, Doamne,
Aici lupii mă mănîncă...

Au murit amîndoi pe front, la mitralieră, cîntînd şi nădăjduiesc că-n ultimele clipe vor fi mai trecut o dată pe ulîţele înzăpezite, pe lîngă salcîmii noştri care crăpau de ger, despicîndu-se cu un ţipăt scrîşnit, pe lîngă podeţele aşternute cu cenuşă de lemn, pline, dimineaţa, de vrăbii înfometate, pe lîngă casele în care fetele alegeau pelitare — flori uriaşe de lînă colorată, mîini fremătînd chipuri din basme, irozi lovindu-se cu săbii de lemn în răscruce de drumuri, cai la pîrleaz, călăraşi cu schimbul, roşiori, cai stilizaţi ! mereu caii ! fete dansînd, fete ocolind soarele şi legînd grîul...

Caii erau desnădejdea şi ieşirea din minţi. Veneau acasă, bărbaţii, tandri şi duri, luau o gură de rachiu, o lingură de borş, o coadă de peşte şi numai ce trăsneau una (măruntaiele arse ? creierii înfierbîntaţi ? nebunia ?) ; ce cai am

Fănuş Neagu

Continuare în pag. a 6-a

CREDINŢA ÎN PARTID

Există un partid născut din trupul ţării
Ca un destin istoric al EI şi-al tuturor,
Cutezător îndemn la porţile visării
Şi rampă de lansare la ceas cu viitor.

Există un partid al cărui nume falnic
Stă în fiinţa sacră a unui brav popor,
În tot ce-i românesc şi se rodeşte tainic
Precum sămînţa-n brazdă şi visele in zbor.

Există un partid ce urcă-n trup eroic
Destinul naţiunii drept propriul său destin
Şi măreţia LUI, a OMULUI destoinic
Ce cîrmuieşte ţara spre rostul ei deplin.

Există un partid de românesc sublim
În care ard speranţe de vis şi rod stelar
Ce-şi au în noi sorgintea şi-n care ne privim
Cu mugurii în floare şi zborul mai plenar.

ION SMEU

BRĂILA ŞI ŢARA

Cetate străveche, aşezată ca o binefacere la întîlnirea pîntenului de est al Bărăganului cu Dunărea, exact acolo unde bătrînul fluviu devine maritim, adică european, Brăila sau „mica Românie" cum o numea savantul Iorga, a fost de cînd se ştie — şi se ştie documentar de 618 ani — o urbe deschisă spre ţară. Cetatea de la Dunăre, „pasărea Phoenix" a unor vremuri nu prea blînde cu ea, a fost şi este nu numai un „nod geografic" unde se-adună Muntenia şi Moldova, cîmpia cu bătrîna Dobroge, iar Dunărea simte în adîncuri marea cea mare, ci şi un nod de suflete şi simţire de o căldură aparte. Poate şi unde aici, dincolo de Şuţeşti, în apropierea Gradiştei lui Fănuş Neagu, se află „polul căldurii" şi cel mai înalt punct din Cîmpia Română, soarele fiind, cu alte cuvinte, mai aproape de noi cu un stat de om. (Aici, la gurile Bărăganului văd eu întîlnindu-se, ca niciunde, „spiritele" lui Panait Istrati, Vasile Voiculescu şi Fănuş Neagu).

Din totdeauna Brăila a avut vocaţia dialogului de fapte şi spirit cu ţara, în toate vertebrele ei a pulsat nevoia şi bucuria de a se şti în inima ţării. Frămîntata-i istorie îi este nepieritoare dovadă, iar prezentul, elocventă stare de a fi, de a se exprima în constelaţia valorilor naţionale. Brăila este cea care dă ţării întreaga producţie de excavatoare, pe hîrtia cu „ştampila ei de efort" se scriu cărţile ţării, tot ea pune anual pe masa ţării un mi-

Vasile Rusescu

Continuare în pag. a 7-a

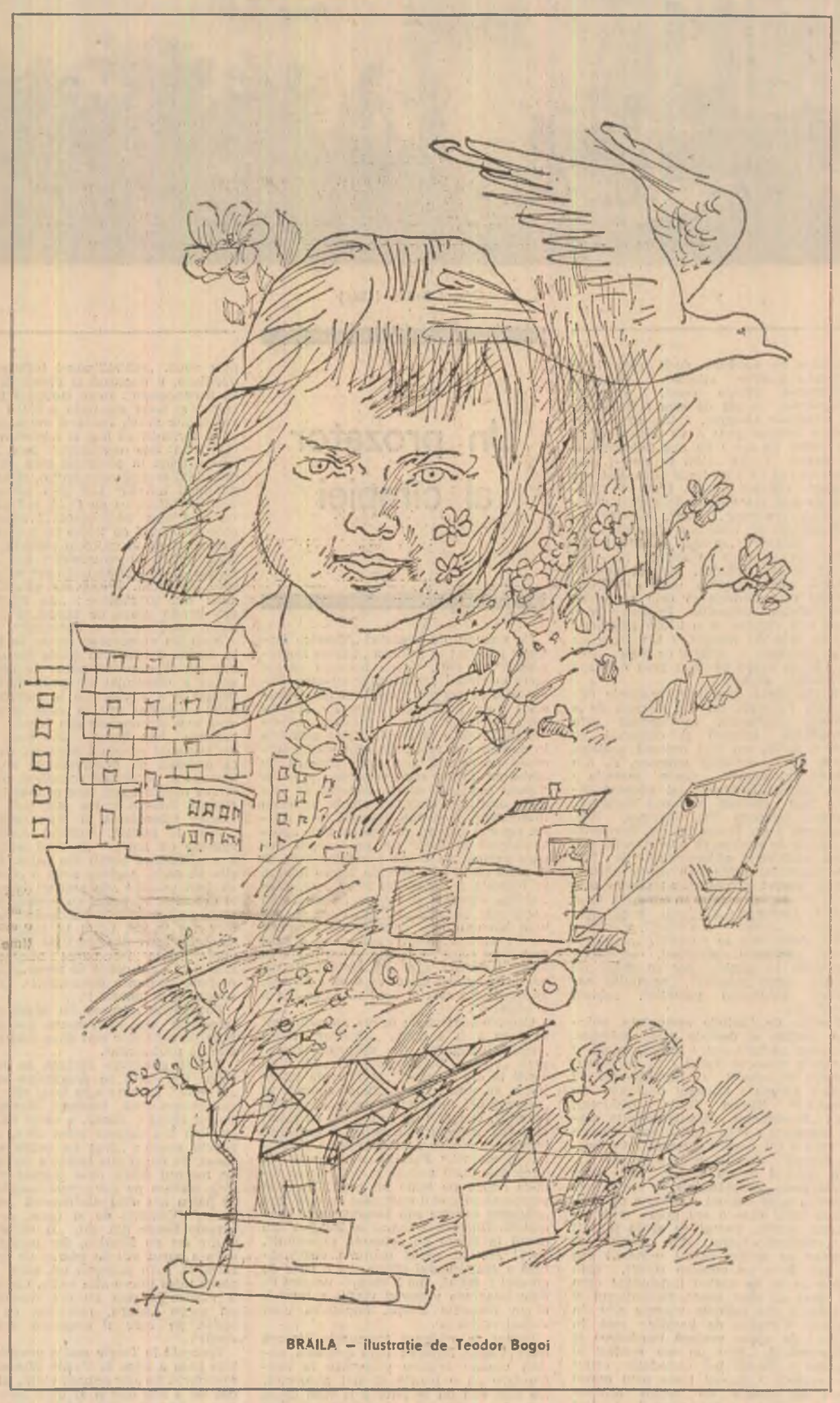

BRĂILA — ilustraţie de Teodor Bogoi

Un început

Pe Panait Istrati l-a aniversat Brăila, ţara, l-a aniversat Universalitatea atunci cînd s-au împlinit o sută de ani de la venirea lui pe lume în satul Baldovineşti, aşezat pe Dunărea brăileană.

Brăila, ţara, lumea l-au comemorat — cu tot respectul încărcat de melancolie. El n-a vrut să înveţe lumea cum să trăiască. El ne-a iubit pe toţi.

Şi totuşi, El ne-a învăţat miracolul de a fi om. Citindu-l şi răscitindu-l, ne dăm seama că marele său talent străluceşte dureros de aproape spre a ne include în ideea că niciunde altundeva decît la Brăila — ea fiind singura, numai Brăila cea mirifică — lumea nu e mai frumoasă.

Cum altfel puteam gîndi într-o fericită seară de toamnă — cînd s-a creat cenaclul al cărui nume s-a înnobilat cu numele „marelui vagabond" — fals şi exotic catalogat astfel de exegeţii aventurieri ai scrisului său care nu-i ajungeau nici măcar pînă la genunchiul măcinat de neostenitele peregrinări prin vreme. Seara a fost superbă ! Fastuoasă, (scuzaţi-ne, sîntem provinciali), magnifică !

Un afiş a reuşit să atragă, într-o sală dominată de-o solemnitate majestuoasă, sute de suflete îndrăgostite cald, poate şi păcătos, de poezie. Era acolo poate şi juna fremătînd de doruri neîmplinite nici în stele, era chiar şi dascălul ei, cu tîmplele de mult albite şi care-o îndemnase să creadă-n desăvîrşirea minunii de-a trăi versul, era o strante — de fapt splendidă — emoţie ce stăpînea aproape hipnotic sala unui teatru brăilean unde lumea se înfrăţeşte cu arta. Acolo în acea seară uimitor fastuoasă s-a celebrat formal punerea bazelor unei colectivităţi consacrate prin întreaga-i simţire contribuţiei modest locale propăşirii spiritualităţii româneşti.

La Brăila, oameni de bine şi nemărginită dragoste faţă de cultura românească, însoţiţi de sprijinul sufletesc, mai mult decît dezinteresat, al conducătorilor obştei scriitoriceşti din ţară, au pus, cu onestă şi pasionată dăruire, pecetea pe întemeierea unui act de cultură căruia numai vremea îi va confirma valoarea, îi va statornici perenitatea.

Gîndeam că trăim vremuri cum nu le sînt tuturor la îndemînă ; cum, de fapt, înaintaşilor noştri de la Brăila, nu le-ar fi fost dat nici prin gînd să-şi închipuie un asemenea moment.

Eram martori şi părtaşi la una din marile împliniri ale politicii de propăşire a culturii, artelor şi spiritului creator, promovată cu consecvenţă de conducerea partidului şi statului, inspirată şi sprijinită neobosit de conducătorul strălucit al destinelor noastre, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, care cu înţelepciune diriguleşte propulsarea valorilor inteligenţei româneşti şi le creează cadrul cel mai fertil cu putinţă pentru afirmarea personalităţii creative.

S-au pus astfel bazele unui cenaclu de experienţă literară aparţinînd Uniunii Scriitorilor din România.

Iar revista „Luceafărul" s-a angajat să patroneze, cu ospitalitatea-i binecunoscută, tot ceea ce, în acest Cenaclu, merită să se înscrie în limanul literaturii şi artei.

Aş zice, îndrăzneţ, poate, că în constelaţia literelor româneşti, s-a înscris o instituţie numită modest — animată însă de mari ambiţii sub semnul exigenţei — Cenaclul literar Panait Istrati al Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România, îndrumat de revista „Luceafărul".

Regăsim firesc, în acest act, încă unul din mulţele, infinit de multele acte de generozitate ale conducerii ţării, pentru care zidirea neamului românesc înseamnă oţel, înseamnă pîine, înseamnă poezie, înseamnă siguranţa şi bucuria zilei de azi şi de mîine. Înseamnă, de fapt, ceea ce prin glasul cel mai autorizat, mai înţelept, mai clarvăzător om al destinului românesc, un îndemn spre muncă şi creaţie, menite să ducă la fericire şi bunăstare, la afirmarea personalităţii umane.

Într-un cuvînt, sau în mai multe, cum vrea fiecare — înseamnă siguranţă şi încredere în ziua de mîine.

Pe aceşte temeiuri, Cenaclul înseamnă, întîi — politică. O politică a dinamismului social, a oamenilor neîmpăcaţi cu nepăsarea şi rutina, a celor declaraţi adversari duri ai convenţiei, falsului şi nesinceităţii.

Cenaclu înseamnă — fără doar şi poate — cultură. Să înveţi mult, să prelucrezi cu întreaga-ţi personalitate ceea ce înveţi, astfel încît să fii de folos ţării — ţara însemnînd poporul — şi ţie ca om urmărind împlinirea, frumuseţea, gîndul bine încheiat.

Cenaclul, nu ! (este singurul „nu" pronunţat aici), nu va fi niciodată un club al discuţiilor sterile, un cadru de vehiculare searbădă a unor idei ducînd spre nicăieri, şi nici o afacere personală. El aparţine condeielor însetate de adevăr şi de biruinţa expresiei. Chiar şi de suferinţa ei.

Este un cenaclu al ideii de bine şi creativitate, de prosperitate spirituală, lesne (şi totodată greu !) de transformat în cărţi demne de epoca noastră socialistă.

Noi brăilenii le dorim tuturor scriitorilor noştri să fie regi dacă tronul este reşedinţa muncii !

Valeriu Stoiu

Inedit

NOAPTEA ŞI TU

Văzduh înstelat de piatră
bulevardele lucind fluviile de pămînt
în revărsarea nopţii minerale
mai gîlgîie o Dunăre tînără-n vînt.

Frontoane-ncremenite în varul lunii
statui cu mîna-ntinsă coclind
şi totuşi de-un şuier tăios şi subţire
ferestrele vibrează ca-n colind.

Statuia ta de noapte, înălţată
din tremurările arţarilor bătrîni.
cu părul foşnet prelungit în noapte
şi vechiul bronz al stelelor pe mîini,

iubito, creşte din adînc pămîntul
în urma zilei frămîntată de roţi
cît zi de zi se străduiesc motoare
în ritm de fiare, biele şi saboţi

ascult în ritmica maree-a nopţii
cum stăpînesti oraşul obosit
iubito — noaptea e arteziană
şi-ţi creşte chipul palid întreit.

1945

Mihu Dragomir

ALEXANDRU IOAN CUZA LA BRĂILA

Un capriciu al destinului a făcut ca Brăila să joace un rol însemnat în viaţa lui Alexandru Ioan Cuza, rămas în conştiinţa întregului neam românesc drept „Domnul Unirii".

În primăvara anului 1848, tînărul bacalaureat în litere la Paris şi demisionat încă din 1840 din armată, unde intrase cu gradul de cadet, la 15 septembrie 1837, — ocupase între timp şi postul de membru al Judecătoriei ţinutului Covurlui, — se află printre cei mai activi revoluţionari moldoveni. Îl găsim printre vorbitorii care au cerut reforme în timpul adunării de la hotelul „Petersburg" din Iaşi, la 27 martie, iar două zile mai tîrziu, într-un cerc restrîns, aflînd de refuzul lui Mihail Sturdza, propunea ca acestea să fie smulse cu arma în mînă.

Martor al scenei, Gheorghe Sion scria lui Gheorghe Barit, la 2 aprilie 1848, la Braşov, reproducînd vorbele înflăcărate ale celui ce avea să fie Vodă Cuza : „Dar, fraţilor ! Să murim ! Dar să ne pregătim pentru ca să murim ! Cu moartea noastră trebuie să deschidem un viitor naţiei noastre vrednic de mărirea trecutului strămoşilor noştri romani ! Astăzi, toate naţiile învie, trebuie să învie şi a noastră !"

În aceeaşi noapte, însă, mai toţi capii revoluţiei sînt arestaţi din ordinul lui Mihail Sturdza şi după o scurtă, dar chinuitoare şedere în cazarmă, prilej cu care Alexandru Ioan Cuza este rănit la picior, se hotărăşte trimiterea a treisprezece dintre ei autorităţilor turceşti de la Măcin.

Găsită din întîmplare de către G.T. Kirileanu între hîrtiile cercetate la un anticar ieşan, şi publicată, scrisoarea lui vodă Sturdza către nepotul său, postelnicul Petrache Mavroiani, pîrcălab la Galaţi, ne înştiinţează, la 5 aprilie, asupra celor petrecute în continuare : „Ajungînd la noi lăturalnică ştiinţă că după pornirea din Galaţi a feţelor arestuite în cazerna de acolo spre a-i duce peste Dunăre, viţ-consul britanicesc din acel port ar fi uneltit chipuri de a-i trage pe pomeniţii la portul Ibraili, deşi ne îndoim despre asămeni întîmplare, cu atîta mai mult că întru aciasta nu s-a primit vre un raport oficial. Cu toate aceste, spre a feri nepriinţăle ce ar putea izvorî, pe de o parte ne-am înţeles cu dl. consul Gardner, care vine acolo atît pentru a să lămuri de uneltirea din partea lui Kioningam, cît şi pentru a regula cele de cuviinţă spre a nu să precurma liniştea obştească... Îndată să te duci la Ibraila şi arătăndu această scrisoare dumilorsale comandirului politicesc şi obştesc a numitului port să cei în numele nostru ca numai decît pe

Ionel Cândea

Continuare în pag. a 7-a

TRADIŢIE ŞI CONTINUITATE

O privire retrospectivă în viaţa culturală a Brăilei, oraş dunărean amintind încă de aromele Orientului şi purtînd în evantaiul străzilor sale parfumul florilor de salcîm, ar evidenţia, prin simpla înşiruire a numelor celebrilor ei scriitori şi a zecilor de reviste ce apăreau aici, o tradiţie culturală dintre cele mai notabile. Contribuţia la dezvoltarea culturii din ţara noastră şi chiar la valoroasa ei reprezentare în lume, inclusă în viziunea integratoare a activităţii culturale brăilene, i-a determinat pe oamenii de litere să afirme că, după oraşele cu tradiţie universitară cetatea danubiană urma imediat într-o neomologată, vreodată, ierarhie culturală. Dacă mai adăugăm şi spusele, care au circulat în epocă fiind puse pe seama lui Camil Petrescu („În orice redacţie te-ai duce trebuie să te loveşti de brăileni : Este extraordinar ca un singur oraş să dea atîtea talente") avem o imagine, care, desprinsă de ...anecdotică, grăieşte de la sine despre o mişcare culturală susţinută de generaţiile brăilene sub semnul unei rivne continui.

Cuprinderea celor peste o sută de „nume", adunate în fişierele cercetătorilor locali, într-un nerealizat încă **Dicţionar al scriitorilor brăileni** ar fi singura cale metodică de a susţine afirmaţia, pînă la proba edificator orgoloasă, a existenţei unei atmosfere literare de proporţii încă necunoscute în zona brăileană. La această îndrăzneaţă ipoteză de lucru trebuie adăugaţi numeroşi scriitori care n-au aparţinut prin certificat şi biografie locului, dar au contribuit salutar la realizarea climatului literar de aici, la dimensionarea lui. Unii dintre ei, Ştefan Petică, Panait Cerna, Jean Valjan, ca să-i amintim pe cei invocaţi de Perpessicius, au fost asimilaţi de oraşul care le devenise o a doua localitate natală. Toţi şi-au umplut sufletul cu vibrările de frumuseţe ale unui peisaj ce îngemăna Bărăganul cu

Lucian Chişu

Continuare în pag. a 6-a

Întoarcerea arlechinului

Autor pînă în prezent a trei volume de poezie (**Laocoon împăcat** — Editura pentru literatură, 1969, **Stăpînul timpului** — Editura Eminescu, 1978 și **Întoarcerea arlechinului** — Editura Cartea Românească, 1980), poetul brăilean, Gheorghe Lupașcu, scrie o poezie care, interpretată din perspectiva ultimului volum, poate fi privită ca a măștilor succesive purtate de poet în cetatea pe care o servește. Arlechinul este, desigur, aici, un simbol al artistului, sau, mai precis, al unei anumite măști pe care o poartă artistul ; nu e vorba, neapărat, de o mască de comediograf, ci, mai degrabă, de una a creatorului care după ce cunoaște zbuciumul, tensiunea și elanurile tinereții, ajuns la maturitate, găsește răgaz și pentru a se privi pe sine și a-și confrunta realizările cu aspirațiile din perioada marilor năzuințe, prilej de meditație asupra destinului artei și artistului, a obstacolelor uneori dificil de depășit care se ivesc în calea realizării misiunii purificatoare a artei.

În **Laocoon împăcat** poetul brăilean se află puternic racordat la sursele de inspirație ale poeziei generației sale, precum și la sursele de expresivitate. Poemele sînt rotunde, fără stridențe, ceva din tensiunea și vuietul poeziei lui Ioan Alexandru din primele sale volume se simte pulsînd în cîteva dintre ele. Poetul e o ființă solară care înțelege că menirea sa este aceea de a sluji cetatea așa cum și soarele o slujește. Solidaritatea cu soarele este afirmată în repetate rînduri : „Soare drag, / Scutul meu de marmoră incandescentă, / Magmă cosmică din care eu îmi fac chipul..." (Lupii). Motivul soarelui apare obsesiv la Gheorghe Lupașcu. În poemul „Obîrșii" ni se oferă o explicație a acestei preferințe. „Din toate locurile copilăriei mele / Cel mai mult mă obișnuisem cu soarele / De aceea am și început într-o zi / Să-l urmez pe cîmpie". Solidaritatea cu soarele îl face pe poet să disprețuiască pe cei care se rup de torentul vieții și se izolează în turnurile de fildeș pentru că aceștia „își luminau interioarele cu viermi fluorescenți". Ideea este reluată în poemul „Patimi". „A mea și-a soarelui / E patima luminii / De-aceea stăpînim în egală măsură / Cerul, legendele și istoria". Decorul cosmic — în care soarele deține un loc privilegiat — este invocat de poet în multe prilejuri pentru a sugera legătura indisolubilă dintre viață și cosmos. „Stelele căzute vara / Mai ard și acum în trunchiurile copacilor... / Frunzele bolnave de arsuri cosmice / Își vindecă-n lut rănile. / / Cenușa astrală fecundează sevele // În ouă de vis se zbat mormolocii mugurilor, / Abia s-a mistuit cupola pădurilor / Și în albușul lor a început o nuntă". (Rug). Tot aici își face apariția și o altă temă care va deveni dominantă în volumul următor, tema legăturii cu trecutul. „Eu auzeam strămoșii din cetăți / Strigîndumă stîlcit ca pe-un copil !"

Alături de decorul cosmic sau cel social-istoric, G. Lupașcu invocă și decorul geologic, exprimat, în special, prin motivul pietrei. „Doua pietre se băteau scrîșnindu-și erele, / Cele două pietre se-mpăcau în scînteia lor ca-ntr-un fiu, / Scînteia lor se preschimba-n incendiu, / Și-a trebuit să-i dau sîngele meu, / Ca focul să devină istorie". (Mit). Uneori, pentru a fi mai convingător în afirmarea menirii sale, poetul se pretează și la diverse tentative de rescriere a miturilor. Ciinele pămîntului, personaj al mitologiei telurice, este considerat de poetul brăilean ca fiind o emanație a forțelor malefice. El este născut din „ultima duhoare a capetelor de balaur", din „inima acrită cu întuneric a bufnițelor", din „delirul ucigașului", din „viermele universal", e un ciine vagabond care profanează mormintele cu urină și mușcă din statuile strămoșilor. Dar poetul, ca un Prometeu protejat de virtuțile focului, alungă ciinele blestemat înapoi la reptile.

La lectura acestui volum de debut surprinde adesea apariția unor viziuni poetice neașteptate : „aduceam drumurile pe lîngă fîntîni", „Le porneam în sat ca pe-o cireadă..." (Drumurile), cum de altfel surprinde și capacitatea deloc comună de alegorizare, pe care o remarcam de exemplu, în „Ultimul mesaj al cîrtiței", în care poetul reia motivul turnului de fildeș, dar în variantă ironică. Cîrtița cea refuzată de soare (iarăși soarele !), refugiată în cotloanele pămîntului, și-a pierdut vederea, iar urechile i s-au „înfundat admirabil cu beznă", scăpînd astfel de toate poverile lumești.

Uneori principalele motive ale poeziei lui Gheorghe Lupașcu (cele cosmice, geologice, mitologice), apar în cadrul aceleiași structuri poetice și în ciuda densității simbolurilor pe spațiul de respirație poetică, produsul rezultat este o reușită, ca de exemplu, în admirabilul poem „Miraj" : „Ard pietrele / Ca stelele căzătoare, / Gîtlejul ciocîrliilor s-a năclăit de zgură, / Se topește pe aripi carnea păsărilor, / Limba ciinilor se-nvinețește de arșiță, / Molateci ca ceara se tîrîie / Cu plămînii incendiați de sufluul soarelui".

Din păcate în volumul următor (**Stăpînul timpului**), aglomerarea motivelor amintite nu conduce decît rareori la structuri poetice citabile. „Dospește universu-n prispa casei, / Prosopul amiroase-a cheag de stea / Rachetele se sfarmă-n aluaturi, / Un avion tușește-n coaja-i grea /. Ci miezul pîinii s-a întins pe cer / Să dea îndepărtărilor destin / Să știm că seva-i chip curat de noi / Ca un izvor adus dintr-un suspin". (Miezul pîinii). Dacă în poemul de mai sus tehnica îmbinării grandiosului („univers", „stea", „destin") cu individualul și concretul („prispa casei", „aluaturi", „miezul pîinii") a generat versuri care se rețin, în alte locuri aceeași tehnică, scăpată de sub control, a dat naștere unor structuri poetice care deranjează prin stridență. „De piatra timpului fruntea mi-o șterg / Și rămîne ca o boare sublimă / Crusta albă de lumină, / Un astru cu chip omenesc / Aduce cu sine istoria / Și se surpă de-atîta greu / Prispa sufletului". (Hotar).

În „Stăpînul timpului", motivele mitologice invocate tot din dorința de a sublinia grandiosul, în special prin autoritatea istorică și culturală pe care o dețin, nu mai creează aceleași efecte ca în volumul anterior, ci, din pricina aglomerării, devin materie a unui discurs bombastic și neconvingător. Sînt chemați în arenă centaurii, Sfinxul, faraonul Tla, Ducipal, Noe, Penelopa, Icar, Prometeu etc. Stridența în emisie se realizează uneori prin plasarea abuzivă a adjectivului în fața substantivului („Moartea purta pămînteștile nume", „Tremuratul scris căutîndu-l" etc.) sau prin mobilizarea unui arsenal întreg de expresii prețioase : „rostuit", „nimb", „nimbat", „cosmic vad", „îndătinați în rosturi", „avînt sideral", „scripeții stelelor", „meteorii prelungiți în nimb", „cer cu stîlpi de datini", „ozon galactic", „bronhiile astrelor", „echinoxul galactic", „abisul sevei" etc.

Dincolo de limitele semnalate, volumul conține și destule plese izbutite. „Sufletul pădurii era / Stîlpul casei / Frunzele măsurau cerul / Și curcubeul fremăta cu arborii / Ramule-ram, / Unde-i ascuns / Copacul purtător de toamnă ?" (Bunei ființe, pădurea), sau : „El punctul... soarbe spațiile dintre creneluri / Pînă cînd timpul rămîne un turn / Cu veghea duioasă / Ca brațul femeii". (Regulă despre punct).

În ultimul volum tipărit de autor (**Întoarcerea arlechinului**) se creionează impresia unei oboseli așternute pe conștiința celui care a ars prea mult în soarele cetății. Poetul se arată bîntuit de „neliniștile riului din trupuri" și obsedat de umbra care-l urmează pas cu pas. Pare un veteran obosit, abia întors de la un război îndelungat care i-a lăsat un gust amar. Optimismul și vitalitatea din primele volume sînt în scădere. Virtuțile de luptător sînt în declin : de aceea preferă împăcarea și compromisul. „Sînt un om modest și prudent / Nu-mi bat niciodată capul cu oceanele / Nu-mi trece prin minte să-mi leg numele de vreun arhipeleag / ... Sînt un om normal / Îmi iubesc liniștea / Îmi plac genunchii mei neînsîngerați..." În ciuda acestei resemnări, elanul de odinioară pare uneori a-i reveni în memorie : „De ce-mi reamintiți de consecventa lumină a stelelor ?" (Justificări), context în care unda elegiacă a poemului își sporește emisia.

Acest ultim volum, prin renunțarea la tentația grandiosului și prin întoarcerea la o poezie a emoției discrete, cîștigă în plan estetic, încît am putea interpreta „întoarcerea arlechinului" și ca o revenire a poetului la nivelul de expresivitate pe care-l cucerise poate cu prea multă ușurință încă din prima carte.

Valentin Popa

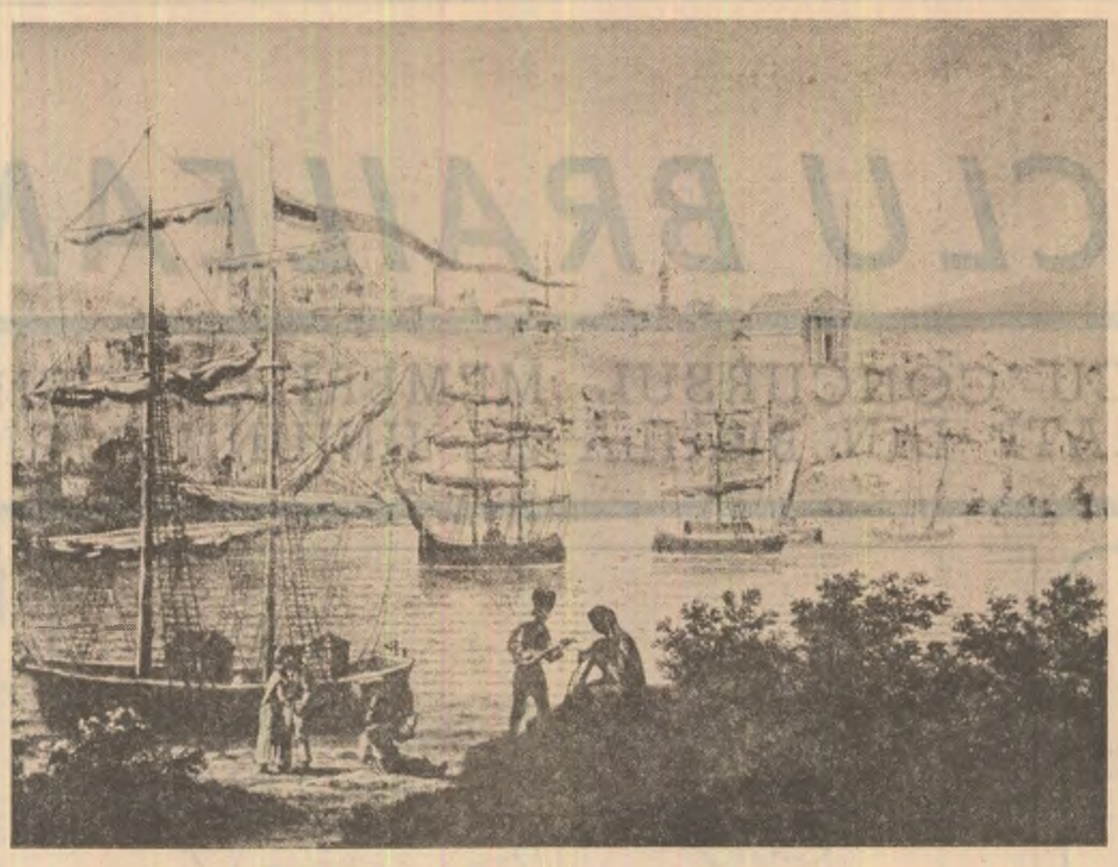

Orașul Brăila (1826)

Un prozator al cîmpiei

Cu volumul de povestiri „Moartea fîntînii" publicat la Editura „Cartea Românească" în 1963, Vasile Rusescu se înscrie în rîndul prozatorilor cîmpiei. Povestirile se țes din evocări și din istorisirea unor întîmplări petrecute într-un „sat de baltă", unele pitorești, altele violente, unele mai noi, altele pierdute în negura legendei... De fapt Vasile Rusescu povestește „cu ochii pîrjoliți de amintiri" despre satul românesc prins în tiparul social al epocii. Autorul dă friu liber oralității obținînd efecte stilistice interesante. Neostoita bucurie de a spune, umorul discret, vitalitatea, acea „poftă nebună de viață" sînt prezente la fiecare pagină. În prima povestire care dă și titlul cărții este evocată figura intrată în legendă a bătrînului Prună, cel care „umbla desculț și țanțos pe uliță, cu capul dat pe spate." Pentru cei ce vor veni bătrînul lasă moștenire semnătura sa pe o hîrtie „drept semn că el a avut faima scrisului", că „altă avere n-am ce lăsa" și fîntîna, căci „pe vremea aia nu era la îndemîna oricui să sape o fîntînă. Bunicul știa asta și cred eu că de-aia a și săpat-o".

Complementară cu prima povestire mi se pare a fi a doua, „Zăporul". Peste „satul înfrigurat de desprimăvărare" pică „vestea buimăcitoare" : „La dig ! sării ți la dig !", acest „tăvăluc de interjecții sumbre" care adună sătenii în „priveghiuri tulburi" în fața „puhoiului bivoliu". Oamenii au luptat cît au putut căci apa „prăvălită peste dig ca un șarpe bezmetic, nărăvaș, ne-a cuprins în solzii plumburii." Familia naratorului își urcă mai toată averea în pod. Acolo femeia aduce pe lume un copil. Noaptea petrecută în podul unei case cu apa care „clipocea tulbure sub ferestre" este dramatică. Dimineața „satul se leagănă sub pomii în floare pe spinarea zăporului". Tatăl scoțînd capul printr-o deschizătură a acoperișului strigă „cu o voce de apostol : Băiat, mă ! mama voastră !". Este imaginea victoriei vieții, a intrării ei în rosturile firești, împotriva unei naturi vrăjmașe.

Pagini de o aleasă frumusețe literară scrie Vasile Rusescu cînd prezintă naturi umane arhaice puternice în confruntare cu o istorie și mai puternică. De fapt aici mi se pare a fi vîna epică cea mai puternică a scriitorului. Sînt ciobani născuți și trăiți în sălbăticia și singurătatea bălților și cîmpiei. O povestire foarte frumoasă, una din cele mai bune ale volumului este „Frate-de-pămînt". Lie Puiescu, cioban cum „numai ezistră" „plop de flăcău, păr zmoală și ochi, mamă, mamă !" devine stăpîn cu de la sine putere peste o limbă de pămînt din baltă. Pămîntul aici este de o fertilitate cu totul deosebită : „Aici, mamăăă, raiul pe pămînt, nu alta ! Bogăție, căcălău ; crăpăraie cu carele (...) iarbă multă, grasă și plăvaie, că n-apuci bine să bați coasa la cap de rînd că și se punea la loc". După cîteva întîmplări care ajung povești, Lie o trăiește pe cea mai dramatică dintre toate. Era vremea cînd „satul s-a răscolit întrebător în el, mînat la alte rosturi". Pe Lie nu-l mai lega nimic de sat. Se retrage în „lumea lui", în baltă : „Se împămîntenise acolo, ca un copac rupt de pădurea lui, mînat bezmetic încolo și încoace de cîrdul subțiat". Balta e luată în stăpînire nouă, „schimbîndu-i înfățișarea și buruiana, e desecată și plugărită adînc, cu inversunare". Între ciobanul Lie Puiescu și noua stăpînire a bălții „era o vecinătate mută, ferită și mută, ca între două tărîmuri cu legi și rosturi neîmpăcate". În fața tractorului care „venea icnind scurt în pămîntul care nu știuse niciodată mușcătura fierului, tăind brazdă după brazdă" Lie „s-a pomenit cu cuțitul ridicat, ca pe fiară, c-o snagă ce nu și-o mai recunoștea. Tractorul l-a scos cu brazdă cu tot ca pe o cioată, întorcînd chiar în mijlocul storiștii, în urletul pustiu al cotarlelor". Lie „neputincios și cu sufletul sfîrșit" se retrage spre alt grind. Primăvara viitoare l-au găsit din întîmplare : „un stîrv uscat sub bunda roasă de zăpezi și ploi, cu capul sprijinit pe o buturugă".

Amintiri numeroase legate de prezența calului îi trec prin minte dar cea mai scumpă îi este evocarea „încuratului", adică a obiceiului de primăvară de a scoate și a alerga caii la marginea satului : „Rostul era să vadă satul cum și-a scos dobitoacele din iarnă." În povestirea „Nea Bulete" este doar schițat un personaj oarecum pitoresc, cu o viață marcată de evenimentele anilor de început ai revoluției socialiste. Sînt aici cîteva nuclee epice care ar merita să fie reluate într-un cadru mai larg. O povestire interesantă și bine scrisă este „Bubă la inimă". Unchiul Andone „o rupsese cu lumea" de cînd autorităților li confiscaseră porcii din baltă. Deși nu știa să scrie, Andone avea o „dambla" : să facă poezii : „de potrivit le potrivea al dracului, vorbuliță cu vorbuliță". Seara la mat spune poezii despre tot ce se întîmplă în sat luînd în răspăr evenimentele. Luat din scurt de autorități și punîndu-i-se întrebarea obișnuită pe atunci : „a cui coadă de topor ești, bă ?", Andone răspunse memorabil : „eu nu-s coada, mi-s toporul !".

Povestirile „Crucea lui Mozăcescu" și „Ancheta" sînt interesante, dar psihologiile personajelor sînt doar schițate, lipsite de profunzime.

Ultima povestire încheie, se pare, un ciclu. Naratorul se pregătește să plece „la școli". Munceește cu tatăl său „la pomostit casa nouă. Deodată bătrîna Prunoaica strigă : „Sării, a venit Niculae!". Niculae era șarpele casei care, se zice, poartă noroc : „casa cu șarpe e norocoasă, de foc și alte belele e ferită neam de neamul ălora de-o stăpîni-o". Șarpele plecase pe sub prispa casei în urmă cu patru ani cînd dărîmaseră „casa aia veche". Urmărit de ai săi, de copii, șarpele ieșise din sat. „Îl văzusem de multe ori pe Niculae, dar niciodată nu mi s-a părut atît de trist și de opărit la suflet !". Prin plecarea lui, satul și casa parcă intră într-o altă zodie. Cel pe care îl văzuse bătrîna nu era Niculae. Era un șarpe „negru, mocirlos, cu țeasta teșită, pe care îl ciuguliră orătăniile curții"...

Prezentă în foarte multe povestiri fîntîna pare a avea la Vasile Rusescu sens metaforic. Ea este semnul vieții, al bucuriei de a trăi dar și al unor semne mitice : „demult, cînd bătea vîntul, ciutura izbea stîlpul casei, iar bunica zicea c-a venit moșul"... Acum fîntîna este „cumpănă stearpă", puterile ei tainice s-au destrămat, „a murit cu zile". Și nu numai fîntîna bunicului, ci și celelalte sînt „sterpe, cu gurile negre, căscate spre cer". Într-un text autorul folosește expresia „holtul fîntînii".

Spre deosebire de ceilalți prozatori ai cîmpiei, Vasile Rusescu nu are ochi descriptiv. Interesul epic este îndreptat spre contemplarea destinelor unor oameni simpli. Dialogul mustește de viață și adevăr. Vorba pleziș, ironia, evocarea, bucuria de a spune, verva de povestitor înnăscut, curajul estetic, mobilitatea discursului epic sînt argumente trainice pentru o vocație de prozator îndreptățind speranța că viitoarele cărți semnate de Vasile Rusescu vor confirma că ne aflăm în fața unui prozator puternic, stăpîn pe uneltele sale.

Viorel Coman

Dunărea și muzica

Brăila s-a născut între două ramuri de soare : Dunărea și muzica.

Întîmplare de o mie de ori fericită. Brăila antebelică, pentru că despre acest lucru mi s-a cerut să scriu, se confunda cu Domnița muzicii, cu pașii ei înăscuți să limpezească privighetori, inundînd sălile de concert, parcurile, școlile, sufletele.

În bălțile Brăilei, seara, după ce se ridicau năvoadele, între ciorba de pește și crapul la proțap, dres cu usturoi și înfulecat cu boț de mămăligă, clătit cu rachiu, pescarii dădeau drumul frămîntatelor cîntece de lotcă și dor, porneau printre trestii de lumini către port, la întîlnirea cu mirarea, dulcoasă trecere în nemurire.

Pe atunci, cam în toate casele brăilenilor, găseai agățate pe pereți diverse instrumente muzicale : mandoline, banjouri, balalaici, viori. Ca să nu mai vorbim de reputația frizerilor din Brăila, care nu era mai prejos de aceea a gondolierilor din Veneția. Repertoriul lui Tino Rossi, lansat cu brio în filmele ce rulau la cinematografele Passalaqua și Comunal, era în floare. Adăugați fanfarele din piețe și parcuri, grupurile de tineri liceeni și neliceeni care, sub mănăstirile de tei și castani, sau sub căldura albă și violetă a salcîmilor din Grădina Mare, cîntau la ghitară cu strune de lună muzică de dragoste, minune, despletire, pieire, scăzîndă suferință. Erau și coruri de toate felurile. Era lumea cu de toate a copilăriei noastre. Societatea Lira înmiresma cu acorduri coral-simfonice somptuoase cerul Brăilei pentru prima oară, în 1884, în sala Vaibl, devenită Luvru, devenită apoi Lira. Avea o puternică formație corală, în cadrul căreia se întreceau cu mîndrie tineri dotați cu voci foarte frumoase. Orele de canto, care urmăreau cizelarea vocilor, aveau loc zilnic, cu profesori de superioară înzestrare.

Cu toate că documentele nu atestă, noi credeam că denumirea de Lira vine de la instrumentul lui Orpheus, pe care femeile trace i l-au răpit zeului, aruncîndu-l în mare și, care, în loc să ajungă în insula Lesbos, așa cum pretinde mitologia, a fost dus de valuri în amonte, pe Dunăre, (naiul ? vioara ? flautul?) poposind pe malurile Brăilei.

Născută la cîțiva ani de la întîiul flagel mondial, o altă societate muzicală, „Armonia", își intensifică activitatea culturală după 1930, propagînd prestigiul muzicii corale brăilene, prin concertele date pe scenele țării, aplaudate și în sanctuarul Ateneului român.

Dar inima muzicală a Brăilei bătea în cele două săli de spectacole și concerte : Teatrul Comunal și Passalaqua. Urmașii Adelinnei Patti, Aureliano Pertile, Maria Kafalidy, onorau scenele brăilene și, de ce să n-o spunem, uneori se simțeau și ei onorați. Publicul brăilean, cu un dezvoltat simț și gust artistic, constituia o excelentă comisie de vizionare ad-hoc și mulți soliști ai atîtor teatre bucureștene veneau aici, cu primele reprezentații, să-și verifice pulsul succesului. „Ai succes la Brăila, ai succes în toată țara !" erau aprecierile oamenilor de artă. Din această cauză, aici își programa Constantin Tănase majoritatea premierelor.

În 1860, șeful poliției, Constantin Bacalbașa, a semnalat pericolul prăbușirii galeriei din sala Rally, din cauza supraaglomerației de spectatori la manifestările muzicale ; despre același pericol s-a vorbit cu mîndrie și în primele decenii ale veacului nostru. Publicul brăilean inunda, dulci amintiri ! pur și simplu sălile de concerte și spectacole, atunci, cînd aterizau, din constelația muzicală a Bucureștiului ulluitoare stele ca George Enescu, Emil Marinescu, Maria Moreanu sau, din Europa, Tito Schipa, Iosef Schmith, și atîția alții. Noi, elevii, aveam uneori gratuități, dar nu și atunci cînd casele de bilete erau supraaglomerate. În cazul supraaglomerărilor, trebuia să băgăm mîna în buzunare (cam întotdeauna goale). Deci, cum nouă nu ne ploua cu bani pe la încheieturi, apelam la clemența părinților. În zilele toride, mama profita de ocazie și nu ne dădea bănuții pînă nu udam — cinci găleți de căciulă — grădina de flori.

Înainte de război, la Brăila, muzica mergea pe picioarele ei de egretă. Din ființa ei învăluită în miracole s-au născut sau au crescut muzicieni și cîntăreți ca Hartulari Darclee, Dimitrie Onofrei, Ștefănescu Goangă, Niculescu Basu, Nicu Apostolescu, Ion Eufrosin.

Dar cel mai important lucru este că Brăila, oraș prăbușind podurile ca să treacă minunile, a aruncat totdeauna peste inimi curcubee despletite. Vorba unui om cîntînd în vadul Dunării : „Dumnezeul meu de la Brăila e întotdeauna tînăr !".

A. Grigoriu

TEATRU

Satul ca erou colectiv

Stagiunea teatrului dramatic „Maria Filotti" din Brăila a fost deschisă cu premiera absolută a piesei *Pinda*, semnată de Ion Bălan.

Piesa pusă în scenă de brăileni are ca subiect realitatea imediată, fiind inspirată din munca, dusă cu tenacitate și nu de puțin ori cu îndîrjire, a oamenilor ogoarelor confruntați cu o natură imprevizibilă și animați de dorința propriei depășiri. Într-o atare întreprindere dramatică, Ion Bălan renunță la binecunoscutul decupaj din cotidian (al lumii satului) în favoarea unui fir epico-dramatic mascat de ideea metaforă a titlului prin scurgerea evenimentelor, aflate sub o atentă sau crispată observație, spre desnodămînt clarificator.

Piesa are personaje numeroase, tîrînd spre o imagine cuprinzătoare a satului românesc contemporan, prins în febra marilor elanuri transformatoare. În centrul acestora se află Ion Cîrlan, primarul satului, comunist exemplar, conștient de importanța revoluționării agriculturii socialiste, personaj interpretat cu acuratețe de către Gh. Moldovan.

O contribuție însemnată la succesul spectacolului, primit cu aplauze la unele scene de un public îndeobște cunoscut ca sever, au avut și actorii *Victor Ianculescu*, în rolul șefului de post Ilie Rotaru, pe care l-a interpretat cu un puternic accent de umanitate fără a se dezice de la aspectele „legale" ale subiectului, și *Bujor Macrin*, în rolul învățătorului Balaban, un justițiar care pune în ordine vechi fapte din lumea satului, personaj ilustrat pe scenă printr-o conștiință torturată de trecut, acționînd cu o luciditate demonică și cu o reală convingere a propriei tragedii.

Spectacol captivant desfășurat într-un decor care ar fi meritat o atenție mai mare și o elaborare mai minuțioasă (scenografia Lavinia Mîrșu), *Pinda* aduce pe scenă, aromele toamnelor bogate, miezul cald al pîinii, ca rod al muncii oamenilor și mai înainte de toate satul contemporan ca erou colectiv.

L.C.

Tradiție și continuitate

Urmare din pag. a 5-a

apele, au contemplat măreția anotimpurilor hibernale sau clocotitoarele seve ale primăverilor coborîte în sufletele cînd melancolice, cînd viforoase ale oamenilor acestor ținuturi. Literatura brăileană s-a ivit, tocmai de aceea, într-un mediu consonant care explică solidaritatea de spirit și de sensibilitate manifestată sub forma unei tradiții care prefigura, totodată, ideea de continuitate.

În rîndul deschizătorilor de tradiție trebuie amintit mai întîi neobositul dascăl Ion Penescu, un adevărat Ion Heliade Rădulescu al Brăilei, ctitor al învățămîntului de aici și unul dintre promotorii presei și tiparului brăilean. Lui i se datorează, de asemenea, lucrări dramatice, a căror valoare incontestabilă a fost semnalată de curînd. Începuturile literaturii brăilenilor îi cuprind și pe prolificul George Baronzi, pe junimistul Teodor Șerbănescu, pe frații Bacalbașa, al căror tată a fost multă vreme „polițaiul orașului" inspirînd poate, prin profesie, literatura umoristică, avînd subiect cazon, a lui Anton Bacalbașa.

Lirica brăileană și-a făcut simțită prezența în presa literară românească prin creația sensibilului poet simbolist Iuliu Cezar Săvescu, precursor al liricii moderniste de la noi. Talentul său, secerat înainte de vreme, prevestea, ca și în cazul lui Panait Cerna, format intelectualicește la Brăila, un mare poet. Lirica brăilenilor a fost mai apoi ilustrată de Perpessicius, personalitate marcantă a culturii române, cel care a proiectat într-o viziune comprehensivă opera eminesciană. Poetul pătrînd nostalgia pontoanelor încremenite sub viforul iernilor scitice, a miresmelor de salcîmi, a „boarei de zefiruri" din tristele toamne, a eternizat legătura orașului Brăila cu Eminescu printr-o muncă titanică adăugînd la jertfa mîinii drepte pentru patria sa jertfa luminii ochilor pentru întîiul poet al patriei. I-au urmat, în seria lirică a celor mai cunoscuți, Ilarie Voronca, bine apreciat în țară și în străinătate ca poet al avangardei literare și Mihu Dragomir, autorul liricii celei mai brăilene, ca extracție, neexplorate încă de vreme ce sute și sute de poezii ale celui care în fruntea revistei **Luceafărul** a vegheat cu competență și unică dăruire la apariția noilor generații de poeți, sînt încă nepublicate.

Dintre prozatorii brăileni, la începutul secolului s-a bucurat de mare popularitate Constantin Sandu-Aldea, autor de nuvele și povestiri cu personaje viforoase, țărani sau pescari din cîmpia și bălțile împrejurimilor locului, animați de instincte telurice purtînd parcă un contact secret cu elementaritatea forțelor naturii, atît de asemănătoare lor. Opera sa conține zăcămîntul folcloric al nenumăratelor balade ale locului, pe care Petre Crețul Solcan, „lăutarul Brăilei", le-a izvodit în culegerea lui G. Dem Teodorescu, într-o proporție care ar fi putut să-l transforme, chiar și fără pregătirea filologică necesară, în coautor. Dar din punct de vedere literar Brăila se identifică mai ales cu prometeanul Panait Istrati, scriitor de expresie română și franceză, vibrant mesager al sufletului românesc, al frumuseților simțirii sale, în lume. Este iarăși o chestiune de orgoliu, la care brăilenii țin mult, anume că orașul acesta este poate unul dintre cele mai cunoscute din lume grație unei opere ce l-a descris cu inimitabil farmec, citită pasional în toate continentele.

Nu trebuie uitați nici romancierii George Banea, reeditat de curînd, Mihail Sebastian, un la fel de valoros dramaturg sau spiritul rafinat al eseistului Eugen Schileru care, pornit din Brăila, conducea în ultimii ani ai vieții un „singapoorean" cenaclu în capitală.

Continuitatea imediată, preluînd valoroasa moștenire a tradiției, pe care ne-am străduit s-o configurăm prin numele cele mai ilustre, se face simțită astăzi la fel de nuanțat prin opera fabuloasă, ca stare de legendă a Dunării, a prozatorului Fănuș Neagu, venit din marginea ținutului, a cărui personalitate net distinctă, admirabil realizată stilistic, păstrează legătura, tematic vorbind, cu operele lui Sandu-Aldea și Panait Istrati. La fel prin cercetările laborioase în materia uneori aridă însă atît de importantă a istoriei literare, datorate lui Teodor Vîrgolici sau prin poezia amintind viața severă dar fremătătoare a strămoșilor săi pescari, semnată de N. Grigore Mărășanu.

Dar Brăila contemporană, edificată de arhitecții epocilor noi, își are propriii scriitori, oameni care trăiesc în orașul atîtor legende, autori de romane sau de cărți de poezie, „care au ceva de spus" în peisajul literar atît de diversificat al zilelor noastre, după cum a afirmat critica literară.

În primul rînd lor și tuturor acelor care, plecînd în alte părți, au luat cu ei veghea și nesomnul zeilor tutelari, le revine datoria plină de onoare de a duce mai departe flacăra verbului brăilean și bunul renume al literaturii de aici, prin intermediul acestei frumoase promisiuni care s-ar putea numi suplimentarul literar „Dunărea".

SCRISORI DE-ACASĂ

Urmare din pag. a 5-a

văzut astăzi pe drum ! Mă ia cu sulița prin inimă !

Caii lui Bocioacă din Ibrianu. Mici, roibi, lucioși, mărunțeau drumul cu desfaceri din imnul rachiului : fură-mă, fură-mă... Bocioacă, bătrînul — avea patru nuci uriași — îi învăța, săptămîni, luni de-a rîndul, să alerge, înhămați la docar, numai cu capetele (fiecare în altă parte) spre veninul speranței și desnădejdea celor din jur... Să nu vă mire : sînt copilul care i-a furat ghidranii. Tata și fratele mamei, nea Costică Miroslav, m-au întrebat — era noapte : „Mă, te-a văzut cineva ?". „Nu știu". „În curtea asta nu se umblă cu bănuieli, du-i înapoi, dar păcat de Dumnezeu, putea să aibă picioare mai scurte ăl de te-a văzut !"

Pe urmă caii lui Cireașă din Băile. Asta înnebunea toată lumea, chiar și pe oamenii cinstiți. Cai negri, hamuri galbene, căruță dobrogeană (va să zică, mă Cireașă, Brăila nu există pentru tine ! ?) ; îl apuca damblaua să gonească, printre două bălți, avînd alături, pe leagăn, pe nevastă-sa, (nu mi-o mai amintesc bine) și pe cele două fete (amețitoare, nu mai știu pe unde vor fi fiind și ce-am ajuns) și să ridă, urcat pe vreo scară de sticlă întangibilă, de mîrîștea hoților. I-a ieșit pe dos. Tot ceea ce-a agonisit i-au vîndut hoții pe-un butoi de vin teafăr. Le-am turnat în pahare, în seara cu pricina, vă rog să mă credeți. Eram mic și-mi plăcea s-ascult ce zic hoții și ce mai pun la cale.

Iarna, piclă, vifore. Ulița întortochiată între casa părinților și a bunicilor — aproape 300 m ! popi mîncați de lupi. Mai în fiecare zi se zvonea că în satul Nămoloasa (fascinația Moldovei), lupii au mîncat un popă. Auzeam oasele ortodoxe trosnind, vedeam lupii bînd roua sîngelui creștin. Mă uitam în tufele de dracilă (zisă și răchită), se căscau acolo guri blestemate, venea seara și îngenunchiam la icoane. „Pentru cine te rogi cu atîta osîrdie, îngerașule ?" mă întreba bunica Tasica. Îi făceam semn vag să aștepte, și mă rugam mai departe lui Dumnezeu ca să-l mănînce lupii pe popa Danciu. Îmi dărîmase palmele c-o jardie de sălcîm, fiindcă, nu știu de ce, nu-mi intra în cap, pe de-a-ntregul, Crezul — poem admirabil, de altfel. Adică, de ce Doamne, îmi sărea mie țandăra numai pe niște popi necunoscuți să-i hăpăie lupul și p-ăsta al nostru, nu ! ? „Îmi pare bine de tine, mă lăuda mamaia, că ești credincios, hai să-ți dau ceva bun". Ieșeam afară, prin zăpadă, (de cele mai multe ori desculț), intram în hambar și bunica-mi zicea : caută-n grîu. Nu există nimic mai demn de păstrat în lumina sîngelui decît un copil (netrebnic) scufundîndu-se în mii de kilograme de grîu — soare, biruință, lulle, gîrlă, bălți, pîine proaspătă, ochi imenși, curați și mincinoși — și căutînd gutui. Mireasmă fără de sfîrșit și numai înapoi. „Mănîncă, o aud din vraja timpului pe bunica, să crești năzdrăvan (aici, bunica o scrîntea, amestecînd religia cu patima neamului nostru) să furi cei mai frumoși cai din cuprinsul Brăilei. Ehe, ce aur bogat, caii !" A murit în jurul vîrstei de 90 de ani și-n nici-o clipă din viața ei nu l-a trecut prin cap că a fura cai e un act compromițător măcar în ochii păgubașului. Calu-i cal, îl încaleci și pe-aici ți-i drumul ! Te prinde, vai de pielea cui te-a născut dar și cînd ai noroc, halal de cîrciumile Brăilei !

Atunci, gîrla ne rupea malul mai cu mlă. Acum izbește numai în noi. Se va uni cu bălțile. Știu că la fiecare dezgheț rupea două rînduri de pruni, patru de vie, caiși, meri. Acum a rupt la Țiru :

Cocoșel cu două creste
Țiru cu două neveste...

Nici-o glumă. Și acum sînt ale lui.

Înfiorat, îl aud din nou pe bunicul Petrache : babo, să vezi dacă-n aprilie nu ne intră nouă un stol de lăstuni prin pereți ! Adormeam pe așternutul de lîngă sobă, înlănțuit de speranța că, la ziuă, voi găsi-n odaie lăstuni și-un stol de prigorii. Mă trezeam în mustrările bunicului : „Țugulache, iar ai scîrțîit în somn, ia să faci, matale, bine, mă babo, să-l duci pe bălat să-l descînte Floarea țiganca". Bătrîna Floarea țiganca (a murit la vreo 99 sau 999 de ani), locuia lîngă Scaunul de carne, cum i se spunea măcelăriei din sat, pe băieți ne descînta așezîndu-ne cu tălpile goale pe-o sabie vînătă și rece, iar pe fete pe-o ramură de busuioc. Și ne trecea, n-aveți grijă. Azi, oricît de șoptit aș scîrții, nimeni mai știe să mă tămăduiască încet, cu minuni și farmece. Durerile, ca și atunci, trec, dar rămîn rănile, mult prea rupte ca să mai crezi că se spulberă definitiv necazul. Tatăl meu, dus și el în negură, susținea că pe pămînt, cînd prostia dă semne de triumf, se întîmplă un frig mult mai friguros decît frigul din inima lui Che Andrei (legendă și adevăr în dunga neamului meu de la Gradiștea) atunci cînd îl apucă **darul** beției. **Darul**, zicea tata, ca să vedeți și dumneavoastră că cei bătrîni vorbeau cu socoteală și că unele neveste din zilele noastre, periculos susțin ele că beția ar fi o pacoste !

Mi-a scris mama. Trebuie să plec. Simt cum mă ninge dinsprea apucați și vreau să intru cu fața în viforul din Cîmpia Brăilei.

AUREL M. BURICEA

Iarna sîngerează rana mea de dor

sînt singur în sat și pradă-am fost lăsat
tuturor iubirilor care nu mai vor să vină
păsările călătoare și-au făcut cuib în visele mele
poemele de dragoste s-au făcut grădină

vino tu, rătăcito, și vindecă-mă de cuvinte
acolo unde iarna văruiește casa singurătății
iată litere adorate cum se bronzează
sus pe colina de sare lîngă ulmi
într-o limbă universală iubire-mi vorbești

ninge magnetic peste izvoare cu poeme de dragoste
zeii negației învață să uite de noi

Din altă zare

sufletul tău s-a-necat
în norii imenși de zăpadă
și-acum trece peste sat
vine să mă vadă

cu fiecare fulg de nea
mă fulgera din depărtare
limpede privirea ta
licărind din altă zare

un cer de stele sub ninsoare
alunecă spre gîndul meu,
materia-i ruptă din soare
cum lacrima din curcubeu...

Cenușa depărtării

primăvara se ridică pe umerii mei
și privește depărtarea de sub aripi
de lebede vîslind pînă dincolo, iubito,
soarele se lipește de garduri verzi
ca un copil care învață să meargă
sprijin fruntea obosită de așteptare
de unghiul unor păsări migratoare
singurătatea mea este inelul de la piciorul
unui porumbel voiajor și așteaptă zadarnic
clipa bolnavă de eternitate
cînd degetele tale rănite de trandafiri albi
vor lumina diminețile mele de dragoste

Dragoste interzisă

Aștept ianuarie să ningă aștri
cu fulgi mari suind în veșnicie,
să mă troienească ochii tăi sihaștri
cu magnetice furtuni din cîmpie.

Hai să fugim cu sania în paradis
cînd iarna aprinde visele în noi,
dragostea care încă nu m-a-nvins
cu haite de lupi m-alungă înapoi.

Trage perdeaua de dragoste interzisă
și stinge steaua polară din sînge,
vreau să te iubesc c-o patimă nescrisă
cînd un înger prin depărtare plînge.

Peste gînduri noaptea cotropitoare
coboară singurătatea în cîmpuri de frig,
tăcerea din lucruri arde și mă doare
fereastra spre care nu pot să strig.

MIA CUȚITARU

A pleca, plecare

Pe genunchi, în poală, creștea înverzită
de păduri, cîmpia cu griul în mîini,
cădea în surîsuri cerul ca-ntr-o sită
doar în depărtare lătrau niște cîini.

Seceri spînzurate-n coame despletite
lunile-nnoite tîrau un șuvoi
de stele-nvechite pe cai, sub copite
nu-nvățasem încă a privi-napoi.

Săgetați de vise-n coamele aprinse
beau din nuferi vinul, caii fără frîu.
Bărcile de soare au catarge ninse,
de pelin e valul împietrit în rîu.

Sub ninsori cîmpia-ngenunchează semne,
de-atîta zăpadă tîmplelor li-i sete.
Mor copacii, mamă, focul cere lemne,
iar lumina-mpușcă albii cai în plete.

AL. BASARAB TIBEREÁNU

Fîntînile-nfrunzesc

Fîntînile-nfrunzesc de visuri
Ca paparudele,
Sub desișul ploilor,
Prelins, cu un țîrîit de greieri,
Din claviatura înălțimilor.

Fîntînile își înfruzesc vîrstele
De oglinzi prin oglinzi,
Pe orga izvoarelor,
Desprinse de somn.

PETRE DRĂGHICI

Vicleana roată

Întoarcem din pleoapele somnului
Roata vicleană a vieții
Sfîșiem
Fragila pînză
A nuferilor.

Întoarcem din pleoapele somnului
Bărdacele pline
Neliniștele noastre
Iar roata vicleană a vieții
Se învîrtește pe luciul înșelător
Al speranțelor
Între roșu și negru
Albul pribeag
Al nuferilor
Întîrzie să iasă.

PETRUȚA GAGU

Neuitare

glasul ierburilor umed
tînguitor încă foșnind pașii mei
în auz – nu-ți va lăsa odihnă

Imagine din Brăila de azi

Pădurea de mîine

MIRCEA CAVADIA

Cînd venise în satul ăsta dintre ape și de care nu se mai putuse desprinde, era tînăr și n-avea nici un rost. Își făcuse casa în coasta Stoianei și așa se nimerise. Casa ei să fie între casele lor. Între a lui și a lui Pamfil. La o vreme, ei îl muri omul și era tînără. Apoi se trezi că i se strecoară în camere, Venea, gătea, scutura, trăia cu el, îi plăcea. Dar nu rămînea locului. Se întorcea la ea și uneori n-o mai vedea cîteva zile. Apoi apărea iar. Au dus-o un timp în felul ăsta, după care, el a cerut-o. Stoiana însă n-a vrut și l-a amețit cu vorbele. Așa nu era bine? Avea casa ei, doar erau vecini și nu era tot aia? Era mai bătrînă cu vreo zece ani, de ce să intre în gura lumii? Poate mai tîrziu, dar îl pusese să jure că nu va spune nimănui de legătura lor. Și Cristea nu spusese. Dacă nu se schimba nimic, de ce să insiste? Dar o socotea femeia lui. Nici nu-și închipuia că ar fi altfel.

Despre Pamfil auzise că se ținuse de Stoiana înainte de măritis.

Acum Stoiana se spovedea și îi chemase. Pe amîndoi! Cînd apăsă clanța, o nădușeală groasă îi învelise ceafa.

Pamfil era deja acolo, lipit de capul patului, cu o lumînare aprinsă și-l văzu sugrumîndu-și buzele cu dinții. Se apropie și el și ochii ei erau la fel de vii ca întotdeauna.

— Stoiano, s-aici amîndoi, se aplecă părintele.

— Ați venit, murmură ea, eu mă duc, Pamfile și Cristeo, mă duc... și-am vrut să vă zic să nu vă dușmăniți. De-acum n-am să mai fiu între voi să vă țiu... că eu am fost cu amîndoi la fel..., apoi tăcu și parcă o ceață doar avea înaintea ochilor.

— De ce Stoiano, așa păcat?, o îmboldi Baicu.

— De ce?... i se auzi iarăși glasul înăbușit. De frică, părinte. De frică. După ce mi-a murit omul, de frică să nu rămîn iar singură. Asta a fost frica mea! Și i-am păzit și pe ei se insuflați Stoiana. Dacă îl luam doar pe Pamfil, poate murea, dacă îl luam doar pe Cristea, poate murea el și tot singură ajungeam. Așa îmi rămînea unul!... De-aia v-am avut la fel, îl se adresă șoptit. Și nu mi-ați fost unul mai mult...

Stoiana șuieră aerul, vrînd să mai spună ceva, dar nu mai putu.

Cristea și Pamfil, înțepeniți și năruiți în ei, cu ceara lingîndu-le înfierbîntată încheieturile, nu mai vedeau și nu mai auzeau.

Iar Stoiana se petrecu tot singură. Ei nu mai erau. Dar în săptămîna care trecu se tot pîndiră orbiți.

Dădu să se ridice în mînă și atunci, un vînt iute, din senin, îl tăie peste șale. Trase de brîu și privi în sus. Cerul, aproape, devenise ca o iarbă prăfoasă. Dar vîntul atîta fusese, apoi căzuse. Se gîndi să se ducă acasă. Se gîndea să plece din calea furtunii ce era acolo, lîngă el, dar se proptea în gheordel și dădea duba la apă. O puse apoi cu prova în deal și se înfipse în valurile mici ale Fluviului.

Trase așa, pe nevăzute. Mîinile lui și barca lui știau însă drumul și toate încheieturile apei. Și curînd, pădurea începu să i se lățească în spate.

Trebuia să ajungă la ea. Trebuia să ajungă iarăși în ea și să se istovească tăind. Dacă rămînea în sat i-ar fi pus foc lui Pamfil sau s-ar fi spînzurat. El știuse, precis, și-și bătuse joc. Atîta amar de vreme!...

Mai avea puțin ,trecuse de cot. Atunci văzu lotca mare a lui Gheonea, încărcată, neagră, mai mult lăsîndu-se în scurs. „Numai să nu se pornească!... Îi dă peste cap, se trezi gîndind. Barca, plină cu oameni, vîrîtă în apă pînă la buză, scotea peste Fluviu pe cei din satele Bălții și-i lăsa în șoseaua Măcinului. Și moș Gheonea luase atîția poate înghioldit de ei să nu-i prindă furtuna netrecuți sau, poate, să cîștige mai mult...

Trase duba în plajă și se aplecă după topor. Cînd se ridică, îi văzu prin aerul des pe celălalt mal. Ajunseseră, dar Gheonea smucea barca s-o dea la adînc. Poate mai avea și alții.

Cristea se uită în jur și se strecură printre tulpinile subțiri. Alese o salcie ruptă și-și înfipse toporul.

Dădea fără grabă, însă apăsat, încercînd să lase furia să i se verse.

Fără un braț bun de crengi uscate și-și aprinse o țigară. Cămașa, udă în spate, îi deveni strîmtă și nu-l lăsa să respire. Se foi în ea și atunci auzi liniștea din jur. Cît bătuse lemnul fusese altceva, nu luase aminte, dar acum o simți apăsătoare și se înfricoșă dintr-o dată. Nu se mișca nimic și copacii prinseseră toți aceeași culoare. Înghiți uscat și-și privi mîinile. Aveau și ele culoarea aceea îndesată, albăstrie. Și se părea că numai el mai respiră și că numai el a mai rămas. Că e singur. Se strînse năucit de ce îi trecuse prin cap. Da, el fusese mereu singur!...

Dar imediat, auzi o gîfîială alături și se răsuci în loc. Toporul se prăvăli pe lîngă el șuierat și se încîlci în lemnele făcute stivă.

Pamfil, în picioare, cu ochii în sînge, arși, trăgea apucat să-l scoată. I se aruncă în brîu și se zbătură amîndoi în ierburi. Și îi păru bine că era așa...

Ploaia se porni dintr-o dată, amestecînd totul, iar vîntul se înfipse noduros în subsoara tufișurilor.

Cristea și Pamfil, vălăturiți, parcă duși de curent, își căutau beregățile cu palmele lor grele, plesnite. Între ei nu erau vorbe, ci numai gînduri rămase singure: să se doboare, să se doboare.

Erau la fel de bătrîni și de zbuciumați și de întorși de spovedania Stoianei. Și de aici aceeași tărie a lor, pentru că nu se puteau dovedi unul pe altul. Sub ei se scurma pămîntul și apa îi îmbrăcase în frunze. Sîngele li se amestecase și el, iar puterea li se scurgea fără nici un folos.

Atunci veni peste ei, dinspre brațul Fluviului, întîi un țipăt, apoi altul și altul și peste ele se desluși o bolborosală de plînset care îi încremeni.

— Săriți oameni buni și mă omoriți! Săriți oameni buni și mă omoriți!

Se desfăcură și rămaseră de-a bușilea. Ploaia îi spăla parcă, lingîndu-i și, întîi, nu știai care e Cristea și care e Pamfil. Cămășile le erau sfîșiate la fel și rănile ce și le pricinuiseră erau la fel. Și tot la fel luaseră seama la chemarea aceea plînsă, ciudată: „Săriți oameni buni și mă omoriți!" pe care n-o pricepeau și care se pusese trainic între ei.

Nu se priviră, dar se aruncară în mal. Și Cristea îl văzu pe Pamfil ce părea a fi înțeles primul, împrăștiind băltoacele spre barca lui, trasă mai sus, în tufe. Apoi se dumiri și el.

Se întoarse în cot și-l zări pe Pamfil în barca lui ușoară, trăgînd încovrigat și strigînd: „Viu, viu, viu, mă, viu!", cu bărbia în piept și zdrențele cămășii fluturîndu-i. Și se ducea întins, orbește, drept în barca lui Gheonea.

Nu mai luă aminte la el și cîrmi în loc să taie valurile anapoda ce-l suceau ca pe o frunză. Bătu apa îndîrjit, întors cu ochii în grămada aia de trupuri amestecate, sleite și parcă între ele era și Stoiana și cu ea mai avea o vorbă. Își simțea brațele pîrîind, desfăcîndu-se în bucăți, dar continua să tragă, înfipt cu cîzmele în crivace, răstignit.

Intră în el, înfipse băbaica în grămadă, o propti în copastie și întoarse în dubă, ca pe fin, pe cei ce se putură ține. Trase apoi și alții, tot așa, lăsîndu-i mușuroaie în barcă. Mai agăță doi cu cangea și-i urcă și pe ei, singur, cu plămînii în gît, orb de apa ce-l împroșca din toate părțile. Pică istovit în genunchi și răscoli, cît putu să mai vadă, împrejurul. Nu mai era nimeni. Poate îi trăsese pe toți, poate, unii, se duseseră...

Aproape, țîșni imediat un corp răsucit. Se aruncă în apă. Îi văzuse un braț rotindu-se și părul albit. Era Pamfil. „Nu muri, mă!" — urlă, spumegînd apa și înfigîndu-se în ea ca un nebun. Reuși să-l agațe și cu el se împotrivi lung, pînă îl trase în ierburile malului.

(fragment)

Gravuri de Emilia Dumitrescu

VICTORIA TĂNASE

De vreți să vă semăn

De vreți să vă semăn,
Iubiți-mă,
Așa cum iubește pămîntul:
Nu iartă, nu doare, nu plînge,
Aleargă,
Spre-a-și ține mereu
Legămîntul.

Am nevoie de mîna luminii,
Spre-a-nțelege propria-mi umbră,
Astfel, coborînd în adîncuri,
Voi plînge-n fîntînă
Chipul,
Ce nu mă mai doare.
În nici-o poruncă.

Ireversibil

Iată-mă-s la oaza străveche,
Cai din vis m-au gonit;
Nimeni nu mă găsește
Adormită pe deșertul de suflete,
Din care-am fugit.

Toată-s nisip de cuvinte,
Cernută peste trupul învins,
La poarta-nchisorii pămîntului
E-atîta libertate a umbrei,
Că fuiorul se deapănă singur
Și ceasul nu-și mai are vreun sens.

Nu mai bateți în mine, prieteni,
Lacătul nu va ceda;
Sub coaja uscată acuma
Sînt goală de sens și de har.

Secată de-atîta așteptare,
Nu mai am vreo putere să știu
Că nu poți învia niciodată;
Totdeauna e mult prea tîrziu!

MARIA MOGOȘANU

Cîmpia

Cîmpia din copilărie
Cu norii peste ea dansînd,
Cîmpia din copilărie
Mă scoală noaptea din cuvînt.

Și mă adulmecă departe,
Și mă aleargă printre ploi,
Cîmpia noastră fără moarte
Mă tot trimite după noi.

Iubire

Fluturi albi de amiază
Fluturi morți peste iarba fecundă
Scama gîndului meu despre sine
Fluturi arși în lumina rotundă.

CONSTANTIN GHERGHINOIU

Joc

Eu nu joc pe mize mici, eu joc totul,
adică nevasta, calul și castelul,
eu îmi joc și sufletul după ce
îi aduc un ultim retuș cu penelul.

Și cînd nu mai am ce să joc
îți propun sufletul copacilor,
sau principiul care ține în viață marele foc
pe covorul albastru, de deasupra, al dacilor.

Eu joc totul, Mefisto, joc minunea nopții,
joc sălbăticirea pădurii de pin,
numai să-mi rămîie poezia
și arborele ei albit de ploi să devin.

ION M. DINCĂ

Gînd

După ce vei pierde totul
Chiar și capul plecat
vei deveni zbor liber
ploaie fără susur foaie verde
apoi tăcere...

NICOLAE ARIEȘESCU

Autumnală

O, lasă-ți pleoapa lîn rostogolită,
rătăcitori, în macii din cîmpie
cuvintelor să dăm rîvnita hrană
și să rămînem singuri, să ne știe

doar frunza-nveșmîntîndu-se cu toamna
greu aburind în strugurii din vii,
în părul tău o zbatere de aripi
iscate din iubirile tîrzii;

și-nvălmășiți în toamna cafenie
ne recompunem ca-ntr-un vechi pustiu,
o, lasă-ți pleoapa ca o alergare
atunci cînd prea departe o să fiu.

Elegia florii de cireș

Flori albe de cireș ningeau în jur
și era trist orașul, în declin,
noi singuri rătăceam întîrziați
și ne opream din cînd în cînd puțin;

în părul tău ploua adînc cu flori,
te-ncoronam prințesa mea și, știi

visam un cer albastru cu ninsori
și cu caleți alunecînd tîrzii;

și ne pierdeam departe, în oraș
ca două umbre rătăcînd uitați,
sub floarea de cireș adulmecînd
în părul tău din pomii scuturați.

MIRCEA ANDRONIC ROMIAN

Necumpătare

Mă jucam cu amfora de lut,
cea așezată deasupra cuvintelor
nenăscute îndeajuns
și, neatent,
mi s-a vărsat
toată viața pe trup.

ION GRIGOROIU

Confesiune

M-a luat un prieten în brațe
și m-a sărutat
ca pe un pahar cu vin alb
pe care nu-l ai mereu la îndemînă
M-a întrebat ce fac
ce timp m-a adus
ca să mă întîlnească
frunză verde
în Brăila
Nu s-a supărat
că nu m-am lăsat arestat
pentru a urca împreună
în gîndul ce crește
în fața teatrului
după premieră
Plecînd
m-a luat iar în brațe
și m-a sărutat
pînă la revederea noastră
din noaptea sînzienelor.

GITA MARIA EDU

Poem

Toamna îngenunchează
Cu fiecare frunză căzînd
Peste singurătatea mea

Cine mai știe vreo rugă
Chiar dacă zeul
Plînge în fiecare tei
Învață-mă să uit
Tăcerea muntelui de sare

Cînd nori de toamnă
Plutesc prin visele mele
Zbatere de aripi
Cuvintele
Unei iubiri apuse
Cîteva litere
Pe un peron de gară
În opalul Bărăganului.

BRĂILA ȘI ȚARA

Urmare din pagina a 5-a

lion și mai bine de tone de cereale, fructe și legume. Oamenii ei colindă mările pe vase cu tricolor construite aici, și ei au semnat în cronica eroică a Canalului Dunăre—Marea Neagră sau pe „șantierele aurului negru" de la Rovinari, oamenii ei, scriitori, artiști, savanți, au făcut mai cuprinzătoare și mai dense, mai strălucitoare antologiile de spiritualitate românească.

Brăila a creat o stare de legendă, un spirit specific, spirit numai al locului, brăilean, care fascinează și vrăjește nu numai în paginile lui Panait Istrati, Perpessicius, Mihu Dragomir și Fănuș Neagu, ci și în arderea ei cotidiană prin silința și știința de a edifica timp nou și armonii moderne cu ambiția perenității, prin osîrdia inteligentă cu care-și conservă istoria și amintirile, în darul de a fi cu „inima pe masă", mereu cu luminile ospeției aprinse, primitoare, prietenoasă și iubitoare. Așa se explică de ce mulți dintre cei ce i-au călcat pragul au rămas definitiv, devenind la fel de brăileni, ba, paradoxal, dar nu și pentru brăileni, și cei care au plecat din Brăila au rămas tot aici, cu simțirea, cu fapta și sufletul.

Cum altcumva dacă nu prin fascinația „spiritului brăilean" se explică faptul că Ana Aslan, Ștefan Bălan, Anton Dimitriu și alții fii de vază ai orașului, de mult și foarte mult plecați de-acasă, comunică frecvent și ardent cu oamenii și locurile natale, ori că Fănuș Neagu, el însuși o stare de legendă vie a locurilor, își împarte timpul — nu și sufletul care i-a rămas definitiv aici — între Capitală și Brăila lui, între prietenii de-acolo și de-aici. E atît de cu noi, încît rareori îi bănuim lipsa, crezînd că a ieșit puțin să asculte greierii-n cîmpie ori să se minuneze cum sare mreana peste setcile lipovenilor în baltă.

Aceeași fascinație a adus și aduce printre noi și cu noi, în rîvna primenitoare a Cetății, ca să rămînă sufletește și aici, prieteni dragi și mereu așteptați, slujitori de seamă ai scrisului românesc, ca să se bucure de bucuriile noastre, ori, la rîndu-ne, să ne bucurăm de bucuriile lor, așa cum numai brăilenii știu s-o facă.

Cîte orașe mari din țară se pot lăuda — și mîndri — că au găzduit într-un an peste o sută de scriitori, mulți dintre ei datorită prieteniei legate de-a lungul anilor, avînd în muncitorii de la „Progresul", în navaliștii de la Șantierul naval, în chimiștii de pe platforma Chiscanilor, în țăranii din Stăncuța, Ianca, Tichilești, Tudor Vladimirescu, ori în intelectualii și liceenii orașului cititori și admiratori statornici.

Numai în anul acesta, la invitația noastră și cu toată bucuria din inimile noastre, am avut cinstea să primim în cîteva rînduri conducerea Uniunii Scriitorilor din România, în frunte cu D. R. Popescu, conducerile sau reprezentanți de frunte ai revistelor **Luceafărul, Contemporanul, Viața Românească, România pitorească, Magazin, Urzica, Astra, Tribuna, Tomis** etc., genericul „Scriitorii țării în dialog cu brăilenii" fiind de-acum un fapt obișnuit pe agenda culturală a județului. Tot din nevoia de comunicare, de dialog permanent, benefic cu țara și valorile ei toate instituțiile de cultură din Brăila și-au inițiat și tradiționalizat „colocviile" lor prietenești cu teatre, muzee, sau cu renumite formații artistice din țară. Anual, din aceeași dorință, găzduim timp de o săptămînă „Serbările Dunării" la care invităm și primim în ospeție artiști amatori din toate județele riverane Dunării.

De ce așa și numai așa simte și trăiește Brăila? Simplu. Din nevoia de a ne simți în inima țării, de a ne ști părtași la marile ei rosturi. De ce așa și numai așa ne simt și ne trăiesc prietenii ce ne calcă pragul? Simplu. S-au „îmbolnăvit" de spiritul brăilean, sînt vrăjiți și aduși de fascinația stării de legendă a locurilor, asemenea marelui nostru peregrin, Panait Istrati, care, ori de cîte ori se întorcea la Brăila simțea nevoia să-i îmbrățișeze pămîntul!

Oare faptul că cel care semnează mai jos, deși are pe veci în suflet icoană sfîntă locurile care l-au zămislit, Vlașca Giurgiului, a devenit brăilean get-beget poate să însemne ceva? Dacă da, sărut-mîna maică Brăila, sărut-mîna taică Panait, te îmbrățișez cu dragoste și recunoștință Frate mereu mai mare, Fănuș Neagu!

ALEXANDRU IOAN CUZA

Urmare din pagina a 5-a

pomeniții arestuiți, de a cărora nume vei lua listă de la comandirul garnizonului din Galați, să-i arestuiască îndată ținîndu-i subt bună pază.

Într-adevăr, cu ajutorul consului Cuningham, soția lui Cuza cumpără pe marinarii greci, supuși englezi, care îi transportau pe arestați. Aceștia debarcă astfel la Brăila, unde cele dorite de Mihail Sturdza nu se mai pot întîmpla.

Cu pașaport austriac Cuza trece în Transilvania și la 3/15 mai participă la marea adunare de la Blaj unde cuvintelor înflăcărate ale lui Bărnuțiu și Iancu mulțimea le răspunde: „Vrem să ne unim cu țara".

Icoana mulțimii adunate pe Cîmpul Blajului îl va urmări de aici înainte pretutindeni, iar ecoul cuvintelor ce au răsunat acolo nu se va mai stinge, în sufletul lui. În Bucovina, la Viena, Paris și apoi Constantinopol va fi cu gîndul la țară, va lucra pentru viitorul ei în care credea din adîncul ființei sale. Ilustru reprezentant al generației de la 1848, cu tot ceea ce a visat și înfăptuit ea, Alexandru Ioan Cuza revine în Moldova și lucrează „cu desăvîrșită vrednicie și rîvnă" în posturi de mare răspundere ce i se încredințează.

Numit pircălab de Galați de către domnitorul Grigore Ghica, la 7 iunie 1856, vornicul Alexandru Cuza, cunoscut și recunoscut unionist este înlocuit din acest post de caimacamul Teodor Balș, la 19 septembrie același an.

Încercînd să și-l facă colaborator, noul caimacam Nicolae Vogoride îi redă postul de pircălab de Galați la 14/26 februarie 1857.

Urmează o neobișnuit de rapidă avansare în grad în cadrul armatei, unde fusese reintegrat la 16 martie 1857 ca sublocotenent. La 24 aprilie este locotenent, la 28 aprilie căpitan, iar la 3 mai e deja maior, tocmai pentru a deveni un credincios al adversarului unirii, prințul Vogoride.

Ceea ce a urmat se cunoaște, — demisia lui Cuza din postul de pircălab de Galați, ca urmare a falsificării alegerilor, a făcut „mare senzație" și a determinat, între altele, anularea acestora.

Succesul înregistrat apoi de unioniști l-a făcut pe Vogoride să încerce iarăși să-i apropie pe Cuza, care e avansat colonel și numit la 12 septembrie 1859 ajutor al hatmanului miliției.

Mersul firesc al evenimentelor nu a putut fi schimbat. La 5 și 24 ianuarie 1859 se produce „actul energic al întregii națiuni" și destinul hotăra ca la Brăila, în 1863, acolo unde revoluționarul Cuza trecuse în 1848 printr-o adevărată cumpănă a vieții, să-și găsească sfîrșitul Nicolae Vogoride, cel care nu a putut să înțeleagă toată viața pe Alexandru Ioan Cuza.

UN SCRIITOR BRĂILEAN

PANAIT ISTRATI

Desen de Mihaela Negru

„O viață și alte vieți"

Cel care coborise în infern și care strigase lumii „am trăit" se simțea obligat „să spună" tuturor oamenilor de inimă neliniștitoarea sa experiență de om și de artist.

Nu trimisese nici un manuscris vreunui editor sau om de litere. Acceptase însă să devină scriitor la îndemnul decisiv al lui Romain Rolland, pentru că trăise întru „credința nestrămutată în Frumos și în Adevăr".

Un capitol aparte, plin de semnificații, din viața acestui „artist sentimental" îl constituie proiectul privind „Viața lui Adrian Zograffi" (adică tocmai ceea ce are de spus), care face dovada unei conștiințe scriitoricești pe deplin formate încă înainte de publicarea Chirei.

Proiectul s-a născut scriind.

Într-o scrisoare adresată lui Rolland din 16 iunie 1922, pe cînd redacta primul său manuscris, preciza „Mon Adrien (dont le mon Zograffi, peintre, en grec vulgaire ; Zographos, ne me tien pas à coeur) ne devait être qu'une nouvelle de 100 à 200 pages".

Cu această afirmație începe destinul personajului Adrian Zograffi, alter-ego al scriitorului, căruia voia să-i consacre doar o povestire, ca și lui moș Anghel, Stavru sau Cosma.

Scriind „Povestirile lui Adrian Zograffi", cum își va supraintitula programatic primele povestiri, începe să fie frămîntat, nemulțumit, născindu-se conștiința, că a luat-o pe un drum care nu-i aparține : **„Sînt obsedat de ideea că fac rău pentru că m-am apucat de scris. Cred că voi fi luat, pur și simplu, drept unul care deapănă povești,** ceea ce nu este adevărat" (22 decembrie 1922, scrisoare către R. Rolland).

Așadar, Panait Istrati avea conștiința propriului său destin literar încă din decembrie 1922, chiar dacă-l va afirma răspicat Europei de-abia în mai 1924, cînd apare „Chira Chiralina".

Îi încolțise ideea unui roman fluviu dedicat eroului, după exemplul lui Jean-Cristophe. R. Rolland îl deconsiliază : „Între voința dumitale, care urmărește un roman de 10 volume și instinctul dumitale care te face să creezi povestiri complete, de sine stătătoare, eu te avertizez că ar fi înțelept s-asculți de instinct. Natura nu greșește în cele ce face" (22 februarie 1922). În această scrisoare apare și formula de „povestitor înnăscut, — mare povestitor din Orient", care se regăsește în prefața revistei Europe (august 1923).

Prefața «după avizul unanim, notează în timp Panait Istrati, era cel mai bun motiv ca să cadă Chira, aviz care a și decis pe „Rieder" să nu pună pe copertă : „Cu o prefață de Romain Rolland". Totuși eu am ținut la această prefață și am impus-o editorului».

Aprecierea lui Romain Rolland se va impune conștiinței critice și va face carieră. O reîntîlnim la Adriano Tilgher (1927) într-o comparație sugestivă ; „Panait Istrati povestește, precum floarea înflorește și vîntul suflă, din nestăvilitul îndemn al firii sale". Optica privind „opera votivă", străină de aspirațiile autorului, nu s-a schimbat prea mult, astfel că Manique Jutrin-Klener, în 1970, îl definește drept „povestitor român".

Povestirile lui Adrian Zograffi nu sînt astfel decît un pas, un pas care l-a consacrat ca scriitor de geniu, dar atît. Esențialul în acest program îl reprezintă destinul eroului său autobiografic, care s-a conturat artistic abia mai tîrziu, începînd cu 1931, cînd va scrie și publica „Viața lui Adrian Zograffi" : „Casa Thuringer", „Biroul de plasare", „În lumea Mediteranei. Răsărit de soare" și „În lumea Mediteranei. Apus de soare".

Prefața la ediția franceză a „Casei Thuringer" (1933) face istoria propriei sale opere, cu intuiția întregului : **„Povestea vieții lui Adrian Zograffi, în șase volume, ar fi trebuit să constituie, la origine, întreaga mea operă.** O operă literară dublată de mărturia unui om matur".

Deci, Chira Chiralina nu reprezenta decît „un caz", „datorat intervenției lui R. Rolland, care l-a făcut să rătăcească, într-un labirint de povești minunate".

După aproape un deceniu de rătăcire, scriitorul revine la „Viața lui Adrian Zograffi", care trebuia „să fie uimitoare, dar pe care o privesc cu un ochi rece. Mi-e silă de el". Descoperind aici tragedia eternă a artistului însetat de absolut, veșnic nemulțumit vizavi de realitatea operei.

Această nemulțumire îl ține în viață ; „Cu toate acestea nu pot să mor...

Partea cea mai serioasă, cea mai cinstită a operei mele, se află mereu în burta mea. Nu mă simt născut să distrez pe oameni, ci să-i instruiesc frățește, deoarece experiența mea de viață e una dintre cele mai generoase".

El vrea să scrie o operă din cele care „vă învață cum să vă conduceți cinstit în viață, fără de care lumea va pieri". Pentru acest Adrian Zograffi, „cinstit" a acceptat să devină scriitor. Pentru el nu mai are nevoie de nici o documentare : **„Arta lui Adrian al meu va fi adevărul meu, dorința mea de dreptate. Documentul, eu, cuvîntul meu".** Aceasta pledoarie pentru o artă cinstită, sinceră, autentică, izvorîtă din existența unui om care coborîse în infern, se continuă în 1934 în introducerea la ediția românească : „Viața lui Adrian Zograffi" va fi „o vastă frescă realistă bazată „mai mult pe elementul autobiografic, pe faptul trăit, cunoscut de toți și care nu poate fi contestat autorului, dar nici eroului său... Adrian e un exclus al tuturor curentelor sociale din vremea noastră, un singuratic. Așa că felul lui de a gîndi nu va avea ecou decît mult mai tîrziu...".

Acest lung excurs vine să infirme, dacă mai era nevoie , căci opera a făcut-o cu prisosință, mitul unui „geniu" căruia îi lipsește conștiința de sine, legenda povestitorului din instinct, autor al unei Sheherezade moderne.

Panait Istrati se arată pe deplin conștient de adevăratul său destin scriitoricesc urmărind de la primele pagini, după 6 luni de la redactarea manuscrisului „Povestirile lui Adrian", planul unui vast ciclu al vieții acestuia, care nu aparține unui povestitor înnăscut, ci unui scriitor modern.

În capitolul „Literatura experiențelor", George Călinescu arată că Gide, ca toți adepții trăirii autentice, „înțelege cunoașterea nu în chipul creării de eroi, ci a unei experiențe interioare largi a artistului însuși". Departe de a-l anexa lui Gide și de a-i considera opera o simplă spovedanie a propriei vieți, nu putem să nu repetăm cuvintele din prefața ediției franceze a Casei Thuringer ; „Arta lui Adrian va fi adevărul meu". Luat în sine, citatul ne poate îndrepta către caracterul autobiografic al operei, de care s-a făcut atîta caz.

Afirmînd acestea, scriitorul nu a avut în vedere doar eul cotidian din planul existenței imediate, al relațiilor sociale și al autobiograficului, oricite asemănări vor fi avînd Adrian cu Istrati, ci mai ales acel „eu" intermitent care nu se constituie decît în momentele de maximă concentrare creatoare, care ni-l dezvăluie ca pe un mare neliniștit și însingurat, care-și caută sensul unei revolte funciare și al unei libertăți pe care aparent o are, dar de a cărei existență și valoare nu poate să-și dea seama decît atunci cînd n-o mai are. Și oricît s-a crezut liber Panait Istrati în adîncul conștiinței sale, în planul vieții de toate zilele era prins în plasa relațiilor sociale, de unde căutarea necontenită a libertății și exprimarea revoltei în fața sugrumării ei.

Urmărind consecvent ideea unui ciclu amplu, rotunjit, încheiat, clădit pe principiul unificator al revoltei și setei de libertate, care-și propune să epuizeze pînă la capăt întregul marasm al vieții, Panait Istrati a ridicat o impunătoare construcție, a cărei modernitate se cere permanent dovedită.

Panait Istrati avea de evocat **„o viață și alte vieți"**, în care cele patru volume tipărite nu reprezentau decît un preludiu. Cît de vastă era această operă aflăm din scrisoarea din 10 februarie 1933 adresată editorului francez : „Îmi închipui că am o operă de terminat. E o stupiditate, dar mi-a intrat în cap. **Sînt obsedat de ea. De multă vreme. Din totdeauna.** În momentul de față, trei lucrări sînt gata în mintea mea și nu-mi dau pace : volumul trei din Mediterana (Adrian și Mihail vagabondează timp de cinci ani pe malurile Mediteranei, va fi o feerie povestită chiar de Adrian) ; volumul 4 **În derivă** (Mihail moare, iar Adrian devine o epavă între anii 1909—1919, dată la care își pierde mama și-l descoperă pe Jean-Cristophe) și volumul 5 **Mama** (roman semi-țărănesc, semi-orășenesc al vieții unei sărmane mame). Vor mai fi încă două volume, în care Adrian devine scriitor francez și se duce în Rusia, de unde se înapoiază spre a muri. Dar în acest răstimp, el a scris și a lăsat o operă în 5—6 volume : Operele postume ale lui Adrian Zograffi (roman în care descrie, între altele, muncitorul ajuns la putere și spune cu acest prilej și bune și rele)".

Proiectele nu s-au înfăptuit, pentru că destinul său s-a frînt înainte de a putea spune ce avea de spus omenirii și lui însuși. O afirmă într-o scrisoare către Romain Rolland, după reluarea corespondenței întrerupte, din 29 ianuarie 1935 : „Dacă mor acum **partea capitală a operei se află încă în burta mea.** Viața lui Adrian Zograffi și Operele postume ale lui Adrian Zograffi, două serii cu un total de 12—15 volume, unele dintre ele fiind însăși justificarea prezenței mele în literatură".

Ținînd cont de tensiunea la care lucra, aceste proiecte nu sînt opera unui visător, deși visătorii sînt, după propria-i mărturisire, sarea pămîntului. Ele ar fi configurat o operă monumentală și ar fi finalizat obsesia vieții lui de scriitor ; „Viața lui Adrian Zograffi".

O primă etapă în scrierea acestei vieți o reprezintă ciclul „Les Chercheurs de Fois. Dans les Docks de Brăila", manuscris neterminat, publicat de Al. Talex în anul 1973, care se vrea **„un fel de spovedanie din topor".**

Dar confesiunea în sine nu asigură caracter de artă operei, ci doar un plus de sinceritate, de autenticitate. Și încă un lucru în care Panait Istrati poate fi considerat un precursor ; infuzia realității. Prin îndepărtare de realismul tradițional. Opera sa nu se mai vrea doar mimesis, doar imitație a vieții, ci viața însăși, prin înlăturarea ficțiunii romanești. Într-o astfel de literatură, ficțiunea are doar rolul de a aranja materialul oferit de realitatea imediată, astfel încît să-i mărească imaginea și să-i releve semnificațiile.

Scriitorul însuși a făcut referiri la lipsa sa de invenție, dar nu pentru a se scuza, ci, credem noi, din convingerea secretă că viața este superioară artei. De aici, teoretizarea infuziei realității brute văzute dintr-un unghi subiectiv.

Ioan Munteanu

EVOCĂRI

Fereastra scriitorului

Evocări
Elevul Gherasim Panait Istrati dintr-a IV-a

Cinci clădiri de școală veche, de sfîrșit de veac XIX, cu o arhitectură inconfundabilă, funcționale și azi, atît cît mai pot fi funționale azi, dar cu parfum de epocă și un istoric cultural de invidiat, eliberează încă certificate și diplome de studii la Brăila. Zeci și zeci de generații de învățăcei au descoperit uimiți și fericiți marea taină a învățăturii de carte și mulți dintre ei se vor fi numit, peste timp, savanți și poeți, cercetători, oameni de știință și scriitori de prestigiu, nume lăudate în cultura și civilizația românească.

Unii dintre ei au lăsat urme adînci peste trupul urbei natale, trecerea lor prin lume a fost și șansa locurilor și oamenilor care i-au născut, pentru că, prin operă, o operă durabilă și valoroasă, ei au făcut cunoscut un colț de țară, o colectivitate, un mod de viață..., o lume!

De aceea, poate mai ales de aceea, trecerea lor prin locuri ale copilăriei lasă o stranie aură de ireal și de misterios în același timp. Bătrîna școală, unde a învățat clasele primare scriitorul de geniu al Brăilei, Panait Istrati, cu nomenclatura sa cotemporană Școala Generală de 10 clase. Nr. 11, păstrează peste ani, peste istorie și impresie de ireal, această aură, această impresie de ireal, cînd i se alătură numele marelui ei fiu.

Iar dascălii și elevii de azi ai școlii au acut sentimentul prezenței scriitorului, o insinuantă prezență care vine probabil din faptul că puține s-au schimbat în alcătuirea clădirii-școală unde a învățat Panait Istrati, că pe hol și într-o sală mică se mai păstrează încă dulapuri originale, patru la număr, cu plăcuțe de inventar pe care scrie 1894, dulapuri pe care cu greu le-ar mai putea face meșterii timplari de astăzi, și în care și azi ca și atunci, cînd era la școală elevul Gherasim Istrati din clasa a III-a ori a IV-a, se păstrează material didactic.

O prezență mai mult decît insinuantă și pentru elevii care învață în sala de clasă (se știe precis din arhiva școlii) unde a învățat și scriitorul, chiar și locul în bancă, identificat după minuțioase cercetări, lîngă fereastra pe unde se va fi strecurat elevul care a... chiulit — de cîte ori — de la ora de aritmetică!?...

Vechea clădire păstrează și azi urmele pașilor din prima zi de școală a elevului din clasa a III-a. Istrati Gherasim, înscris în registrul matricol nr. 34, pag. 176, pentru anul școlar 1895—1896, adus de mînă, pînă în biroul directorului de atunci, de văduva săracă dar mîndră că poate să-și dea copilul la școală, îmbrăcat curat și nici tocmai sărăcăcios. Se va fi uitat cu mare uimire și cu ceva spaimă în ochi copilul îmbrăcat în pantaloni scurți la zidurile înalte ale clădirii, la ușile largi și masive din stejar ale sălilor de clasă, și le va fi comparînd cu casa lui săracă din strada Comorofca nr. 205. Se va fi mirînd că domnu' învățător nu'seamănă nici cu Codin, nici cu moș Anghel, și că nici vorba și nici straiele nu sînt atît de pitorești ca ale pescarilor din Balta Brăilei, sau ale țăranilor de la Baldovinești, sau nici măcar cu ale ciurarilor, bănicerilor, hamalilor, lopătarilor sau căruțașilor din schela Brăilei, prieteni ai lui Codin cel drept.

Vor fi fiind zile frumoase și vor fi fiind și zile cu mici necazuri, ca în viața de școlar, pentru că în registrul matricol nr. 31, pag. 237, unde este înscris elevul din clasa a IV-a, Istrati Gherasim, orfan, din strada Comorofca nr. 205, sînt înscrise note de tot felul, dar se desprind convingător notele de 10 la Citire și la Exercitii de memorie și reproducere, în toate trimestrele.

Acolo, în banca a șasea de la fereastră, va fi ascultînd vrăjit vocea blîndă și molcomă a învățătorului care citea din „Amintiri din copilărie" de Creangă, sau se va fi aflat purtat de închipuiri pe cîmpuri de bătaie, ori va fi colindînd lumea...

...La Scoala Generală Nr. 11 din Brăila, strada Grivița nr. 328, există încă sala unde a învățat scriitorul de geniu Panait Istrati, se știe locul său în bancă și este bine cunoscută „fereastra scriitorului", și mai ales există la această școală un profund respect pentru opera unui mare scriitor care a trecut pe acolo.

Dumitru Anghel

Curier BRĂILEAN

● *Recent a fost prezentat publicului german, în cadrul Tîrgului de carte de la Frankfurt pe Main (R.D.G.), primul volum din cele 14 proiectate pentru reeditarea operei lui Panait Istrati în această țară. Din pliantul care a însoțit în expoziție* Chira Chiralina, *aflăm că spre sfîrșitul acestei luni va vedea lumina tiparului cel de-al doilea volum, cu povestirea* Moș Anghel. Büchergilde Gutemberg, *care publică opera istratiană, oferă în amintitul pliant numeroase informații biobibliografice despre scriitorul român, citează impresii despre Panait Istrati aparținînd lui Romain Rolland, Joseph Kessel, Nikos Kazantzakis și are o interesantă iconografie.*

● *Ultima donație făcuta Centrului de documentare al* Expoziției permanente Panait Istrati *de către Margareta Istrati, soția scriitorului, conține mai multe scrisori de la admiratori și instituții culturale ale epocii. Aflăm din lectura lor itinerariul cu locurile și datele exacte ale seriei de conferințe susținute de Panait Istrati în mai multe orașe germane, faptul că dicționarul american al scriitorilor timpului* (Living Authors) *îi solicita o autobiografie necesară introducerii în filele sale iar publicația* Revue des Balkans, *cu sediul la Paris îi propunea colaborarea. Cît privește scrisorile de la admiratori, o măsură a celebrității scriitorului este dată de faptul că ele nu conțin, pe plic, aproape nici o informație concretă. I-au ajuns totuși scrisorile expediate din strătnătate pe care este scris doar Panait Istrati, România, Brăila.*

● *Dintre casele care amintesc trecerea scriitorului prin Brăila pătrunzînd totodată în universul operei sale, un loc aparte ocupă imobilul de pe strada Malului nr. 1, cunoscut sub denumirea* Locanta lui kir Leonida. *Aici Panait Istrati a făcut cunoștință* cu Dicționarul universal al limbii române *al lui Săineanu carte care, spune marele prozator, i-a produs clipe și bucurii de neuitat. În podul acestei mici căsuțe s-au aflat încă mulți ani, scrise pe perete cu cărbune, cuvintele pe care copilul de alergătură al lui kir Leonida le nota pentru a le căuta apoi înțelesul în Dicționar. Revenind peste ani în aceste locuri ale copilăriei și muncii la stăpîn, scriitorul a fotografiat strada și locurile ce i-au inspirat povestea autobiografică intitulată* Căpitan Mavromati.

● *Acum 40 de ani. În numărul 6 din 1946 al* Revistei-fundațiilor *semnalăm o prezență brăileană de grup. La rubrica „Jurnal de lector", sub un motto semnificativ, (— O creangă de salcîm, de la Dunăre —) autorul* Mențiunilor critice *evocă amintirea lui Mihail Sebastian, de la a cărui neașteptată dispariție se împlinise un an. Despre pictorul brăilean Ioniță Petre, dispărut de asemenea prematur, inserează la* Note *(p.457—458) un scurt articol Marcel Gafton. Din aceasta reținem : „Odată poate se va încumeta cineva să editeze caietul «de alb și negru» sau cel cu peisagii diferite. În fiecare există îndeajuns merit, pentru a răsplăti grija acestei inițiative" În sfîrșit, în același număr este prezent și Mihai Crama cu un grupaj de versuri din care reproducem poezia* Halucinație : *„Prin mintea mea fierbinte trec secole de-a rîndul / corăbii mari de aur ne poartă nebunia, / cu steaua mea întoarsă pe umeri ca o moarte / visez polare țărmuri și zodii cît urgia. // Oceane șterg nisipul și-l bat lîngă milenii, / pe longitudini grave îmi tremură pămîntul, / vuiesc sub soare spații și stele-incendiate / și sugrumat în palme mă biruie adîncul."*

● *Legăturile Brăilei cu Transilvania și în mod special cu Brașovul sînt de mult cunoscute. Nu întîmplător în orașul de la Dunăre se mai află și astăzi strada Brașoveni, pe care se adunau carele negustorilor transilvăneni. Iată că arhivele scot la iveală faptele concludente și din punct de vedere cultural. La 22 august 1866, din Făgăraș studentul Nicolae Densușianu, cunoscutul istoric de mai tîrziu, adresa Primăriei Brăila o scrisoare de mulțumire pentru sprijinul material acordat în anul 1868 și solicita o bursă brăileană în vederea continuării studiilor în străinătate. În același an, A. Papiu Ilarian, președintele Societății „Transilvania" adresa mulțumiri Consiliului municipal Brăila pentru cele cinci burse acordate studenților români din Transilvania.*

● *În actuala stagiune a Teatrului dramatic din Plevna (R.P. Bulgaria) a fost pusă în scenă piesa dramaturgului Teodor Mănescu,* Noaptea pe asfalt. *Regia spectacolului care s-a bucurat de o frumoasă primire din partea publicului și a criticii dramatice din țara vecină a fost semnată de cunoscutul actor și regizor Constantin Codrescu, care a oferit de asemenea participanților la Sesiunea omagială Perpessicius organizată de forurile culturale brăilene un apreciat microrecital din lirica biografică a marelui eminescolog.*

● *Primită ca un eveniment dintre cele mai importante ale picturii locale, expoziția* Valori brăilene în arta națională, *deschisă la Galeriile de artă, cuprinde o retrospectivă a tablourilor a trei maeștri : Octav Angheluță, Ion Teodorescu-Sion și Max Herman Maxy. Pe simezele expoziției se află și trei portrete literare, ale lui Șerban Cioculescu și Fănuș Neagu purtînd semnătura lui Octav Angheluță și colajul Urmuz, realizat de avangardistul Maxy.*

● *Din conferința ținută la Brăila de G. Călinescu (5 sept 1948), reprodusă în întregime de revista* Manuscriptum, *V, nr. 2, 1974 : „Mă opresc aici din divagația mea. Ea este foarte discutabilă ir toate punctele însă mă simt nu mai puțin obligat a-i releva eu un unic merit. Ceea ce am făcut eu este operă de pace, alimentarea unei sindrofii de către un individ care crede în liniște și în plăcerile convorbirii...Deși n-am venit să stau de vorbă cu dumneavoastră pentru chestiuni politice, puteți fi indiscreți și comunicați acelora care votează că aveți impresia că merit încrederea inteligenților brăileni".*

REALIZATORI : LUCIAN CHISU, ION BALAN, I. BUDEȘ, A. M. BURICEA, CORNELIU IFRIM, GH. LUPAȘCU, VASILE RUSESCU.

PEPENI DE BALTĂ...

Străzile cartierului alintă Grădina Mare, apoi curg ca niște riuri de pietre prin văduri și-și dau întîlnire la Dunăre. Pavele din tuf vulcanic, aduse cine știe cînd cu vapoarele, de cine știe unde, țipă colțuros sub tălpile rarilor trecători, prin fața caselor, unele pitice, altele cu straturi mai ambițioase. Pereții sînt acoperiți de vaduri suprapuse, dar nimeni nu-mi poate spune care din ele a fost așternut de El cînd, cocoțat în vîrful scării, părea „o pasăre preistorică". Pe la porți se mai zbenguie cîte un cîine scăpat din lanț, către seară ies femeile pe la porți, ascunzindu-și confesiile în glasuri scăzute. E multă amintire în acest „oraș vechi" al Brăilei, pe care așa l-a găsit Panait Istrati și tot așa l-a lăsat.

Dacă ar mai fi zăbovit pe aici o bucată bună din veac, am fi fost vecini. Pentru că doar o casă mă desparte de numărul 13 al străzii Zidari (pe atunci Zidarilor), unde stătea Samoilă Petrov, prietenul și meșterul său întru ale zugrăvitului, care-l luase în gazdă.

„Să ne dăm mai aproape de Panait" îmi spune proprietarul de azi al casei, și ne tragem scaunele sub umbrarul de viță al bucătăriioarei de vară. Ascult : „Cînd abia ne mutasem aici, cu vreo 17 ani în urmă, se oprește în fața casei un bătrîn, privește în lungul curții și ne spune : „Eeei... dumneavoastră sînteți oameni bogați". N-am înțeles ce vrea să spună ; nu eram săraci, slavă domnului, dar nici cum spunea acel neașteptat musafir. Ne cere îngăduința să intre, apoi se oprește în fața bucătăriioarei asteia, unde stăm noi acum. Aici a locuit un timp Panait Istrati, în casa lui Samoilă Petrov. Într-o zi după ce citisem un articol al său despre viața hamalilor din port, am venit să-l cunosc. L-am aflat întins pe pat, cu o figură ce prevestește suferința de mai tîrziu. Iar din cămăruța aceasta, și atunci curată ca un pahar, răzbătea o aromă puternică de pepeni. După ce mi-a întins mîna, arătîndu-mi un scăunel pe care să mă așez, văzîndu-mi nedumerirea, a tras lăicerul de pe colțul patului, iar dedesubt o mulțime de pepeni galbeni. „Pepeni de baltă, îmi zice. Cînd le simt mirosul, cred că-s acolo, și-mi face bine" :La puțin timp am aflat că a plecat în lume. După mai mulți ani, l-am reintîlnit. Europa, îl cunoștea...".

Răsfoisem acte vechi ale casei de pe Zidari 13 și într-unul găsesc consemnat, în urmă cu vreo două-trei generații de proprietari, numele lui Samoilă Petrov. Vorbele gazdei sînt adevărate. Aici a locuit Panait, pe vremea cînd zugrăvea palatul moșierului Basarabeanu, din apropierea Grădinii Mari, și-și plămădea culorile gîndului pentru geniala operă literară de mai tîrziu.

„Să ne dăm mai aproape de Panait" îmi spune gazda. Ne apropiem iarăși de bucătărioara pitică. Și-mi pare că dinăuntru vine o aromă îmbătătoare de pepeni de baltă...

Corneliu Ifrim

Mestecenii albi

Mestecenii albi suferă dulce în viscol
frunzele fac în zăpadă mătănii,
nimeni nu știe că pe-aici au trecut
în visul de ieri caii cu sănii.
Umbre fugare dansează-n adînc de coclaur,
lupii au iarăși botul umed de sînge,
poveștile lumii picură din lacrima nopții
în somnul copilului meu care plînge.

Toamna

Urcăm spre toamnă, de mînă, tăcuți
și pașii se pierd pe ascunse poteci,
tristețea de vrei acum să-mi săruți
buzele tale iubito sînt reci.

Sub cerul înalt pe drumuri de noapte
trec păsări rănite de teamă și frig.
glasul ce ape-mi răspunde în șoapte
cînd numele tău cu patimă-l strig.

Pilpîie focul cu jarul nestins,
cai nevăzuți pasc iarba în taină,
peste noi cineva cu tăcere a nins
și vise avem pe umeri drept haină.

Amintirile dorm în fîntîni de cîmpie
și singură pe-acolo rătăcind de-ai să treci
sufletul meu însetat o să știe
că tu ai încă buzele reci.

Elegie

Brumele toamnei,
furișîndu-se, vin,
balta te cheamă :
Codine, Codin.

Fecioarele sălcii
cu galbene palme
sărută privaluri
tăcute și calme.

Se-ntoarce tăcerea
cu pași de pisică,
murele coapte
fruntea-și ridică.

Se zbate și țipă
vara în chin,
balta te cheamă :
Codine, Codin.

Ion Mustață

Fișe de dicționar literar

CONSTANTIN SANDU ALDEA

În literatura începutului de secol Constantin Sandu-Aldea a fost alături de Mihail Sadoveanu, Gala Galaction, Ion Agârbiceanu și I.Al. Brătescu-Voinești, unul dintre scriitorii cei mai importanți. S-a născut la 14 noiembrie 1874 în comuna Tichilești, aflată în vecinătatea Brăilei. În extrasul de naștere figurează cu numele Constantin S. Petrea, iar în cataloagele școlare este trecut Sandu Constantin. Pseudonimul literar îl datorează lui Nicolae Iorga, care a adăugat numelui din școală pe cel folosit frecvent în paginile **Sămănătorului,** pentru a-și încunoștința astfel cititorii asupra identității reale a lui Miron Aldea.

Viitorul scriitor provenea dintr-o familie săracă, iar greutățile cu care a început școala aveau să-i urmărească de-a lungul întregii sale cariere incununată profesional ad astra peraspera cu un doctorat și un post universitar în cadrul învățămîntului superior agricol ale cărui baze fuseseră puse atunci.

Debutul literar avu loc în revista **Vieața** (II, nr. 36, 1896) a lui Vlahuță cu versuri și traduceri, dar fără a face o figură interesantă. Neconcludente sînt și colaborările (traduceri, versuri, povestiri și note de călătorie) la **Lumea nouă literară și științifică, Familia, Floarea albastră.** Adevăratul său debut, care atrage și polarizează privirile criticii, îl constituie apariția în paginile **Sămănătorului** (III, numerele 47 și 48 și prima oară sub semnătura Constantin Sandu-Aldea) a nuvelei **Sîma Baltag,** despre care s-a afirmat nu o dată, că reprezintă în literatura acestuia un prototip temperamental, pentru celelalte tipuri umane.

Editorial, Constantin Sandu-Aldea apare ca traducător, în colaborare cu Il. Chendi, la sfîrșitul anului 1900 cu piesa lui Ibsen **Cînd ne vom trezi din morți,** tipărită la Orăștie și avînd titlul **Ziua învierii.** În 1904 publică **Drum și popas,** note de călătorie care sînt impresii fugitive, cele mai multe seci, metodice, rareori cu tușe afectiv-coloristice. În anul următor vede lumina tiparului volumul **În urma plugului** și anunță un prozator viguros a cărui literatură este primită elogios de critica sămănătoristă (Il. Chendi, N. Iorga, Sextil Pușcariu, Marin Simionescu-Rîmniceanu) dar contestatar de cea modernistă (Ov. Densusianu), antisămănătoristă sau moralistă (E. Lovinescu, G. Ibrăileanu, Izabela, Sadoveanu, Evan. H. Sanielevici) prelungindu-și efectul și asupra următoarelor apariții. Romanul **Două neamuri** (1906), nelzbutit, a atras după sine blamarea întregii opere a lui Sandu-Aldea, etichetată de atunci și pînă astăzi ca sămănătoristă. Celelalte cărți includ nuvele și povestiri, unele de respirație largă, romanescă, **Pe drumul Bărăganului** (1908), **Pe Mărgineanca** (1912), **Ape mari** (1910), **Călugărenii** (1920), **Cantonul cu stejari** (f.a.). Alte titluri, **Povestiri, Nuvele, Ion Măgură,** sînt, în fapt, reluări.

Constantin Sandu-Aldea, a adus în literatura română personaje de un vitalism fără precedent. Eroii săi sînt neasemănători cu cei ai confraților datorită setei de răzbunare, violenței gratuite, porniriilor necontrolate care clocotesc în sîngele lor aprins. Întreaga sa literatură este proiectată într-un spațiu geografic dominat de întinderi agreste și învolburări de ape, cu o natură neîmblînzită care se insinuează însondabil în sufletul omenesc. Altfel, multe dintre subiecte sînt contigue cu cele ale prozatorilor dinainte sau contemporani cu el. Între **Pe drumul Bărăganului** și **Moara cu noroc,** a lui Slavici, **Sîma Baltag** și **Copca Rădvanului, Fără noroc** și **De la noi la Cladova,** povestirile lui Galaction, între unele pasaje din **Tănase Scatiu,** romanul lui Duiliu Zamfirescu și scenele din povestirea **Niță Mîndrea,** ca să amintim doar cîteva dintr-o listă care ar putea fi mult extinsă, s-ar putea face interesante analize cu surprinzătoare paralelisme. Ele ar dovedi că proza sa nu este un stereotip al violenței, construită după un unic model, ci se distanțează prin puternica reliefare a pasajelor naturaliste. Desolidarizată în cea mai mare parte a ei de prejudecățile literaturii sămănătoriste (Sandu Aldea nu este sămănătorist prin ideologie — excepție face romanul **Două neamuri** —, ci aparține curentului prin temperament), în literatura prozatorului agronom, observa Pompiliu Constantinescu „răzbate o iubire caldă, aproape fizică pentru solul natal, fertil în germinația lui primitivă, mîngîietor prin jocul metalic al undelor danubiene și prin nostalgia pe care zarea toridă a Bărăganului o încheagă și o destramă cu amăgiri de fată morgană". Pe acest fond, completat de cîteva inspirate tablouri ale cîmpiei și bălții zugrăvite cu autentică emoție lirică, Constantin Sandu-Aldea a grefat o descripție de un un naturalism crud, fără notații suplimentare sau intervenții atenuant stilistice, folosind cel mai adesea limbajul frust (aparținînd astăzi glosarului dialectal), al oamenilor cîmpiei, țărani, hoți de cai, hangii sau arendași, în general al curții de țară.

G. Călinescu privește în **Istoria** sa cu ochi ironic literatura lui Sandu-Aldea făcînd demonstrația hazlie prin punerea în paralel a nuvelisticii sale cu literatura de popularizare a cunoștințelor agricole izului semănătorist care astfel este mult reliefat, aerului vetust cu vocabularul arendașului și eterna pîndă dintre hoți și pagubaș. Opinia este volt nedreaptă. Dar G. Călinescu își manifesta nemulțumirea față de o literatură care a apus odată cu apariția elaborărilor artistice ale prozatorilor interbelici, creatorii romanului românesc modern.

Totuși, cîteva dintre povestirile prozatorului brăilean rămîn antologabile prin forța expresiei naturaliste, care surprinde prima dată la noi o literatură a Bărăganului populată de conflicte desfășurate sub forma unor enorme coliziuni, de oameni iuți și negurosi care iniocuiesc ades legea cu propria justiție, cu propriile lor porniri incendiare.

Autorul n-a beneficiat încă de o monografie, cei mai competenți biografi ai săi fiind brăilenii I.M. Cane (**C. Sandu-Aldea, viața și opera lui** — 1941) și Petre Pintilie, semnatarul unui informat studiu introductiv publicat în 1969 cu ocazia reeditării nuvelelor sale sub titlul **Pe drumul Bărăganului** (Editura pentru literatură).

Lucian Chișu

CĂRȚI ȘI REPERE 1985

Restituirea mitologiei române

Mitologie română de Romulus Vulcănescu (Editura Academiei, 1985) este, alături de lucrările lui Traian Herseni, C. Noica și Anton Dumitriu, una dintre cele mai importante opere apărute în perioada postbelică în cultura română. A fost de curînd înscrisă, în presă, în serie cu opera lui V. Pârvan și Mircea Eliade și nu se greșea, în plan cronologic, deoarece rareori îi este dată unei culturi șansa unei sinteze integratoare într-un domeniu ce cuprinde atît cugetarea asupra capacității de cugetare și creație mitică și asupra mitului cu categoriile, sistemul și legitățile sale, cît și o extrem de clară expunere a evoluției lui etnice din perioada pre și protodacă pînă la irumperile sale în arta cultă contemporană, fie ca reflectare a mitologiei naționale, fie chiar și ca mitologie personală a creatorilor. Nu e vorba de prima abordare de acest tip, deși cea dintîi cu o atare deschidere. Sim. Fl. Marian, T. Pamfile, E. Niculiță-Voronca, A. Cosma, M. Olinescu, O. Papadima, iar în alt sens N. Densușianu, s-au străduit la vremea lor să umple marele gol din cunoașterea noastră, au făcut-o adunînd un material de teren imens, dar nu și-au atins țelul propus. R. Vulcănescu, recurgînd la metodele interdisciplinară, comparativ-istorică, hermeneutică ș.a.m.d., apelînd la etnologie (etnografie, folclor, artă populară), arheologie, istorie, sociologie, filozofie a culturii, etnopsihologie și psihologie a poporului, etică, axiologie, estetică, ajunge la o clasificare, la o logică, la o directitudine a organizării și comunicării, vrednice de invidiat de oricare teoretician și total satisfăcătoare pentru apetitul inepuizabil de înțelegere al cititorului care vrea să se informeze, dar și al savantului în necesitatea unor argumente specifice pe care să se poată bizui. Această carte, intitulată modest **mitologie** și nu **mitologia** — adică lăsînd loc unor alte reevaluări posibile ale fondului nostru mitic (și desigur propriilor ediții viitoare revizuite și îmbogățite discernabile în intențiile „prefeței") — constituie rezultatul eforturilor susținute din ultimii zece ani. Însă nu numai atît. Cităm un fragment elocvent despre munca necesară învingerii dificultăților iscate pe parcursul realizării acestui monument din specia cariatidelor ce susțin gîndirea românească a viitorului: „ne-am simțit de multe ori copleșiți de culegerea, trierea, sistematizarea și decodificarea folclorului mitic; în fapt, un sac fără fund, care pe măsură ce-l deșerți pe masa de lucru se umple, ca prin farmec, din nou. Am luptat împotriva inerției, a comodității, a lipsei de operativitate, a timpilor morți, a revenirilor mereu de la capăt (...). Totul trebuia revăzut, restructurat, adus la unitate de concepție (...) Vrem să credem (...) că am reușit să dezgropăm toate materialele și să **spunem tot despre ceea ce știm că trebuie să știm spune**" (p. 6—7). Am subliniat scopul final pentru bogăția specială a formulării cronicărești și filozofice, fiindcă opera discutată e în primul rînd **una de filozofie asupra genezei spiritualității românești și perenității ei active.** Restructurările specificate înseamnă tot atîtea trepte ale istoriei personale (ce n-o elimină pe aceea obiectivă a contingențelor): 1937 — lansarea unui **Chestionar de mitologie** (răspunsurile vor fi distruse de război); 1938 — **Scurtă privire asupra mitologiei românești** și **Două tipuri de mitologie românească**; 1944 — **Fenomenul horal**: 1945 — **Mitologie română**, teză de doctorat, sub conducerea lui D. Gusti (furată întîmplător în jumătatea de ceas dinaintea predării; deci n-a fost atunci susținută); 1947 — susținerea doctoratului cu un alt subiect de teză: **Coloana cerului**, sub aceeași îndrumare; 1966 — **Etnografia — știința culturii populare**; 1970 — **Etnologia juridică, Măștile populare** și **Coloana cerului**; 1972 — **Atlasul complex „Porțile de Fier"**; 1975 — **Etnologia. Istoria etnologiei românești**; 1979 — **Dicționar de etnologie**; 1980 — **Introducere în etnologie**; întemeierea și conducerea publicației **Ethnologica**, începînd din 1978, primul periodic de acest fel, în limbi străine, de la **Zalmoxis** al lui M. Eliade. O viață de om așa cum a fost — preluînd cuvintele lui N. Iorga — stă zidită în cele 712 pagini — constituind un compendiu al luminii integrale — ale **Mitologiei Române...**

Care este, în context universal, locul acestei opere fundamentale pentru cultura românilor? Pe planul culturii, spiritualitatea unui neam se mărturisește cel mai complet prin mitologie. Or, cartea ce ne preocupă folosește toate instrumentele inteleciei pentru a discerne, limpezi și prezice spiritualitatea românească. „Mitul este sarea unei culturi", a scris undeva autorul. Prin această impresionantă sinteză, R. Vulcănescu înscrie gîndirea mitică a stirpei noastre într-un domeniu vast unde prea puține neamuri au avut norocul să pătrundă. În sec. XIX, frații Grimm reconstituie — cu mijloacele literaturii — mitologia germană. Elias Lönnrot făcea același lucru, în același veac, pentru popoarele nordice. Celelalte încercări europene nu au mai avut respirația necesară. Astăzi sîntem martori ai unei renașteri a genului de cercetare, spre bucuria noastră, în spațiul Carpato-Dunărean, cu lucrarea lui Romulus Vulcănescu; ea nu numai că reconstituie, dar și restituie mitologia românilor de azi și **de mîine.**

Mihai Rădulescu

Pe urmele utopiei getice

Concepută dintr-o admirabilă inițiativă și trudită prin numeroase biblioteci, sinteza lui Alexandru Busuioceanu despre „Zamolxis sau mitul dacic în legendele spaniole", (Ed. Meridiane, 1985) revine astăzi în matca spiritualității românești cu o întîrziere de 30 de ani, fără a-și pierde nici pe departe actualitatea. Mai mult chiar, în condițiile în care mitologia noastră își caută adevăratele sale temeiuri, consolidîndu-și un statut propriu bazat pe o incontestabilă tradiție folclorică, lucrarea savantului român deschide o perspectivă fertilă.

Este uimitor să vezi cum „mitul dacic", despre care aveam vagi și incomplete informații citate în toate lucrările de specialitate, trăiește cu un dinamism greu de închipuit în istoria și tradiția unei țări cum este Spania, o spiritualitate care nu a dus niciodată lipsă de eroi. Ar fi fost poate de-ajuns să ni se pună în față **„Historia Gothica"**, aparținînd arhiepiscopului Don Rodrigo Jimenéz de Rada din Toledo („unul dintre cei mai culți oameni ai secolului al XIII-lea"), unde Don Diceneo (Deceneu), Don Zamolxen și Don Boruista (Burebista) „nu sînt oaspeți întîmplători, ci iau loc în genealogia poporului hispanic", veniți pe cale populară „odată cu poporul goților și cu istoria acestui popor". Dar cartea învățatului prelat din Toledo nu a venit pe un teren gol, ci a fost pregătită de-a lungul secolelor de nenumărate lucrări, cercetate de Alexandru Busuioceanu cu competența unui erudit adevărat. Amintim aici doar cîteva dintre ele: **„Historiarum adversum paganos libri septem"** de Paulus Orosius, încheiată în anul 417 (unde a fost lansată celebra confuzie dintre geți și goți, care-și are izvorul probabil într-un poem al lui Claudian sau chiar în opera sf. Ieronim), lucrările lui Martin din Dumio, inspirate din opera episcopului dac Nicetas din Remesiana (despre care putem afla amănunte în recenta carte a lui Nestor Vornicescu, — „Primele scrieri patristice din literatura română"), scrierile lui Isidor din Sevilla, **„Historia de regibus Gothorum, Wandalorum et Suevorum"** și **„Etimologiile"** (care, în secolul al VII-lea, cu o bază aristotelică și una biblică, stabilesc descendența goților pe temeiul unei teorii etimologice și genealogice numită de Alexandru Busuioceanu „Teoria getică a sfîntului Isidor"), **„Chronographia"** atribuită unui anonim din secolul al IX-lea („Cel dintîi text spaniol... care se referă la cucerirea Daciei de către Traian"!) și **„Chronicon Mundi"** a episcopului Lucas de Tuy.

Permanența mitului dacic în cronicile spaniole este atît de marcantă încît în lucrarea lui Gonzalo de Hinojosa, **„Cuarta Cronica General de Espana"** (secolul al XIV-lea), însuși Seneca este considerat a fi un filosof al dacilor, iar în stema Regilor Catolici din secolul al XV-lea, alături de Acvilă, Turnul Castiliei și Leul Leonului, au fost introduse două simboluri ale dacilor: Jugul și Săgețile.

Toate aceste cronici, „necitite pînă azi de români", păstrează, cu o nebănuită prospețime, propria noastră mitologie, chiar dacă, „în mitul hispanic, Zamolxis ia figura lui Deceneu. E tot una. În fondul lucrurilor rămîne ceea ce ne interesează, mitul dacic". Semnele sale de recunoaștere sînt evidente, așa încît, chiar dacă astăzi sînt lămurite confuziile dintre goți și geți, iar cercetătorii străini nu fac altceva decît să îndrepte cuvenitele greșeli, nimic nu trebuie să ne împiedice în scoaterea la iveală a unor mărturii de necontestat despre trecutul nostru mitic sau istoric, mărturii ajunse pînă la noi datorită acestei fericite erori: **„Getae illi, qui et nunc Gothi..."** De la istorie, prin legendă și mitologie, cultura ajunge la utopie (cum remarcă, într-o pătrunzătoare prefață, Eugenio Battisti).

Sinteza lui Alexandru Busuioceanu cuprinde trei secțiuni: în prima, „De la legendă la istorie", sînt desfășurate principalele informații privind legendele și istoria Daciei, provenite de la autorii antici, în cea de-a doua, „De la istorie la legendă", sînt cercetate cronicile spaniole începînd cu Orosius (sec. V), iar a treia se oprește asupra operei lui Rodrigo Jimenéz de Rada care realizează o adevărată epitomă a cronicilor anterioare. Acest ultim capitol, împreună cu paginile despre Martin din Dumio și Nicetas din Remesiana au fost singurele fragmente publicate pînă acum din „Zamolxis", alături de un rezumat al întregii lucrări, intitulat „Utopia getică", publicat și în volumul de față, apărut mai înainte în „Luceafărul". Cu toate acestea, ideile puse în circulație de Alexandru Busuioceanu s-au bucurat de un mare succes la vremea respectivă, prin 1950—1954, în rîndul cercetătorilor care le-au putut cunoaște. „Studiul este pur și simplu extraordinar", scrie Mircea Eliade, gîndindu-se încă de pe atunci la o traducere în limbile de mare circulație, căci „deschide perspective nebănuite în înțelegerea și valorificarea miturilor istoriografice medievale... și nu numai la noi, adică în Europa". Cu un asemenea certificat de atestare valorică, „Zamolxis"-ul lui Alexandru Busuioceanu se impune în rîndul cercetătorilor fundamentale.

În fine, să subliniem meritul lui Dan Slușanschi, îngrijitorul acestei ediții, care a dus la capăt o muncă nu tocmai ușoară pentru manuscrisele autorului, făcînd astfel posibilă apariția acestei contribuții esențiale de istoria comparată a civilizațiilor, cu atingere în imagologie.

Ion Spînu

Tablouri de Carmen Rodean-Mircescu

Universul comunicării politice

Interesul crescînd pe care cercuri tot mai diverse de specialiști din domeniul științelor sociale, dar — fapt revelator! — și ale opiniei publice, îl arată astăzi problematicii atît de complexe și sensibile a propagandei politice, inclusiv implicațiilor sale în domeniul sociologiei, psihologiei sociale, etc. nu este deloc întîmplător și nici nu este motivat de rațiuni de circumstanță, de o mondenă propensiune spre teme „de ultimă oră".

Dimpotrivă! Dacă m-aș hazarda la o explicație cu anumite șanse de a fi plauzibilă, ea ar consta într-o dublă, crescîndă **responsabilitate** atît din partea **celui care comunică**, dar și din partea **celui căruia i se comunică** — pentru **calitatea și eficiența mesajului comunicat.** Fiind o societate care se construiește, așa cum în repetate rînduri a arătat-o tovarășul Nicolae Ceaușescu, prin om și pentru om, socialismul se realizează ca operă conștientă, revoluționară a întregului popor. Firesc, în acest cadru, problema capacității de persuasiune a mesajului politic și social este decisivă, ea reprezentînd capacitatea documentului politic și social de a explica maselor principiile fundamentale ale politicii partidului și statului nostru și de a le mobiliza activ, responsabil la traducerea lor în viață, exemplificînd astfel unitatea dialectică dintre teoria și practica revoluționară.

În această situație nouă nu se mai pot admite — și în acest domeniu — doar bunele intenții, sau dilettantismul. Mai mult ca oricînd, este azi nevoie de o profesionalitate reală în acest domeniu deosebit de important al muncii de formare și afirmare a omului nou, în primul rînd a tinerei generații.

Este foarte adevărat că în ultimii ani au apărut o seamă de lucrări care ne-au pus în față nu doar simple trimiteri bibliografice, sau informații mai puțin uzitate, cît mai ales o seamă de probleme la care a trebuit să căutăm răspuns în însăși activitatea noastră de fiecare zi.

Un titlu de referință îl constituie cartea lui Mihai Milca „Propaganda politică", (Editura politică, 1981) sinteză bine informată care are avantajul de a lansa puncte de vedere îndrăznețe, bine determinate, depășind poncife și inerții auto-prestabilite în domeniu. Trebuie să mentionez numaidecît și lucrarea lui Ion Drăgan „Opinia publică, propaganda politică și comunicarea în masă" (Editura științifică și enciclopedică, 1980) care conține și ea pertinente observații și sugestii. Observ însă că, deși recenzate cu temeinicie și interes în publicistica de specialitate, cele două cărți nu au avut șansa unei asemenea atenții în publicistica noastră literar-artistică.

Și iată că în prestigioasa colectie „Biblioteca de sociologie", a Editurii științifice și enciclopedice, a apărut nu demult un nou volum de studii, „Semnificația documentelor sociale", realizat de un colectiv de autori tineri (o simplă întîmplare?!?) sub coordonarea unui statornic entuziast al cercetărilor în domeniu — l-am numit pe Septimiu Chelcea.

De fapt, ce este un **document social?** Etimologic, ne spun autorii, el poate însemna un text, sau un obiect, care ne oferă o informație atît despre autorul său, cît și despre mediul social căruia îi aparține și, nu în ultimă instanță, despre timpul său istoric.

Nu vreau să intru în amănunte de specialitate (cei interesați pot citi cartea „de la sursă", iar rîndurile de față nu se constituie într-o recenzie) ci voi nota doar o distincție operată încă de la bun început de autori între **documente sociale scrise** și **documente sociale orale**, cu mențiunea că cea de-a doua categorie a fost cînd sub —, cînd supra — licitată. Să ne oprim, deci, asupra ei.

Scopurile documentului social-oral sînt prezentate pe larg într-un foarte interesant studiu semnat de Zoltan Rosztás. Capul de serie al priorităților îl deține **informația**, cu mentiunea că nu este vorba doar de date și cifre, ci în primul rînd, de **dimensiunea calitativă a informației**, revelatoare pentru indivizi, sau pentru colectivitatea socială. Implicit sau explicit acest element ne definește și modul de gîndire și comportament al grupului social căruia îi aparține interlocutorul.

Nu este apoi de ignorat **limbajul** care își pune amprenta asupra specificului și calității (ca să nu spun chiar persuasiunii) documentului social oral.

Foarte interesant mi se pare aici să fie menționat elementul numit **comunicare neverbală**, care o dublează pe cea verbală, adică gestica, mimica, adică o anumită „regie a discursului" celui în cauză, asta cu conditia (subscriu întrutotul la această idee!) ca „cercetătorul să fie atent la aceste detalii deloc insignifiante în timpul convorbirii".

Revenind la documentele sociale scrise, remarcăm studiul lui Mihai Milca în care autorul ne dă sugestive puneri în temă în ceea ce el numește analiza cantitativă și calitativă a mesajului propagandei politice. Spațiul nu-mi îngăduie să prezint pe larg acest studiu remarcabil (am, dealtfel, deschis vorbind, și unele... motive subiective!), dar citez, fără alte comentarii, concluzia: „Asimilarea tehnicii analizei de conținut și asumarea ei într-o măsură tot mai mare în analiza fenomenelor politice pe liniamentele concepțiilor revoluționare despre lume și societate reprezintă, credem, cu amendamentele de rigoare pe care le implică o astfel de optiune, o cerință a ridicării continue a nivelului științific al cercetărilor noastre, o sansă în plus, acordate rigorii și întemeierii științifice a rezultatelor și adevărurilor la care să accedem".

Un interes particular prezintă studiul lui Constantin Lupu în care autorul își propune să schiteze premisele unei asa-numite „analize a lizibilității" în studierea eficienței presei, înțelegînd prin acest termen capacitatea unui text de a fi lizibil.

Cum spuneam, acestea sînt doar cîteva repere de valoare ale cărții. Nu sînt singurele și nu pot decît să regret că nu m-am referit, fie și în trecere, la substanțialele contribuții semnate în acelasi volum de Adrian Neculau, Ion Mărgineanu, Alin Teodorescu, Dumitru Sandu, Ion Dan Trestieni și Cornel Constantinescu.

În ansamblu, o lucrare de referință, a cărei lectură este cerută nu doar de simpla curiozitate ci de cele mai înalte ratiuni profesionale și morale ale conditiei de ziarist.

Șerban Cionof

Romantismul permanent

Dacă în precedentele sale cărți **(Camil Petrescu sau patosul lucidității**, 1975; **Zaharia Stancu sau interogația nesfîrșită**, 1977) Ovidiu Ghidirmic practica dezinvolt de aplicat eseul monografic, din care nu lipseau sagacitatea informațională, scrupulul reflecției constructive și, mai ales, acel spirit de finețe al reformulărilor critice, în mai recenta sa lucrare **Poeți neoromantici** (Ed. Scrisul românesc, 1985) criticul craiovean ni se arată preocupat de sistem. Teza sa dezvoltă acum o acoladă critică funcțională, în care sînt convocati, sub spectrul neoromantismului, unii din cei mai valoroși poeți români postbelici de la Tudor Arghezi și Lucian Blaga pînă la Nichita Stănescu. Febrilitatea eseistică a cedat aici mai mult teren unei detașate și lucide interpretări de viziune: criticul caută unghiul de perspectivă, punctele de reper, temele, motivele, figurile și semnele operelor ce-ar putea sluji unui demers analitic și, deopotrivă chiar din titlu, programatic. Deși nu lipsită de nerv și de o oarecare porozitate polemică, lucrarea se mentine pe linia unei transante sobrietăti. E tot mai vizibil că poezia pune în vibrație, la criticul nostru, acel fond de intuitie hermeneutică angajat într-un fel de critică de tip universitar. Ceea ce nu înseamnă că autorul n-ar fi unul din cronicarii valorosi ai actualității iterare. Cîtă vreme el ignoră ostentația metodelor și încifrărilor sterile ori nebulozitatea pedantă a criticii căznite, Ov. Ghidirmic se mentine pe linia bunei evidente și a bunei măsuri.

Pornind de la ideea că romantismul a fost considerat de majoritatea cercetătorilor drept „o formă deschisă", chiar și pentru spiritualitatea modernă, Ov. Ghidirmic își propune să urmărească „vitalitatea unei formule literare, în chiar cuprinsul poeziei românești contemporane, sublinlînd, totodată, trăsăturile caracteristice și particularitățile de viziune artistică ale romantismului, în lirica unora dintre cei mai reprezentativi poeți contemporani." Obiectul lucrării l-ar constitui, așadar, „romantismul după romantism" (în cazul poeților de substrucție romantică). Criticul nu-și explică aceasta nici printr-o **prelungire** a curentului, nici printr-o **recurență** a lui (recurente ar fi numai barocul și manierismul — E. Papu). El înțelege romantismul ca **„arhetip spiritual"** și ca **„eon stilistic"**, ferindu-se de absolutizări neavenite în cîmpul receptării critice actuale. Întrebîndu-se dacă „mai putem fi romantici în secolul XX", criticul pune, de fapt, problema structurii și tipologiei literare: „Romantismul în sens tipologic formează ținta lucrării noastre". Nu e vorba de acele structuri la nivelul semnului/limbajului, „ci de structuri psihice sau ontologice (antropologice) care țin de psihologia și ontologia creației." O „structură neoromantică" n-ar fi decît reflectarea posibil-istorică a arhetipului spiritual romantic preconizat în **Explicațiile preliminare.** „În concepția noastră, precizează criticul, raportul dintre „tip" (arhetip) și „structură" este raportul dintre general și particular". Demersul critic, făcut „din unghiul unui mare fenomen literar", pornește așadar de la o teză justă, urmărită, de fapt, în capitolul **Repere teoretice**, de-a lungul unei întregi bibliografii, de la primele ei cristalizări (Schiller, frații Schlegel) pînă la nuanțele de rigoare din unele lucrări fundamentale românești de doctrină romantică (G. Călinescu, **Clasicism, romantism, baroc**; Al. Philippide, **Romantismul permanent**; E. Papu, **Existența romantică**).

Dacă din punct de vedere sincronic, neevolutiv, atemporal romantismul este „permanent" (deci **tipologic**), **arhetipul spiritual romantic**, spre deosebire de cel clasic, realist, baroc ori manierist (de fapt „cinci mari stiluri culturale ale umanității") se concretizează într-un **eon stilistic**, etern, durabil, nepieritor, care e, de altfel, și al celorlalte stiluri. (Eugenio d'Ors susținea ideea unui **eon baroc**, iar Ernst Robert Curtius pe cea a unui **eon manierist**). Recurente ar fi numai barocul și manierismul, pe cînd clasicismul, romantismul, realismul au apărut în istoria culturii „doar o singură dată", zice criticul, aducînd o motivație istoricistă: „pentru că eonul lor stilistic n-a mai întîlnit condițiile istorice favorabile ideale, pentru a se impune ca stiluri dominante." Ceea ce nu înseamnă că nu s-ar fi manifestat în istoria culturii.

Nu intră așadar, în vederile criticului, aspectul diacronic, evolutiv, concretizat în scoli, curente, ce-au consacrat **stilul istoric** al romantismului. Noțiunea de **„arhetip spiritual** romantic" presupune o structură sufletească, o concepție de viață (Weltanschauung), în general acea tipologie a diferențierii și specificității, care este a omului romantic, și Ovidiu Ghidirmic urmărește la poeții analizați atitudini, teme, motive, aspirații, figuri spirituale, reluînd idei ce-au devenit de-a lungul timpului bunuri mai generale ale receptării critice, nuanțînd problematica într-o redactare critică contondentă și melifuă. El se fereste de absolutizări (în sensul în care ne-ar determina s-o credem însuși titlul lucrării). E greu să acceptăm azi că T. Arghezi ori Lucian Blaga sînt „poeți neoromantici", însă eseuri precum **Aventura spirituală a lui Tudor Arghezi** (în care sînt analizate „demonismul arghezian", cîteva din ipostazele „revoltei luciferice", „faustului" ori „dimensiunea metafizicului") ori **Aspecte neoromantice la Lucian Blaga** (în care întîlnim idei privind „orizontul misterului", „panteismul", „dionisiacul", „miticul și magicul", „visul și erosul", personanța folclorului") mărturisesc, prin însăși formularea lor, intentia criticului de a nu cădea în capcanele absolutismului dogmatic. Studiul despre Al. Philippide (la care „vocația sintezei" ar fi dată de un **neoromantism**, în care din cînd în cînd „fondul clasic se răzbună") este de o coerență monografică și interpretare exemplare, la fel **„Neoromantica" lui G. Călinescu**, (de fapt singurii autori, după noi, care ar „suporta" titlul lucrării). Alte observații merită citate: poezia lui Emil Boita e de un „neoromantism funambulesc", de un „neoromantism baladesc este Radu Stanca, ba mai mult chiar „un estetist baroc", ceea ce e frumos spus. Drama lui Nicolae Labis este aceea de a fi ieșit din „spațiul plutonic", proteguitor, securizant **(„Primele iubiri")** și de a fi trecut „în **spațiul neptunic**, deschis și dinamic, al luptei pentru împlinirea idealului social **(Un „spirit al adîncurilor": Nicolae Labis).** Nu știm dacă poate fi omologată imaginea acelui „prerafaelitism" pe care criticul îl citește în poezia lui Nichita Stănescu, dar o discuție se poate face. În general, **Poeți neoromantici** se constituie ca o lucrare utilă, binevenită, plăcut scrisă, reformulînd idei esențiale și glosînd fără a epata, dezvoltînd și argumentînd o teză în spiritul unei interpretări universitare (a cărei acoladă în cîmpul poeziei contemporane ar putea fi și mai extinsă). Ea e dovada grăitoare a unui critic ajuns la maturitate, căruia i se refuză confortul istoriei literare.

Z. Cârlugea

Un tip de umanitate

Urmare din pag. I

păstrare este ciclic primejduită de neobișnuite evenimente care clatină temeliile chiar ale acestei lumi. Acesta este de fapt drumul lui Monu. El a fost însemnat să devină acela prin care misterul reîntemeierii țărănești se deschide spre lume, se arată lumii, în acest ceas al istoriei, și se închide la loc tălmăcindu-ne primejdiile veacului chiar dacă și liniștea permanenței și a statorniciei. Romanul lui I. Lăncrănjan deschide tocmai de aceea un orizont de optimism istoric și nu unul de pesimism. El este clădit cu mijloacele miturilor întemeietoare, care vorbesc despre un sacrificiu matricial, întemeietor și nu despre o moarte oarecare. Dacă am căuta în literatura lumii un roman care să-i semene, el este acela, pomenit deja, a lui N. Kazahtsakis, evocînd și el crestări de timp periferial dar și ampla clătinare a temeliilor lumii țărănești. Romanele acestea ne vorbesc despre resurecție și nu despre sfîrșit, iar mijloacele lor sînt cele ale mitului încifrat în desfășurările eposului pilduitor. Tipul uman evocat de aceste romane nu este traversat de spaima modernului că **celălalt** a uitat înțelesul cel mare al iumii, Maxima. El trăiește în orizontul **Întîmplării pilduitoare**, care-i asigură o punte spre maximă. Maxima este Legea, este **Dao**; ea se află infuzată peste tot, dar are pregnanță în acele întîmplări exemplare, deosebite. Cel care-și așează sufletul în sălașul sensibil al maximei, trăind-o cotidian în pilduitoare întîmplări, izbutește să reașeze în rosturile zilei zicerile Legii. Acesta este destinul în(semn)at al lui Monu, care se așează, cu sirul întîmplărilor sale, pe tărîmul maximei și astfel devine „centrul" simbolic al lumii sale, (arbore cosmic, **axis mundi).** Cu fiecare **întîmplare** trăită în mod **exemplar** el scoate lumea din orbirea aleatorului redîndu-i demnitatea Legii sau mai precis a **Vieții legiuite.** Întîmplările lui nu mai sînt de aceea simple întîmplări ci epifanii ale unui **tilc** care evident nu urcă spre „pietrefactul" vreunei idei reflexive, dar nici nu cade sub vreme ci se păstrează cu vremea în corpul sensibil al evenimentului, care capătă astfel demnitatea întîmplării pilduitoare. O lume ca aceasta e sortită să-și păstreze ascunse înțelesurile pentru cel care e obișnuit să vadă în fiecare întîmplare copia ștearsă a cîte unei entități abstracte. Lectura unui tip cu o asemenea mentalitate se supune altor modele **alunecînd** pe virful întîmplărilor și astfel tipul acesta nu va izbuti să-și mistuie perplexitatea în fața „neorînduitei" lor rostogoliri. Acestuia i se va refuza întotdeauna liniștea adîncă a tîlcului unei astfel de lumi. Viața lui Monu este un cosmos de întîmplări pe care le petrec numai cei care au trăit clătinarea maximei, cei care au trecut sau trec printr-o mare amenințare în stare să le arate marginea Legii, hotarul lumii dincolo de care este **nelumea ca lume nelegiuită și netrebnică.** Simion Moldovan este cel ales de soartă să trăiască tragedia acelor straturi ale lumii țărănești părăsite de Lege și Maximă, căzute sub domnia **Omului artificial.** Șirul de întîmplări care despachetează ordinea țărănească peste viețile încrucișate cu destinul lui Monu (deci și peste viețile noastre de cititori și tălmăcitori ai pildei), reprezintă acte ale relegării de spațiul maximei **(religo** = religie) a celor căzuți din hotarul Legii în a-normal **(mare necaz, mare greșeală)** refăcînd astfel **apartenențe pierdute.** Întîmplările pilduitoare ale vieții lui Monu reprezintă refacerea, într-un fel preventivă, a unei apartenențe slăbite la o umanitate a maximei.

Într-adevăr destinul lui Monu tălmăcește un înțeles mult mai adînc decît cel ce se desprinde din straturile de oameni mărunți, „paraziți și profitori ai progresului" (N. Radu), biată omenime nelegiuită și netrebnică, „lustru fără bază". Dar Monu nu este numai „tradiție personificată"; el este Cel însemnat, ales să parcurgă inițiatic straturile lumii descentrate și astfel să-i refacă, odată cu înalta pildă a **vieții** lui, centralitatea.

Drumul lui Monu este unul cu adevărat inițiatic: este un drum de la marginile lumii spre centrul ei de echilibru, acolo unde se concentrează toate înțelesurile într-un tilc nuclear învelit de toate ale lumii, bune și rele, trebuincioase și ne-trebnice, legiuite și nelegiuite derutînd lectura care alunecă, cum spuneam, pe virful întîmplărilor, incapabilă și neoregătită pentru **miezul** lor. Pentru cei care vin cu o astfel de lectură, pe care am numit-o în altă parte, „lectură glisantă", moartea lui Monu nu are înteles și ei nu vor suferi cu urmașii lui Monu. Numai pentru urmașii lui reali, moartea sa și suferința-i vor fi izbăvitoare. Așa cum izbăvitoare este suferința tuturor sacrificiilor înălțătoare, a sacrificiilor întemeietoare. Căci aceste sacrificii au rostul de a-i ajuta pe oameni să păstreze Legea prevenindu-i asupra grozăviilor revărsate în lume cu pierderea ei. Sacrificarea lui Monu n-a fost nici utilă nici inutilă; ea face parte din sacrificiile simbolice. Într-un anume sens Monu este și un **destin al refuzului.** El refuză un „progres care stă mereu în spatele aparențelor", cum îl califica Nicolae Radu în cartea sa „Întoarcerea spre om" referindu-se la romanul acesta al lui I. Lăncrănjan. Pentru Monu, într-adevăr, „progresul este de neconceput rupt de aceste aparențe". Chestiunea aceasta este mult mai profundă decît ne închipuim la prima înțelegere. Este vorba, în fapt, despre două tipuri de atitudini, două modele de umanitate, două maniere de a așeza ordinea peste firea lucrurilor și a oamenilor. În orizontul ordinii țărănești fiecare trebuie să fie „la locul lui", să-și țină locul și firea lui, iar portul și vorba să-i fie pe potrivă. Actul ordinii este astfel unul **restitutiv**, un act prin care cel căzut în greșeală este pus la locul lui, readus în ordinea dintîi. În orizontul lumii moderne **adevărul maximei** este tot una cu **cruzimea** maximei (legii). Caracterul implacabil al Legii nu se mai reazemă pe **ideea naturală (adevărul și binele** prezentate în corpul sensibil al faptei pilduitoare) ci-și are drept suport teama de pedeapsă.

„Nu trebuie să făptuiești cutare faptă pentru că există primejdia **să cazi din omenie**, cum s-a întîmplat lui cutare...", zice **Țăranul**;

„Nu trebuie să faci cutare lucru pentru că există primejdia unei și mai mari **suferinți**", zice **Scepticul...**,

„Nu trebuie să faci asa ceva pentru că principiul nemilos al Legii te pedepsește", zice **Legiuitorul modern.**

Trei vîrste, trei atitudini, trei tipuri de umanitate. Trei ipostaze ale spațiului maximei! În prima ipostază, fiecare putea să fie blind judecător, cel ce potențează spațiul maximei în lumea semenilor săi. În a doua ipostază, unii numai au **măiestria** de a vorbi (revela) despre maximă și au înțelepciune, se simt chemați să stea în serviciul semenilor dorind să-i scoată din **suferința** în care i-a azvîrlit **nestiința** maximei, deci căderea din ea. În a treia ipostază, lumile s-au separat, judecații și judecătorii aparțin unii doar lumii pure a Legii iar ceilalti par a fi condamnați să rămînă în orizontul **aparențelor** înșelătoare. Cei care judecă sînt numai o **parte** iar cei judecați sînt **întotdeauna** partea Cealaltă. Ca într-o variantă a cunoscutului **Deus otiosus**, legea s-a retras dintre oameni, **lex otiosus**, lăsîndu-i pradă oarbelor aparențe, stării hobbes-eene a ordinii: **bellum omnium contra omnia.** Maxima a căpătat chipul **sancțiunii punitive**, crude: ea nu restaurează ci doar condamnă, scoate organul bolnav, îl **amputează.** Acest tip de ordine însă este refuzat de Monu; el știe că firea este organică și nu admite amputările. El este un **om natural** și de aceea nu se împacă cu firea de **om artificial** a Celuilalt, a celui care-i stă împotrivă. Întîmplările lui Monu sînt întîmplări **exemplare**, nici doar particulare desfășurări, dar nici simple cópii ale unor abstracte reprezentări, ci ample epifanii ale eternității maximei și de aceea vom recurge la pilda lor ori de cîte ori va fi cazul pentru a restaura umanitatea slăbită a celui atins de eroare sau de nefericire ori de nesnsă. Aceste întîmplări ne dezvăluie o altă față a înțelepciunii țărănești, dintre cele pe care le stim cu ceilalti mari interpreți ai acestei lumi nepieritoare.

Omul de teatru complet, Liviu Rebreanu

Liviu Rebreanu a fost **un om de teatru complet.** A început să vadă spectacolele de la o vîrstă fragedă, dovedindu-se și atunci, și mai tîrziu, un **spectator** de o acută sensibilitate în percepția vizuală și auditivă. „Pe Agatha Bârsescu — mărturisește — am văzut-o întîia oară prin contrabandă, elev de liceu mărunțel, la Bistrița" cînd „mi s-a întipărit vie în amintire". Îi va dedica un admirabil medalion. După cum se poate observa din articolele și studiile ce le va elabora prin ani, a fost totdeauna puternic impresionat de arta actorului autentic. L-a observat cu pătrundere de spectator avizat și, deopotrivă, cu pricepere de exeget. Însemnările sale despre C.I. Nottara, Aristide Demetriad, Maria Filotti, G. Storin, V. Toneanu, Maria Ciucurescu, Ion Brezeanu, Toni Bulandra, V. Maximilian, sau despre mari actori străini sosiți în turneu la noi, Ermete Novelli, Alexandru Moissi, denotă gust sigur, o iscusință deosebită în detectarea a ceea ce le e caracteristic, analiza chibzuită a meritelor și cusururilor și mai ales detectarea, cu finețe, a particularităților artei interpretative în structura fiecăruia.

În 1910, Emil Gîrleanu, numit director al Teatrului Național din Craiova, l-a chemat pe mai tînărul său confrate alături de el ca **secretar literar,** calitate în care Rebreanu a contribuit la elaborarea unui repertoriu innoit și la o așezare mai temeinică a instituției. Din volumul consacrat istoriei Naționalului craiovean și din cercetările lui Niculae Gheran reiese că secretarul literar a fost, în perioada cît s-a aflat în Oltenia, și un fel de locțiitor al directorului, controlor șef al întregii activități, înscriindu-se deci ca un factor decisiv în revirimentul trăit de scena craioveană în 1910—1911. Atunci s-au montat piese importante, au avut loc adevărate sărbători artistice, s-a „readus" publicul la teatru. Aici autorul **Răscoalei** și-a cunoscut viitoarea soție. Căsătorindu-se cu o actriță și devenind, astfel, cumnatul unui dramaturg de vocație — el însuși om de teatru multilateral — Mihail Sorbul, de care l-a legat o profundă și nezdruncinată prietenie, Rebreanu a intrat de tînăr în intimitățile vieții teatrale.

A fost **cronicar teatral,** unul din cei mai temeinici și mai cutezători în prima jumătate a veacului nostru. A semnat critică dramatică în „Rampa" — unde nu s-a sfiit să ia atitudine vehementă față de eșecul spectacolului **Hagi-Tudose** cu piesa lui Delavrancea — în „Sburătorul", „Teatrul", „Falanga literară și artistică", „Viața Românească", „Universul literar", „Arta", „Premiera", „Scena" (director A. de Herz. 1917) și altele. A întemeiat, împreună cu M. Sorbul, revista „Scena" (1910—1911). În alte publicații pe care le-a ctitorit — „Mișcarea literară", „România Literară" — a făcut loc larg articolelor, cronicilor, mărturiilor dramaturgilor, știrilor din lumea teatrului. S-a consacrat ca un critic franc, prob. drept. Suporta cu bărbăție atacurile injuriile, vexațiunile de tot soiul (la un moment dat i s-a interzis intrarea la Teatrul Național !) răspunzînd cu demnitate acuzelor denigratoare : „Prin însemnările mele, oricît de aspru formulate ar fi, nu urmăresc decît adevăratele interese ale teatrului... am prea multă considerație pentru direcție și artiști, ca defavoarea lor să mă intimideze. Voi urma a iubi cu adevărat Teatrul Național și mă voi vedea răsplătit îndeajuns ori de cîte ori voi asista la un spectacol frumos. Iubindu-l astfel... cred că-i fac mai reale servicii decît cei ce vreau numai reclamă cu orice preț."

În timpul vieții și-a tipărit doar trei piese : **Cadrilul, Plicul, Apostolii.** Acestea au fost și reprezentate. La ele se mai adaugă și punerea în scenă a adaptării romanului **Ion,** scrisă în colaborare cu Mihail Sorbul. Am semnalat, în 1956, existența altor manuscrise dramatice la Biblioteca Academiei, dar lumea teatrală n-a reținut, în perioada imediat următoare, decît **Pădurea Spînzuraților.** Acum, în volumul 11 al „Operelor" (Ed. Minerva, 1980, 1236 pagini), se vede că e vorba de o producție dramaturgică bogată și un autor important. Desigur, cît timp piesele îi vor fi jucate pe scene bintuite de provincialism — sau nu vor fi reprezentate — e greu să se formuleze concluzii definitive asupra capitolului teatral al grandioasei opere rebreniene.

Cum sărbătorirea Centenarului a îmboldit și teatrele spre cercetarea efectivă a dramaturgiei lui Liviu Rebreanu (vom avea spectacole cu **Cadrilul, Plicul, Ion, Pădurea spînzuraților,** s-a montat un colaj de fragmente, la Cluj-Napoca etc.) există premize și pentru o mai apropiată situare a scriitorului ca **autor dramatic.** Și poate a investigării comediilor sub unghiul pamfletului inclus. Căci așa cum proza invederează, în genere, vocația tragică a autorului, teatrul său mărturisește o vocație satirică ce, în destule cazuri, e pe deplin relevată.

Liviu Rebreanu a funcționat ca **director** al Teatrului Național din București. Datorită lui s-a realizat, în perioada 1941—1944, un repertoriu remarcabil. S-a produs o interesantă experiență de artă interpretativă, încredințîndu-se rolul Hamlet, actorilor George Vraca, George Calboreanu, Valeriu Valentineanu, care-l jucau alternativ. Sigur, au apărut și destui autori autohtoni și străini minori, dar dominantă a fost prezența celor importanți. Echipa regizorală a Naționalului era alcătuită din Ion Sava, Camil Petrescu, Soare Z. Soare, Victor Bumbești, Ion Șahighian, Fernando de Cruciatti. Aveau loc conferințe experimentale, manifestări de cultură teatrală, simpozioane cu public. Din inițiativa directorului s-a tipărit „Almanahul teatrului românesc", o carte bogată, cu semnături prestigioase, constituind și azi o remarcabilă fișă de istorie a domeniului. Rebreanu nota, în „argumentul" volumului, că „în afară de carte, dragostea de teatru exteriorizează cel mai mult setea de cultură a orășeanului", iar „desfășurarea de energii artistice (în această direcție n. n.) nu lasă decît relativ puține urme și foarte răzlețe", almanahul putînd fi, deci, „o oglindă a mișcării teatrale din cursul unei stagiuni, o colecție de urme ale sbuciumărilor multiple din care răsar puținele momente de artă dramatică adevărată".

Dorind să elaborez, la un moment dat, un articol despre directoratul Rebreanu am încercat să reconstitui chipul celui ce ocupase fotoliul lui Ion Ghica, apelînd la mărturii diverse, furnizate de dramaturgii Tudor Mușatescu, Mihail Sorbul, poetul Adrian Maniu, actorii N. Bălțățeanu, George Vraca, Ion Lucian, apoi Ion Marin Sadoveanu, Ioan Massoff, Teodor Scarlat (care a fost redactorul Almanahului). S-a conturat personalitatea de mare distincție a unui veritabil conducător. Primea pe oricine solicita o audiență, se ridica în picioare chiar dacă vizitatorul era un simplu figurant, trata angajații cu respect, asculta cu luare-aminte doleanțele, își spunea părerea fără ocol, cu politețe dar și cu fermitate, îi stopa pe intriganții clevetitori, ori pe flecari, sau pe revendicativii fără îndreptățire, glacial și hotărît, nu tergiversa, nu făcea făgăduieli deșarte, își ținea întotdeauna cuvîntul. Nu se amesteca în procesul de creație al spectacolelor, dar își formula opinia la repetițiile generale, manifestînd maximă exigență artistică. Era afabil, îndatoritor, ferm, limpede, de o mare omenie, foarte serios, informat, stabil, integru.

Din toate activitățile de om de teatru ale lui Liviu Rebreanu, din ceea ce a scris, reiese că avea un **program,** conceptele și ideile sale integrîndu-se unei gîndiri sistematice. Considera teatrul ca **un patrimoniu național** inalienabil. Cînd a aflat că văduva lui Alecsandri, în vîrstă de 90 de ani, se tîra pe străzile Iașului ca o cerșetoare, a scris un articol îndurerat și minios, amintind că lucrările bardului, „cărțile și piesele sale sînt proprietatea întregului neam românesc". Atribuia productului artistic **o valoare etică** și-l aprecia după acest etalon : „Dacă privești arta drept creație trebuie să-i atribui și o valoare etică". Se disocia însă numaidecît noțiunea, de moralism și pedagogism : „Arta n-are menirea să moralizeze pe om, evident, dar poate să-l facă să se bucure că e om și că trăiește, și chiar să-l facă om". Privea teatrul ca o instituție **culturală,** cu obligații față de societate, nu doar ca lăcaș de distracție : „Eu consider și voi continua a considera Teatrul Național ca o instituție culturală... Și voi continua a cere cu stăruință să ni se dea spectacole nu bune, ci eminente". Ca și celelalte puncte de program, și aceasta e, azi, operant, cu atît mai mult cu cît i se făcea o raportare axiologică, adăugîndu-se cerința ca „pe prima noastră scenă să nu mai pătrundă actualități fără valoare ale teatrelor de bulevard din străinătate. Teatrul Național va putea fi o adevărată instituție de cultură românească, unde, în afară de glasul autorilor români, nu se vor mai auzi decît clasicii tuturor neamurilor". În exercitarea funcției sale, instituția are a promova o anume teatralitate, **modernă,** considerînd spectacolul ca o sinteză creatoare, o creație colectivă, în care valoarea supremă o constituie „ansamblul" și unde trebuie să se acorde considerație „artistului adevărat", adică nu celui „care face artă pentru a trăi", ci aceluia „care trăiește pentru a face artă", „muncind din greu, frămîntîndu-se necontenit pentru a întruchipa o idee". Acorda o însemnătate aparte regizorului, apreciind că „un adevărat regizor e plin de fantezie". Există „o artă a punerii în scenă) care cere „o știință largă" a coordonării, ritmării, alegerii tinerelor talente, pricepere în a omogeniza interpretările și a da stil reprezentațiilor, a inova cu măsură, repudiind convenționalismul „ucigător de inițiativă", „șabloanele nenorocite", în diverse împrejurări observîndu-se că lipsa regizorului „a omorît piesa și toate strădaniile teatrului" (de pildă în reprezentarea dramei **A doua tinerețe,** de Sorbul), conchizîndu-se : „Dacă ieșirea regizorului în primul plan și deasupra autorului și actorilor poate să fie discutată, apoi lipsa lui sau nepriceperea (care e același lucru) distruge arta dramatică". Regizorul e creatorul ce poate adapta operele clasice „stilului dramatic actual", adică unui „stil modern, care (de pildă, în cazul **Scrisorii pierdute** n.n.) să sublinieze substanța comediei".

Analizele atît de pertinente făcute unor spectacole, unor lucrări dramaturgice, personalității unor autori dramatici — Al. Davila, Victor Ion Popa, G. M. Zamfirescu, M. Sorbul, Ronetti Roman, Camil Petrescu — exegezele caragialeologice — vizind, cum am zice azi, dramaticitatea comediografului genial, individualizarea tipurilor prin limbaj, cîmpul referențial al capodoperei, codul semantic, specificitatea națională — ca și incisivele demolări ale repertoriului bulevardier, precum și profundele introduceri în opera lui Shakespeare, Shaw (cu care s-a aflat în corespondență), Gorki, Cehov, Goldoni, Holberg, Oscar Wilde, Ibsen (la al cărui centenar, la Oslo în 1928, a participat, în fruntea unei delegații române) se constituie într-un corpus critic meritînd pe deplin integrarea efectivă în teatrologia actuală.

Liviu Rebreanu a fost, prin tot ce a săvîrșit și gîndit, un om de acțiune intelectuală în cîmpul teatrului. Dar roadele muncii și creației sale în lumea scenei mai urmează a fi cercetate și scoase la lumină.

Valentin Silvestru

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Ion Marin Almăjan, un editor care promovează proza tinerilor

Stelian Tăbăraș, la a doua carte de proză

Poeții Ion Potopin, George Chirilă și Florin Costinescu la o întîlnire cu cititorii

Demnitatea profesorului

La 6 februarie profesorul Gabriel Țepelea împlinește 70 de ani. Este o aniversare pe care lingvistica, istoria literară și învățămîntul superior românesc le marchează sub semnul respectului, admirației și recunoștinței.

Credincios unei vechi și strălucite tradiții spirituale transilvane, profesorul Gabriel Țepelea (născut în comuna Borod, județul Bihor, format în liceu la Oradea și apoi în facultatea de litere de la Cluj dominată de prezența spirituală a lui Sextil Pușcariu) s-a dedicat îndeosebi studiilor de lingvistică și filologie în care a adus consecvent contribuții de mare interes. Caracteristica lor este **noutatea** domeniilor abordate și a rezultatelor la care a ajuns. Începînd cu **Literatura dialectală bănățeană** (teză de doctorat, susținută la București, în 1948) continuînd cu cercetările avînd drept temă vechile tipărituri românești (Simion Ștefan, Mineele de la Rimnic, unele cărți transilvane) și cu studiile de lingvistică (Dialectologie, toponimie, gramatică istorică) îndeosebi cu cele privitoare la corelația limbă-literatură, profesorul Gabriel Țepelea a realizat de-a-lungul timpului o operă întinsă și variată, impunătoare atît ca ansamblu cît și prin valoarea fiecărei contribuții în parte. Lucrări precum **Argeșul în lumina toponimiei,** în colaborare 1969 ; **L'influence du latin médiéval sur le romain littéraire de Transilvanie,** în colaborare cu Gh. Bulgăr 1971; **Momente din evoluția limbii române literare,** 1973, sînt semnificative pentru valoarea acestui ansamblu.

În spiritul aceleași tradiții afirmării culturale românești din Transilvania, profesorul Gabriel Țepelea a desfășurat de-a-lungul timpului o întinsă și respectată activitate publicistică.

Începuturile activității sale publicistice s-au conturat mai ferm după Diktatul fascist de la Viena din august 1940, unul din cele mai odioase atentate contra independenței și suveranității naționale, a integrității fruntariilor noastre.

Evenimentele l-au surprins pe profesorul Gabriel Țepelea la Oradea. Împreună cu alți tineri — intelectuali, muncitori și țărani — el a organizat și a participat la puternice manifestații de stradă, îndeosebi în fața consulatelor Axei, pentru a protesta contra Diktatului. Urmărit de horthyști, el s-a refugiat mai întîi în Banat apoi la București. O bună parte din activitatea publicistică a profesorului Țepelea (desfășurată la publicații precum **Universul, Vremea, Ardealul** etc.) a militat contra nedreptății de la Viena. Concomitent el a activat în cadrul Căminului **Avram Iancu** al refugiaților din Ardeal, participînd mai departe la manifestări de masă contra deportărilor și expulzărilor fascisto-horthyste. De numele său se leagă inițiativa unei participări publice (prin colecte și liste de subscripții) pentru ridicarea unui monument dedicat lui George Coșbuc la cimitirul Bellu drept răspuns la acțiunile sistematice oficiale ale autorităților horthyste prin care monumentele oamenilor de cultură români din Transilvania de Nord (Coșbuc, Lucaciu, Mihaly de Apșa etc.) au fost distruse. Actualul monument Coșbuc de la Bellu (opera sculptorului Ion Vlasiu), a fost inaugurat la 20 august 1944 în condițiile unei masive participări a refugiaților români din Ardealul de Nord. Încheiată cu intervenția poliției, cu urmăriri și arestări (printre cei arestați a fost și istoricul Vasile Netea) inaugurarea monumentului Coșbuc s-a transformat într-o uriașă manifestare patriotică contra Diktatului și a politicii Axei.

În domeniul didactic profesorul Gabriel Țepelea a activat mai întîi în învățămîntul secundar la Lugoj și Timișoara apoi la București. Ca lector la Universitatea din Timișoara, apoi, începînd din 1964, ca lector, conferențiar și profesor decan la Institutul de învățămînt superior Pitești, autor a numeroase cursuri de specialitate, omul de știință și omul de omenie Gabriel Țepelea s-a impus prin demnitatea acțiunii sale didactice și educative, prin competența cu care a pregătit un important număr de generații de profesori.

La împlinirea celor șapte decenii de viață, profesorul Gabriel Țepelea este mai activ ca oricînd. Noi volume de studii (dedicate ca și pînă acum corelației limbă-literatură) se află pe masa lui de lucru.

Colegii, studenții și elevii profesorului Gabriel Țepelea se asociază la acest moment aniversar adresîndu-i din inimă tradiționala urare românească **La mulți ani !**

Mihail Diaconescu

Dicționarul poetului

Urmare din pag. I

cați fragmente de descîntece înregistrate în culegerile de folclor printre versurile lui Ion Gheorghe, vă va fi foarte greu să le mai scoateți de acolo !). Aceleași poeme încărcate de o simbolică adîncă, neguroasă uneori, atît de neguroasă încît ne-ar trebui un „Dicționar Ion Gheorghe" pentru a o descifra (lucru care, desigur, îl irită pe cititorul comod). Aceleași misterioase litanii venite de undeva de departe din timp. E un registru cu care poetul ne-a obișnuit, ni l-a propus de fapt, invitîndu-ne mai înainte împreună cu el să descifrăm o limbă pe care cercetarea pozitivistă o respinge, dar pe care intuiția nu poate s-o respingă, invitîndu-ne acum la o „joacă a jocului". Căci, așa cum Cicero căuta pe cineva **quicum ioca seria, ut dicitur** („cu care să împărtășești, cum se zice, și glume și lucruri serioase"), căuta adică un prieten intim (vezi pentru aceasta admirabilul **Dicționar latin-român** al lui Gheorghe Guțu), poetul își caută și el apropiații cu care se poate juca. De-a ce ? **De-a prinde-mă, vulture !** poate : „Cîte unul cu una / Să vă băgați / De-acum și-ntotdeauna / În cei vulturi legați. / Tu-n vultur, / Ea-n vultură / Să te scuturi cînd te scutur / Că se scutură. / Cu aceste semne / Și indemnuri / O să vă dați la vreme / În tot felul de vremuri."

Și, cu aceasta, am ieșit din domeniul cantitativului. „Și mai joaca jocului" nu adaugă ceva la un ciclu deja existent, ci schimbă evident tonul, sesizînd un lucru formidabil : că între descîntec și jocul de copii există o legătură misterioasă dar descifrabilă. E legătura dată de folosirea incantatorie a Cuvîntului. În fond, omul poate și trebuie să fie stăpîn pe verb, iar lucrul acesta se poate dobîndi de la o vîrstă foarte fragedă printr-un rit ludic practicat însă cu măsură : „Hop, la Andrii — / Colestre ; / Au crescut băieții / Pune-le căpestre — / Să nu le dai coarne / Să te răstoarne ! / Hop, la Andrii — / Colestre — / La toți băieții / Căpestre !" **(Andre-Colestre).**

Cînd eram mic (sînt singur că și alții au făcut asta !) îmi plăcea să-mi fac un joc. Spuneam repede **re-floa-re-floa-re-floa...** sau **să-ca-să-ca-să-ca...** și constatam cu uimire că iese „floare" și „casă". Sînt convins că, dacă m-aș putea întoarce la mentalitatea acelei vîrste, aș cîștiga ingenuitatea de a gusta cu mai mare plăcere versuri ca acestea : „Însă rîsa / Rîșilor / Du-o la neadusa / Dușilor / De după ușa / Ușilor. / Dar nici rîsa / Rîsului — / Noi de Dînsa / Dînsului / Să nu dăm în plînsa / Plînsului, / Nici în pui de plîns / Decît am strîns" **(Rîsa rîșilor).**

Și la ce duce această „și mai joacă a jocului" ? Există la marii poeți sclipiri care au darul de a intra pentru totdeauna în literatura care le-a dat naștere. Dacă din cele 204 de pagini de poezie efectivă din acest volum mi s-ar cere să rețin numai o singură imagine, m-aș opri la aceasta : „Și era în zori / Vorbire-n două flori : / Și de ce nu mai ies / De ce au intrat ? / Pentru că s-au înțeles / Cu pat, / Cînd s-or înțelege și cu masă, / Pe Mindru-Ales / Nu-l mai lasă : / L-a cules, cules, / Cea Divină, / Fără vină, / Pe Mindru-Ales, / Hai, și-om mere / Să culegem și noi mere / Și ne-om aduna / De strugurei / Că de Ele s-o-ntomna / Mai devreme decît ei". **(Hieros Gamos).**

Ca să ajungi de la o „vorbă în doi peri" la o „vorbire-n două flori" îți trebuie, trebuie să recunoaștem, măcar un pic de geniu poetic...

PRIVIREA LUI ORFEU

Pasărea Rock

Oare e de bine sau de rău ce-am visat noaptea trecută ? Mai întîi, cine putea fi acel domn în negru cu o garoafă albă la butonieră, care, cu fruntea aplecată, la o fereastră (sau la gura unei peșteri, îmi e totuna), rostea încetișor cu pacea resemnării absolute în suflet (numită, de obicei, credință, milă, speranță) aceste cuvinte : Alors, o ma beaute, dites à la vermine qui vous mangera de baisers, que j'ai gardé la forme et l'essence divine de mes amours décomposés? Care formă ? Ce esență ? Să fi fost apa lui Thales ? Focul lui Heraclit ? Tenebrosul lucru în sine al lui Kant sau nu cumva — pe cîine! — ideea universală (nebuloasă spirală !) a lui Hegel ? Devenirea, mișcarea, schimbarea — uitarea ! — unitatea ființei și neantului, a lui da și nu, în același timp și sub același aspect și multe altele, logodite suspect, îți taie răsuflarea (— o răsuflare care se vede, un abur ușor, tremurînd, scîncînd în odaie ca un copil uitat într-un leagăn alb și leagănul pe un trotuar cenușiu, trotuarul de-a lungul unei străzi pavate cu pietre de rîu și strada la marginea unui oraș părăsit de mult — suris fantomatic pe buze, ochelari fumurii, orașul scufundat în penumbră ! copilul scîncînd într-un leagăn alb uitat pe trotuar într-un oraș pustiu) ; în această dimineață posomorită de iarnă te trezești speriat, te duci la fereastră, tragi perdelele și deodată vezi că din înaltul cerului, care înalt ? vai, norii acoperă totul și sînt atît de aproape de pămînt, de copacii desfrunziți din grădină, încît dacă ai scoate, ai întinde mîna (ar trebui să deschizi ?), i-ai apuca, i-ai rupe, i-ai distruge ! dar așa ! cerul jos, norii plumburii, lumea strînsă în ea însăși, dimensiunile unui bordei înghețat, iar tu, omul lui Platon în gura peșterii (nu acela pe care l-a arătat Diogene — cîinele învățăceilor de la Akademos, sub înfățișarea unui cocoș jumulit pentru a corespunde definiției maestrului cum că omul este un biped fără pene — strigînd fără pic de rușine : iată omul lui Platon !) — homo specus, nu-i așa ? — te freci la ochi, te uiți și deodată vezi pe fereastra ta mohorîtă cum din înaltul cerului — cum din înaltul cerului, cînd norii au coborît atît de jos ? — cu aripile înghețate bocnă, cu ochii inroșiți de foc, cu dinți de stîncă-n al ei cioc, cade — vijjj-vijjj ! pasărea rock ! tu fugi în pat, te culci la loc, ca filosofu-n poloboc, dar geamul sare-n țăndări, poc ! Bine-ai venit, duduie rock, te rog poftește și ia loc ; adesea numele-ți invoc, însă credeam că ești boboc ce n-a-ntîlnit pe gonococ glumind prin vesel iarmaroc cu eros (cuplul echivoc !), de trecători bătîndu-și joc, dar a venit și-al tău soroc, să-mi faci o vizită, noroc mai mare n-am visat deloc să-mi vii de hac și hic și hoc, gingașă păsăruică rock ! Deci visezi că te trezești într-o dimineață de iarnă în gura peșterii — homo specus ? homo platonicus ? (și acum îți aduci aminte de o altă scenă în care cel mai mare filosof ironic, Socrate, măreață și benignă maieutică, ajungînd să cadă pradă sarcasmelor lui Aristofan — ironia soartei, nu ? îi trezește bătrînului Hegel — doar i se spunea moșul încă din studenție ! — simpatice accese de revoltă (vai ! indignarea mătușilor virtuoase împotriva tinerelor domnișoare, fiindcă ele nu mai pot păcătui, dar ce balsam sînt cîrîiturile lor de găini pe rănile inimii tale făcute de stîncosul, ascuțitul cioc al păsării prea crude rock : strk-krmkr ! adică : nici ca cum și nici ca cît, vorba să-i rămînă-n git) : Se știe că Aristofan a adus pe scenă pe Socrate după cum el i-a adus nu numai, de exemplu, pe Eschil și îndeosebi pe Euripide ci și pe atenieni în general, și apoi pe comandanții lor militari, poporul atenian personificat și chiar și pe zei — libertate pe care noi nu ne-am putea-o închipui dacă ea nu ne-ar fi confirmată istoricește. Nu e locul aici să examinăm natura proprie a comediei lui Aristofan și nici, mai ales, sarcasmul cu care l-a tratat pe Socrate. În primul rînd, acest fapt nu trebuie să ne surprindă și nici nu e nevoie să-l justificăm sau numai să-l scuzăm pe Aristofan.) Putem spune doar atît că seriozității noastre germane îi repugnă (sic !) să vadă cum aduce Aristofan pe scenă, cu numele lor, bărbați de stat în viață pentru a-i ridiculiza, și mai cu seamă un bărbat atît de moral și de onest ca Socrate. Citești și te crucesti, nu-ți vine să-ți dai crezare ochilor cînd vezi ce regres, ce decădere a suferit concepția despre libertatea de expresie a spiritului de la atenienii contemporani cu Socrate la prusacii lui Hegel, dar istoria ulterioară a Germaniei a confirmat-o, din păcate pentru ea (și pentru autorul Fenomenologiei...) cu două tragedii mondiale care, printre altele, mai arată și cît de periculos este să-i dai lui Aristofan peste mîna în care-și ține pana ; așadar, într-o dimineață de iarnă lîngă fereastră, la gura sobei, pe-o gură de rai, la gura peșterii — homo specus ? homo platonicus ? cine știe ? — umbră ciudată arunci printre umbre ; o liniște de aur te veghează — tu sufli în trîmbița de gheață și îți un copil de mină ; printr-o spărtură a norilor de plumb care-ți reflectă în oglinda lor fumurie barba sură, ochii încercănați, după ce auzi mai întîi, un oftat, un suspin de ușurare : hélas ! la chiar est triste et j'ai lu tous le livres — vezi deodată cum : cu aripile-ntinse și fiorosul cioc, cu mărăcini și cuie încinsă la mijloc (degeaba tragi cu pușca, ea n-o să ieie foc), vai, zboară drept spre tine-n picaj, pasărea rock ! Te trezești brusc din somn ; în patul tău ? în mormîntul tău ? în leagănul copilăriei tale ? murmurînd, scîncînd, susurînd vorbe, șoapte pe cînd un firicel de abur atît de firav, de evanescent se înalță de pe buzele tale tremurînde, apoi, frecîndu-te la ochi, parcă-parcă începi să distingi cîte ceva din vocea cu origine necunoscută care-ți picură în ureche (la fel cum a făcut Polonius cu otrava în urechea adormită a regelui Hamlet al Danemarcei) vorbele fatidice : de unde venim, cine sîntem și încotro mergem ? o voce răsunînd ca un clopoțel de cristal în camera plină de trandafiri, garoafe, catifele, aprinzi chibrituri, iarna fugi de spaimă, fotolii calde, roșii canapele, o saisons, o chateaux, quel ame est sans defaut ? azur și aur și mărgăritare, o, vacanțe, o castele, vai de păcatele mele ! Însfîrșit, tragi perdeaua bodogănînd ceva despre goana după absolut ca despre goana după fluturi : care absolut, ange ? apa lui Thales ? focul lui Heraclit ? tenebrosul, impenetrabilul lucru în sine al lui Kant sau, și mai al dracului, te întorci la moșul Hegel care : preface în spirală cu-amor antropofag ideea absolută culcată-n sarcofag ? Dar cum începi să-ți aduci aminte de relativitatea lucrurilor înscrisă în formula fragedei juneți : calul troian al simțurilor ascunde unitatea indiferentă a conceptului, tragi perdeaua și aurora năvălește ca un torent, o explozie universală de crini, trandafiri și garoafe, scăldîndu-ți odaia într-o baie de sînge și lacrimi, o baie de-ntuneric, o baie de lumină ! Îți amintești așadar de visul unei nopți de iarnă și răsfoiești cartea care s-a oprit tocmai la pagina unde nu trebuia, căci o nenorocire nu vine niciodată singură, ea pretinde să fie totdeauna însoțită altfel suferă de acea boală, rara, mal de solitude ; nu vine deci niciodată singură căci, de pildă, cînd ai agorafobie, te îmbolnăvești sigur și de claustrofilie, ca să nu mai reamintești de celebrul, cehescul dublu scrîșnet al păsării rock : strk-krmrk, un fel mai tare pentru honnie soit qui mal y pense ; să-i fie rușine celui ce-a gîndit ca mine, ș.a.m.d. Așadar cartea s-a deschis tocmai unde nu te aștepți, și acum învăluit într-un giulgiu alb ca un apostol predicînd la Roma în grădina cu delicii la început de mileniu, citești în odaia scăldată de lumină și parfumuri : iată cum aleargă spre cerul guvernat de roze porcii din mocirla subconștientului. Ce-ar fi să-mi întindă o mînă de prieten prin fereastra udă de sudoarea frunții ? Da-da ! Crește pofta de scris, scade pofta de viață ! Da-da, îți mai spui privind pe fereastră la norii goniți de vînt și de lumina soarelui : ce ascund oare aceste boules de neige: este cucuta, laptele păsării rock pe care l-a băut Socrate ? sau laptele păsării paradisului cu care Platon hrănea copiii Atenei pentru a se împlini legea ? Deocamdată, fă bine, trage la loc perdeaua, aprinde lumina și transcrie din Heraclit Obscurul : Oamenii sînt zei muritori, iar zeii oameni nemuritori ; viața oamenilor este moartea zeilor, iar moartea celor dintîi, viața acestora din urmă.

Dan Laurențiu

CUMPĂNĂ

Așchii

Voi cita, în paralel, versuri din două cărți, una a lui Leonid Dimov **(Carte de vise, 1969)** și alta a lui Mircea Cărtărescu **(Totul)** apărută în 1985. Concluziile le vom trage la urmă. Leonid Dimov : „Azi-noapte-n vis mi-am amintit / De covrigarul nebun din piața Chibrit / Și l-am văzut înălțînd cutii de carton / Legate cu sfoară în chip de avion / Și se suia cu ele și el / Din ce în ce mai vesel, mai mititel / Iar eu rămîneam căscat și mofluz / Rozînd în piață o felie de harbuz. / Apoi m-am dus la revistă, la Vox / Naviga la subsuoară submarinul Dox / Eram mai trist, eram mai mare / Jucau fetele la marea dezbrăcare". Urmează M. Cărtărescu : „Peste Bucureștiul cu ziduri și glorii / răsăriseră sorii / era cît un soare de jasp și zăpadă / peste fiecare fantomatică stradă / cît un soare portocaliu / peste Grădina Icoanei și Cișmigiu / un soare de seu / storcînd umbre din Ateneu / globuri de sticlă și majolică / peste parcajele de lîngă Țăndărică, / bile, cercuri, sfere, cuburi / la Băneasa peste păduri / și chiar un soare albastru / peste o musculiță de alabastru / bîzîind într-un ferometal. / Și erau și sori de cașmir, de fistic, de Tuborg, de coral". Cităm mai departe din Dimov : „Fugea o noapte cu gigantice depozite de cherestele / Gemeau în de ele / Luminînd peste ape agale, / Globuri vechi la distanțe egale /.../ Pluteau seminții în direcții opuse / Scandinave, ilire, tunguse /.../ Ne-am întins apoi pe dosce veline / Inimi, stomace, ghemuri de intestine / Albaștri plămîni ca niște Chiparoși". Și acum din M. Cărtărescu : „Era ca un cimp de cămăruțe liliachii / pe margini cu scîntei electrice pilpîind / iar din acest mucilaginos labirint / se închegau țesuturi și zgîrciuri, tendoane și piei / trahee de visc și artere de clei, / nervii ca un copac sau ca un pălanjen sau ca o meduză etc." Din Leonid Dimov : „Era gol orașul medieval de piatră liliachie /.../ singură între cuie și bile / între cuie de tablă și fragmente de pile, / nemișcată, iubitoare, plînsă / cu același indice al singelui însă / și după el te-am recunoscut / ne-am îmbrățișat și-am început / să dansăm printre feronerii și faianțe / sus, pe acoperișurile marii finanțe". Din M. Cărtărescu : „pînă ce perle și cuie și ace și pene, truse întregi de seringi / și surubelnițe luminoase, dornuri, pumnale și săbii etc."

Se poate cita astfel pe zeci de pagini. Ce se deduce ? Impresia generală este că poemele aparțin unui singur autor, ele „comunică" într-un mod firesc deoarece sînt construite identic. Despre poezia lui Leonid Dimov am scris, cîndva, în cartea **Un poet printre critici** : „Un suprarealist care-și ordonează stările onirice printr-o muzicală expresie barocă este Leonid Dimov. Un pitoresc multiform, excitare a unei fantezii ludice impresionante, creează o lume specifică al cărei conținut este numai forma. De aici impresia de bîlci formidabil, de jonglerie fastuoasă și bal mascat. Elementele care alcătuiesc peisajul sînt cînd banale — trădînd o sete maximă de lumea concretă a obiectelor (depozite de cherestea, bucătăria de internat, balcoane, burlane, bile, cartoane etc.), cînd exotice : Montecuculi, insulele Frize, Comodore etc. Fiecare poem este o anecdotă fantasmagorică ; cenzura este a visului, a amintirii, a limbii. Rima provoacă, prin corespondențe sonore, asociațiile cele mai bizare dar obligă și la o coeziune muzicală".

Există o plasmă stilistică generală la crearea căreia a participat și participă întreaga poezie contemporană. Poarta de acces către această plasmă, a oricărui autor de poezie, se află în textele acelui sau acelor autori către care îl îndreaptă afinitățile elective. Nu este nimic nefiresc în faptul că M. Cărtărescu și-a însușit, prin cunoaștere, poezia lui Leonid Dimov. După circa zece mii de versuri publicate, se presupune, însă, și o evoluție a conștiinței artistice, conștiință ce retează atributele nediferențierii. Nedumerirea, ca să nu-i spun altfel, începe din momentul în care comentatori, cu îndelungată experiență în materie, nu-și aduc aminte de poezia lui Dimov. Cunoașterea acestei poezii ar lămuri cîteva noutăți lirice.

George Alboiu

POST RESTANT

Deși am răbdat atîta cu speranța că vom fi înțeleși, iată că ne-am hotărît să protestăm din nou împotriva celor care confundă revista cu editura și pe subsemnatul cu o instituție de lectură. Am ajuns să mă întreb din ce trăiesc (și de ce trăiesc) unii care par că și-au făcut o ocupație din a ne teroriza cu texte lungi și deosebit de slabe. Cum de nu se plictisesc ei scriind ? Și de ce nu au măcar răbdare, de ce nu așteaptă un răspuns înainte de a trimite o nouă „salvă" spre noi ? Ba chiar ei cred că ne fac numai nouă „favorul" de a fi primii și, probabil, ultimii inițiați în ce le umblă prin cap. Căci, iată ce ne scrie unul dintre ei : „Vă trimit o nouă ediție de creații. Mi-a intrat în obișnuință să mi le dactilografiez în 3 exemplare. Unul mie, unul editurii, unul dv., care, pentru mine (și pentru alții probabil) reprezentați revista „Luceafărul". Ca să știu la ce lucrări îmi răspundeți, exprimați-vă cu „ediția a treia" dacă vă referiți la acestea. A, nu vă faceți griji. Vor mai fi și alte ediții, dar dacă vă torturez cu ele nu vă sfiiți și spuneți-mi. Sînt milos din fire". Semnificativ, nu ? Și de unde pînă unde reprezentarea ? Revista este reprezentată nu de un simplu semnatar de rubrică, chiar dacă unora le place să-și închipuie asta pentru a-l flata, desigur. Revista este reprezentată prin ceea ce conține, ea este o suită de semnături care îi dau media de reprezentare. Deci noi, „reprezentăm" propriul nostru punct de vedere asupra unor producte literare, punct de vedere care nu este, neapărat, unic și adevărat. Limpede și spus, ca să zicem așa, fără „sfiiciune". Pe urmă noi nu vrem să citim „ediții", ci acele proze de maximum 10—15 pagini pe care autorii lor le cred cele mai bune, fie și din cele 1 000 de pagini pe care le-au scris. Selecția o pot face ei singuri sau ajutați de cenaclurile în care, presupunem, activează. Sigur, este mai greu, dar cine a spus că a fi scriitor este cel mai ușor lucru cu putință ? Iar selecția este una din primele condiții ale unui prozator adevărat, ține de blazonul lui intelectual. A trage la nimereală, chiar „milos" fiind, cu „ediții" este una și a-ți asuma curajul de a nota pentru un eșantion de lucru este alta. Chiar dacă, în cel de-al doilea caz, există, din păcate, riscul de a alege greșit sau de a greși noi în aprecierea textului. Dar, oricum, paguba de timp și de hîrtie e cu mult mai mică. Și ca să nu mai fie nimic îndoielnic între noi, ținem să-i asigurăm pe cei care nu ne-au înțeles pînă acum că nu vom citi decît în limitele impuse de spațiul tipografic al revistei, cu gîndul de a publica sau nu ceea ce vom citi. Și cum mai mult de 10—15 pagini... Milă, milă, dar nici chiar atîta.

LIVIU ALGER (de ce nu Maroc ?), **București** : Dacă am fi știut cîte ceva despre dumneavoastră, ar mai fi fost cum ar fi fost. Așa însă „meditațiile" „Asupra originalității păcatului originar" nu vă pun într-o situație avantajoasă : „Am năvălit în mare. Cît doream îmbăierea asta. Nu știu să fi dorit vreodată o femeie ca îmbrățișarea Mării în acea dimineață" (?!). Sau : „Faleza înaltă ca un balcon cu fața spre mare". Sau : „N-am văzut cine-aduce ploaia, dar am văzut-o venind ca o mare necesitate. De cînd am priceput asta doresc fiecare vară și căldurile ei totale ca să văd iară viața renăscînd după fiecare ploaie, după fiecare potop". Reveniți cu numele adevărat și cu gînduri mai serioase despre proză.

CONSTANTIN ȚIGĂNELE sau CAMIL DEVESELEANU, Reșița : Din tot ce mi-ați trimis (și, slavă domnului, nu sînteți deloc „milos") ne urmărește o exprimare, ca o obsesie : „răcoarea elegantă a dimineții". Nouă nu ne-ar fi trecut prin cap niciodată atîta eleganță. Și mai sînt și altele : „O primăvară cu ochii sparți de liniște rătăcea printre muguri. Căuta, pipăind cu pleoapele fiecare creangă în parte, fiecare tulpină, fiecare piatră, un colț de lumină, în care să agațe timpul. Un timp cu tîmplele ruginite de mucegai și indiferență, exasperant de multă indiferență". Și așa mai departe, cu credința absurdă că scrieți frumos, cînd de fapt bateți cîmpii. Iar cînd nu-i bateți scrieți așa : „Hulpavă era biserica din satul lui. Nu-i ajungeau caii verzi spoiți pe dinăuntru. A, ceea ce era spoit pe interiorul pereților bisericii nu erau chiar patrupede de culoarea frunzei, dar judecați și voi : cai verzi ori sfinți nu-i tot un drac ?" Și ne cereți : „Spînzurați-mă, dar nu am astîmpăr". Ei bine, n-o s-o facem, deși v-am fi preferat astîmpărat. Chiar dacă vă datați corespondența de la o zi la alta. „Număr de număr aștept răspunsul dvs, care întîrzie. Nu-i nimic. Mai aștept. Dar nu stau cu mîinile în sîn". N-ar fi mai bine să vă folosiți mîinile la ceva folositor, să vă apucați, de exemplu, de muncă. Munca poate v-ar obosi și atunci ați scrie mai puțin. Deci, să știți că, indiferent de cîte pseudonime aveți de gînd să folosiți, stilul (mai bine zis lipsa lui) este inconfundabil. Singura șansă ar fi să tăiați mai mult decît scrieți. Și să ne trimiteți și mai puțin !

MARIN DRĂGOI-FIERBINȚEANU, București : Articole de felul celui pe care ni l-ați trimis („Strigătul Terrei") interesează, în primul rînd, presa cotidiană. Acolo. Altfel, numai gînduri bune pentru apelul d-vostră de pace.

GEORGE RADU ROMAN, Constanța. Dacă sînteți convins că „e mai ușor de procurat un tun decît o mașină de scris" de ce nu vă procurați unul ? De citit v-am citit cu mare greutate cele două „fragmente" din cele două romane. Hotărîți-vă întîi asupra unuia dintre ele, alegeți 10 pagini și stăm de vorbă, după aceea.

VIDAN SORIN, Drobeta Turnu Severin. „Din însemnările unui adolescent" sînt chiar așa, însemnări de adolescent. Cu candoare, teribilism, naivități. Mai trimiteți.

ANA CLAUDIA — MUTAȘCU, Strehaia. Există talent, sensibilitate, ortografia e bună. Numai că am citit cîteva din scrisorile de dragoste ale unei adolescente timide, care, în absența curajului de a le trimite iubitului ei, ni le-a trimis nouă. Deci, ca la poștă : adresant necunoscut.

Iulian Neacșu

Țara la început de cincinal

Urmare din pag. 1

bucurie la constructorii Barajului hodrocentralei de la Siriu, din Munții Buzăului — oameni nu numai harnici, plini de curaj și bărbăție, dar și hotărîți ca prin lucrarea lor să-și pună, într-un fel, semnătura în eternitatea muntelui — de fapt în eternitatea patriei socialiste. Sentimentali și aspri totodată, dar niciodată încercați de îndoială, ei, constructorii energeticieni — categorie de muncitori despre care s-a scris atît și despre care mai rămîne întotdeauna ceva important de spus — au avut și au de nenumărate ori de înfrînt vitregiile naturii Cu temeinicie, cutezători și destoinici, mereu încrezători în fapta lor întru folosul patriei. Și iată — într-o altă parte de țară, din noianul de date și informații adunate în carnete și în memorie — gîndul meu se oprește acum, pentru o clipă, pe ogoarele cooperativei agricole de producție din Teremia Mare (Timiș), unde mă purtau pașii, pe drumurile verii lui '85, și unde asistam la bucuria țăranilor cooperatori de acolo pentru recoltele anului 1985, mai mari, mai frumoase decît în anii trecuți. Din vorbele, din gesturile, din mișcările, din fizionomiile lor arse de soare de atunci, memoria mea vizuală mai păstrează încă frumusețea zîmbetului — acel zîmbet unic și irepetabil de satisfacție al omului fericit de roadele muncii sale. Las date și cifre și cuvinte la o parte și mă gîndesc dacă nu cumva, peste timp, înfruntîndu-i trecerea și rigorile, zîmbetul acela de țăran bucuros nu valorează poate mai mult decît toate posibilele reportaje documentare din cîte mi-a fost dat să scriu pînă azi.

În imaginara, panoramica și sentimentala mea oglindă reporterească poposesc pentru cîteva clipe în halele Întreprinderii „Electromotor" Timișoara, printre cei care — prin procedee originale, multe rezultate din experiența proprie — trimit motoare de înaltă precizie în multe țări de pe multe meridiane și paralele ale globului — fiecare produs în parte și toate laolaltă transmițînd popoarelor respective și țărilor nu numai rodul inteligenței românești de mare și binemeritat prestigiu, ci și mesajul de pace, prietenie și colaborare al oamenilor din ținutul carpato-dunăreano-pontic. Așa cum de altfel, se întîmplă și cu multe alte produse realizate în fabrici și întreprinderi din mai toate orașele din Banat, din Transilvania, din Moldova ori din Țara Românească. În felul său, poate greu de înțeles, un scriitor — autor de reportaje trăiește, la ceasul hotarului de ani, și o mică dramă : aceea de a nu putea rememora, fie și numai pentru cîteva clipe, toate acele — zeci și sute de secvențe de viață trepidantă a țării, secvențe cunoscute nemijlocit în fabrici, în uzine și pe ogoare, pretutindeni unde trăiesc și muncesc compatrioții lui.

La care fapt, la ce întîmplare, la cuvintele cărui interlocutor să te oprești mai întîi de vreme ce în toate locurile prin care ai umblat eroismul cotidian, cum se spune cu o formulă consacrată, numără zeci și sute de evenimente care ar merita să fie consemnate ?

Țara la început de cincinal. Gîndul reporterului aleargă de pildă de pe șantierul Metroului bucureștean și de pe cel al amenajării complexe a rîului Dîmbovița pe un șantier de locuințe din Tîrgoviște, din preajma vechii cetăți de scaun, de pe o [illegible] n Bărăgan într-o sală de clasă din munții Vrancei unde copiii deprind tainele învățăturii cu cele mai moderne mijloace audio-vizuale, din Iașul lui Eminescu și Creangă, deopotrivă aureolat de romantism și de tumultul vieții moderne, pe șantierul minerilor din Valea Jiului și de acolo pe un alt șantier, al tineretului, din Dobrogea.

Țara la început de cincinal. Pretutindeni satisfacția unor împliniri se alătură privirii cutezătoare și încrezătoare în viitorul comunist al patriei. Liberi, demni, stăpîni pe destinele lor, iubitori de pace și dornici să facă chipul patriei mereu mai frumos, oamenii României socialiste a anului 1986 privesc cu încredere viitorul. Viitorul pe care îl făuresc cu mintea și brațele lor.

Singur în Mongolia (XVII)

Mica noastră **caravană motorizată** compusă din trei mașini a demarat în zori din fața hotelului. În prima mașină se instalase confratele sovietic cu soția și președintele scriitorilor mongoli, în a doua subsemnatul cu translatorul comun și directorul administrativ, uriașul care grație unui simț special mă recunoscuse la venire pe aeroport.

Ultimul dintre gaz-uri era ocupat de medicul pus la dispoziție și tot felul de provizii alimentare.

Ținta călătoriei : **Karacorum**, străvechea și misterioasa capitală a Mongoliei, orașul heteroclit și bizar, locul unde se odihnea marele Gingis-Han, în iurta lui imperială albă ca zăpada, între două campanii militare.

Stepa strălucea pudrată cu rouă, flori multicolore închipuiau un chilim nesfîrșit pe care roțile mașinilor tăiau urme adînci. Pe ambele părți un soi de dealuri golașe de culoarea ruginei vegheau depărtările pierzîndu-se în ceața dimineții. Aveam de străbătut după explicațiile laconice ale șoferului aproximativ 200 de kilometri. Distanța însă, în Mongolia, este o chestiune foarte relativă. Este bine știut că teritoriul actual se întinde pe o suprafață de zece ori cît a României.

Rulăm cu o viteză destul de redusă, paralel cu firul unei ape șerpuind limpde. Am cronometrat cu exactitate durata, nesocotind cele patru opriri hărăzite **micilor gustări**, constatînd că cei 200 de kilometri (dacă asta era într-adevăr distanța reală) au fost străbătuți în șase ore și jumătate. Pe vremea lui Gingis-Han, solii „Hoardei de aur", folosind caii de schimb, parcurgeau miraculos drumul dintre Karacorum și Cîmpia Panonică în aproximativ șase zile. O viteză de deplasare aproape de neimaginat.

Urmăm aceeași rută pe care odinioară, cu peste 1 500 de ani în urmă, caravanele imperiale păzite stașnic de detașamente speciale se întorceau din marginile Asiei încărcate cu bogății inestimabile. Aceeași rută pe care temerarul Marco Polo, venețianul aventurier și romantic a străbătut-o mergînd să se convingă cu ochii despre existența și măreția capitalei fiului Marelui Cer Albastru.

Aceeași rută pe care, hanul analfabet dar genial se întorcea din lungile campanii războinice, grav și melancolic, întunecat și tăcut, călărind singuratic, despărțit de oaste și de gardă, retrăind condiția lui simplă de păstor nomad care în copilărie păștea aici turmele de oi și de yaci.

La capătul acestui drum imaginar, cu doi ani înaintea sfîrșitului, oprind într-o vale străjuită de pini seculari, cuprins de presimțiri funebre sau poate doar cu conștiința trecătoarei sale vieți (deși supușii și șamanii îl declarau nemuritor)și-a ales aici locul odihnei veșnice. Din motive neelucidate de istorie, trupul său a fost înmormîntat în altă parte, undeva pe marginea unui lac, iar locul adevărat al mormîntului, conform tradiției, nu-l va ști nimeni, niciodată.

Legenda spune că odată pe an, toamna cînd iarba stepei începe să se ofilească sunînd metalic sub vînturile reci venite dinspre Nord, dacă e noapte cu lună plină, lună care nici nu răsare nici nu apune ci stă neclintită în tăria cerului ca o stea fixă, un cal alb se arată spărgînd cu strălucirea-i fosforescentă negura nopții. E vestitorul sufletului Marelui Han și cine are norocul și puterea să-l urmărească oprindu-se din goana lui nebună va afla locul în care a fost îngropat fostul Stăpîn al lumii... Nimeni însă și niciodată n-a avut fericirea să urmărească pînă la capăt drumul fabulosului armăsar...

Oprim la întîmplare în dreptul unui grup de trei iurte fumegînd ușor în liniștea dimineții. În imediata lor apropiere, într-un fel de țarc alcătuit din bîrne, stau adunați aproape o sută de mînji despărțiți de iepele care pasc libere pe malul apei. Pe iarba din fața iurtei centrale (mai mare decît celelalte două) o pînză de dimensiuni uriașe e presărată cu un soi de granule albe. Brînză de oi uscîndu-se sub dogoarea soarelui. Într-un tîrziu ușa iurtei principale se deschide încet, un bătrîn matusalemic cu barba subțire atîrnîndu-i pînă la brîu iese privind parcă dincolo de noi. Nici un mușchi nu tresare pe fața lui emaciată. Îmi dau seama după fixitatea privirilor că e orb. Însoțitorii noștri îi adresează cîteva vorbe. Chipul bătrînului se luminează, deschide larg ușa iurtei și ne poftește cu o plecăciune să intrăm. Ne așezăm pe micile scaune de lemn. Bătrînul se mișcă cu o surprinzătoare siguranță. Deschide un dulăpior viu colorat și cu gesturi ritualice așează pe masă un pahar de argint cu picior. Dintr-un alt dulăpior scoate o sticlă cu un lichid incolor. Umple paharul cu mîini tremurătoare.

Îl așează pe masă și atingînd simbolic suprafața lichidului, ridică în aer degetul arătător ca și cum ar fi stropit în cele patru puncte cardinale. Apoi paharul trece din mînă în mînă. Fiecare trebuie să soarbă cîte un pic, restul e destinat stăpînului casei. E o băutură slabă, foarte puțin alcoolizată, ușor dulce și fără nici un miros.

Rachiu din lapte de vacă... Mai apoi, am băut de multe ori acest produs atît de neobișnuit și am încercat, curios, să aflu modul în care se prepară. Explicațiile au fost, de fiecare dată, atît de lungi și întortochiate încît n-am înțeles niciodată cum anume se **fabrică**.

Am stat poate mai bine de o jumătate de oră în răcoarea plăcută a iurtei bînd rachiu din același pahar ritual și bătrînul mongol ne-a cîntat cu voce tremurătoare una din cele mai fascinante balade dintre cîte le-am auzit vreodată.

Mircea Micu

P.S. Un roman bine construit, cu surprinzătoare schimbări de planuri și personaje distincte este „Cîinele de piatră" semnat de mai tînărul meu prieten **Gabriel Iuga.**

Carmen Rodean-Mircescu : „Ioana"

Interlocutorii reporterului

Urmare din pag. 1

chiță din Bîrca, țăranul-arhitect P. Ciolcă din Vîlsănești-Argeș, Biță Marinescu, olarul Victor Vicșoreanu din Horezu etc. Subtil și pertinent observator al realității satului românesc contemporan, scriitorul vorbește despre meseria de navetist, despre vechile credințe și eresuri, despre unele obiceiuri populare, despre „Măria-Sa Țăranca", încheind, simbolic, cu copilul de țăran, semn și speranță că atîta vreme cît vor exista țărani vom reuși să auzim „vocea bătrînă și pururi tînără a Maicii Țări".

Reporter și pe alte meridiane, Ilie Purcaru se simte la el acasă cînd vorbește despre țăranul român și lumea lui : țăranul a devenit aci o obsesie și un prilej de adorație : „Ei (țăranii) nu prea vorbesc, ei tac și fac. Ei fac, ei au făcut atît de mult în această țară, au făcut pîine, au făcut istorie, au mai făcut și ființă, au mai făcut și cuvinte, au făurit o limbă. Dar și pe ea au plămădit-o în tăcere... Ei iau parte nu numai cu sapa, ci și cu cuvîntul, la lucrarea și la rostuirea întregii țări... După ce vorbesc, după ce spun ce au de spus, ei se întorc la fapte, în cîmp, la rod". Țăranii lui Ilie Purcaru „vorbesc despre vorbe", despre viața lor, ei gîndesc întotdeauna liber, cum au învățat de la bătrîni. La numeroase interogații, „eroii cei mai mari ai noștri, ai românilor" știu cum trebuie să se răspundă, ei nu sînt nerăbdători cu răsplata, ei sînt conștienți că pentru îndreptări se cere organizare și chibzuință, ei știu, de asemenea, că pîinea, ca să fie mai mare, mai albă și mai bună se cere o „trîntă înverșunată cu lutul" și trebuie să ai „curaj să fii azi țăran, să rămîi țăran". Ei au, zice Ilie Purcaru, și înțelepciune, au și curaj. Alături de țăranul-bărbat, țăranca și-a avut rolul ei în istorie : „ea odrăslește neamul și-i ține dreaptă cumpăna vieții, acea cumpănă ce se cheamă și datină, ea rînduiește în jurul bărbatului, cu mîini harnice... o casă cu zarzări și pruni, cu știubeie, cu păsări și cu copii".

Reporterul nu rămîne aici, la această catagrafie de realități nemijlocite, el adaugă o dimensiune antropologică. Erudit, făcînd dese incursiuni în istorie, în sociologie și în tradiția noastră culturală, Ilie Purcaru aduce un binemeritat elogiu țăranului român, pe care-l cunoaște în complexitatea lui pentru că-l iubește. În consens cu el „mulțumindu-le pentru tot ce au făcut și fac — pentru faptă, pentru cîmp, pentru rod, pentru istorie, pentru ființă, pentru limbă — e rîndul nostru, al celorlalți, să le întoarcem prinosul unor cuvinte".

GÎND DE RECUNOȘTINȚĂ

Urmare din pag. 1

ință a valorii spirituale, de care ani de zile poporul nostru fusese pe nedrept separat.

Ceea ce părea să nu se mai întîmple vreodată — s-a întîmplat : România și-a redescoperit identitatea, marea ei capacitate de muncă și de creație, de speranță și de angajament ; poporul român și-a redescoperit istoria integrală și odată cu ea marea sa vocație de libertate și de neatîrnare, de pace și de nestrămutată încredere în viitor ; cultura română și-a închis rănile racordîndu-și inima la conductele viguroase și nobile ale tradiției, în vreme ce științele au atins un nivel pe care nu l-au avut pînă acum niciodată, ieșind, printr-o valoare unanim recunoscută, în circuitul universal.

„Timpul istoric, fie scurt, fie lung, poate dobîndi profil de epocă datorită realizărilor umane care îl umplu, îl circumscriu și îl delimitează" scria Lucian Blaga Cei douăzeci de ani care au trecut de la numirea tovarășului Nicolae Ceaușescu în fruntea țării confirmă integral aceste previziuni. Într-adevăr, rare sînt momentele în istoria noastră, care să se detașeze cu aceeași pregnanță, cu aceeași strălucire ca acești ani, la a căror miraculoasă germinație să ia parte sincer interesat tot poporul, implicat mereu în toate treburile naționale, ca participant direct.

Viitorul nu mai plutește în vagul dimensiunilor sale insesizabile. Viitorul este un proiect al prezentului. Timpul s-a transformat într-o formă a realității, el este guvernat de o rațiune constructivă care a pus stăpînire pe toate sectoarele activității umane.

Într-o lume hărțuită de foamete, înarmări și războaie, sleită de atîtea jertfe de sînge și suferințe ignobile, orbita pe care înaintează, mereu luminată de soare, România socialistă, este un drum al liniștii și luminii, al certitudinii și al împlinirii, pe care i-l datorăm integral celui care ne conduce astăzi destinele, tovarășului Nicolae Ceaușescu, alături de care nu vom obosi vreodată să fim, să credem și să izbîndim.

CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ (XLI)

Fascinația zborului

Etern uman, visul de a zbura i-a tulburat, dintotdeauna, și pe români. Folclorul și legendele noastre sînt pline de asemenea frumoase fantasme, care pot fi, deopotrivă, rădăcini ale miturilor străvechi (de resortul paleoastronauticii) dar și proiecții ale înfăptuirilor viitoare. De la vis la realitate, drumul a fost lung și anevoios și odată cu cei dintîi temerari români ai zborului cred că putem vorbi despre reversul legendei lui Anteu : așadar, despre oameni care prindeau puteri pe măsură ce se desprindeau de pămînt și cucereau văzduhul. Au fost mulți conchistadori ai cerului, dar dintre toți pionierii români cea mai frumoasă figură a făcut-o neîndoielnic, **Aurel Vlaicu.**

Pe drumul acesta, al perseverenței și căutării febrile, al creativității și iubirii de țară, avea să mai meargă un precursor. Destinul a făcut ca, răzbunîndu-l parcă, să-i supraviețuiască lui **Vlaicu** aproape 60 de ani. Este vorba despre **Henri Coandă,** acela care, culegînd de pe mormîntul proaspăt al lui **Vlaicu** (în care prietenii amestecaseră țărînă din Transilvania, Moldova și Muntenia) făclia speranței și a împuternicirii, a mers mai departe, împingînd frontierele geniului aviatic românesc pînă în adîncul cerului. Din păcate, nu avem încă o biografie a marelui savant patriot, însuși el vorbind foarte puțin despre existența sa. Îmi aduc aminte ce bucurie imensă i-a cuprins pe compatrioții noștri, prin 1967, la vestea reîntoarcerii ilustrului savant în România. În atmosfera nou creată după Congresul al IX-lea al partidului, în anii aceia ai reînnodării tradițiilor și ai primenirilor, **Coandă** s-a putut întoarce în patrie. Mai tînăr și mai longeviv decît **Brâncuși, Enescu** și ceilalți mari creatori români care, în anii imediat următori celui de-al doilea război mondial, erau împiedicați din diferite motive să își revadă patria, **H. Coandă** a avut norocul de a găsi în noul lider politic al României, **tovarășul Nicolae Ceaușescu**, un constant prețuitor al său, un om de bine care a înțeles că locul unui asemenea gigant se află printre ai săi. Și românul s-a întors acasă, la o vîrstă venerabilă, punîndu-și geniul, nealterat de senectute, în slujba țării care l-a dăruit lumii. În toamna lui 1972, cu puțin timp înainte de moartea sa, intenționam să scriu pentru una din rubricile ziarului „România Liberă" un articol despre savant. I-am telefonat la domiciliu, nu era acasă, dar secretarul său particular a avut amabilitatea să-mi furnizeze o seamă de informații. Dintre acestea, cea mai de preț mi s-a părut una referitoare la genealogia profesorului : familia **Coandă** avea un prim membru atestat în Oltenia anilor 1600. Stirpe veche și ilustră, degajînd acea noblețe țărănească din care nu poți să decazi niciodată, pentru că este a muncii și a pămîntului, ori acestea sînt eterne. Dintre toți membrii familiei sale, cele mai înalte dregătorii le-a ocupat, pe merit, părintele lui, generalul **Constantin C. Coandă.** A fost prim-ministru al României și ministru al afacerilor externe într-una dintre cele mai grele perioade din istoria țării. În timpul mandatului său, care a durat de la 6 noiembrie la 12 decembrie 1918, România și-a văzut înfăptuit visul milenar ; Unirea cea Mare și veșnică de la 1 decembrie. În atmosfera furtunoasă a acelor zile, în jocul politic de o mare **subtilitate prin care trebuiau** anulate nefastele prevederi ale păcii de la Buftea, generalul **Coandă** a avut un rol de primă mărime. **Numai un militar de carieră,** cu mare autoritate, putea face trecerea de la guvernul **Al. Marghiloman** la acela **Ionel I.C. Brătianu,** dar rolul său nu s-a limitat la atît. Într-un raport al ministrului Belgiei la Paris se scria că **„succesorul lui Marghiloman nu este om politic și nu are partid"**, dar aceste indicii pledau pentru el și erau garanții în ochii comunității europene. La începutul anului 1918 generalul fusese reprezentantul guvernului român la Kiev și contribuise din plin, cu tactul diplomatic necesar, la cea dintîi etapă a întregirii naționale. Cu mînă fermă, **Coandă** a redactat, la 9 noiembrie 1918, ultimatumul răsunător dat lui **Mackensen,** conform căruia trupele germane trebuiau să părăsească teritoriul României în 24 ore. Ulterior, aflat la Conferința de la Paris, el a semnat la Versailles, în sala oglinzilor, tratatul de pace cu Germania (împreună cu **Ionel I.C. Brătianu)** precum și Tratatul cu Austria, Tratatul minorităților și Tratatul cu Bulgaria (împreună cu **Victor Antonescu).** S-a stins din viață la Craiova, în 1932, la vîrsta de 75 de ani. Am creionat acest sumar portret al părintelui savantului, pentru a ne face o idee despre glorioasa lui ascendență, ca și despre faptul că, în pofida tentațiilor politice și militare pe care le trăia în umbra unui asemenea tată, mirajul științei s-a dovedit a fi cu mult mai puternic. A studiat la Liceul „Sf. Sava" din București și la Liceul militar din Iași, pe care l-a absolvit în 1903 ca șef de promoție. Cariera militară a îmbrățișat-o pentru început, ce-i drept, dar aceasta i-a fost de folos în realizarea planurilor sale. La numai 19 ani, în 1905, a construit în atelierele Arsenalului Armatei de pe Dealul Spirii (cu sprijinul larg al tatălui său) macheta unui avion propulsat de o rachetă. În același timp, ajutat de fratele scriitorului **Duiliu Zamfirescu,** colonelul **Al. Zamfirescu,** (pe atunci director al Pirotehniei Armatei) a construit cîteva rachete pirotehnice. Ziarele din 1907 i-au închinat cîteva articole în care elogiul se îmbina cu uimirea, dat fiind faptul că atît țara, cît și Europa, nu mai cunoscuseră așa ceva. Își continuă studiile, în mod strălucit, la Charlottenburg-Berlin, Liège și Torino, după care absolvă cu succes, în 1909, cursurile școlii superioare de aeronautică din Paris. Aici, cu sprijinul lui **Gustave Eiffel,** al lui **Sétrieux** și **Painlevé** (devenit mai apoi prim-ministru al Franței) a efectuat în iarna dintre 1908 și 1909 cîteva experiențe de senzație : a rulat noaptea, cu vîntul în față, mai multe luni în șir, pe o locomotivă pe care instalase o platformă și un dispozitiv complex de înregistrare. Ciudatele sale călătorii, desfășurate pe ruta Paris — Saint Quentin, cu viteza de 95 km/h, aveau drept scop studierea fenomenelor aerodinamice din jurul unor corpuri folosite în aviație (aceste experiențe, ca și altele, sînt descrise captivant într-un articol semnat de **Maria Trandafir** în revista „Știință și Tehnică"). Aparatele de zbor realizate de el erau de o îndrăzneală formidabilă.

La numai 21 de ani începe la Liège, împreună cu amicul său **Gianni Caproni**, construcția avionului planor „Coandă-Joachim", iar la 24 de ani, în octombrie 1910, prezintă la cel de-al II-lea Salon Internațional de aeronautică din Paris primul model al avionului cu reacție. Deosebit de impresionat de ineditul construcției, anticipînd revoluția pe care acest nou principiu de zbor o va înfăptui cîndva, părintele faimosului Turn Eiffel îi spunea tînărului român : **„Păcat, băiete, că te-ai născut cu 30 de ani, dacă nu cu 50 de ani prea devreme"**. În articolul **„Cine a fost părintele aviației reactive"**, publicat de revista „American Aviation" din decembrie 1955, se indică prioritatea absolută a lui **H. Coandă.** De altfel, în 1956, cu prilejul împlinirii a 70 de ani de viață, a fost sărbătorit la New York pentru realizarea primului zbor cu reacție din lume. În memoria acelui eveniment epocal, în 1970 a avut loc în aula Academiei Române o ședință festivă la care au participat, alături de marele sărbătorit, **Jean Laurent** (președintele de onoare al Laboratorului central de hidraulică din Franța), dr. **S.G. Hooker** (director tehnic al diviziei Bristol a firmei Rolls Royce din Anglia), **J. Chevalier** (director tehnic al Societății Naționale a Industriei Aeronautice din Franța). Inginerul **Eiffel** avusese dreptate : invenția lui **Coandă** s-a produs cu aproape 30 de ani înaintea fabricării în serie a avioanelor cu reacție, dar, asta nu-i diminuează valoarea, ba dimpotrivă. Tot în domeniul aviației, românul a mai avut o suită de realizări excepționale : avionul bimotor conceput în 1911, apoi tipurile de avion „Bristol-Coandă", din perioada anilor 1911—1914, ș.a. O descoperire epocală a constituit-o efectul care îl poartă, de atunci, numele. Brevetul, înregistrat în 1934, indica un tip nou și uimitor de propulsie a corpurilor în spațiu, ceva cam în genul în care înaintează ciudatele O.Z.N.-uri. Dar, preocupările lui Coandă au fost cu mult mai diverse, el deschizînd făgașuri nebănuite în multe teritorii ale cunoașterii umane. În 1911 a construit un tun fără recul pentru avioanele militare, în 1918 și-a pus semnătura pe primele elemente de case prefabricate, mai tîrziu s-a gîndit și la o instalație solară pentru desalinizarea apei marine, la transportul sevei prin corpul plantelor, la noi tipuri de îngrășămînt organic, etc.

Personalitatea sa a fost copleșitoare : era un sportiv desăvîrșit, ajutat fiind de o statură impunătoare, iubea muzica clasică, vorbea la perfecție cîteva limbi străine, fermeca orice asistență prin modestia sa proverbială, darul vorbirii și farmecul personal. Omul care a iubit atît de mult cerul, avea să se întoarcă, aidoma lui **Aurel Vlaicu,** în pămîntul patriei. În acest an, la propunerea UNESCO, umanitatea îi omagiază **memoria** cu prilejul împlinirii a 100 de ani de la naștere. Poate că înfăptuirile din domeniul științei nu izbutesc să emoționeze pe toată lumea, fiind, prin natura lor, cerebrale și reci, dar trebuie spus că H. Coandă a fost pentru știință, ceea ce, păstrînd proporțiile, au fost **Mihai Eminescu** pentru poezie, **George Enescu** pentru muzică, **Nicolae Iorga** pentru istorie. El este de talia lor, fără îndoială, și opera sa face cinste nu numai românilor, ci și condiției umane, omenirii în general. Mi-am început acest eseu cu evocarea lui **Aurel Vlaicu** pentru că, deși contemporani, creația lui **Coandă** n-ar putea fi înțeleasă fără tributul de sînge al nefericitului maistoraș, de la Bințînți. Ei sînt ca stelele duble de pe harta nopții, exprimînd împreună aspirațiile nesecate ale românilor către zbor, convingerea că și noi putem lua cu asalt cerul.

Corneliu Vadim Tudor

P.S. La cîteva ore după scrierea acestui articol, am aflat cu durere despre una dintre cele mai mari tragedii din istoria zborurilor umane, moartea celor șapte exploratori de pe naveta spațială americană. Fascinația zborului face încă victime omenești, așa că luați rogu-vă prezentul articol și ca pe o floare depusă pe mormîntul aripilor frînte de la începutul veacului și pînă azi, fără sacrificiul cărora progresul uman ar fi greu de imaginat.

CRONICA EDIȚIILOR

„Errare humanum est..."

Nici prin gînd nu mi-a trecut să-l „acuz" pe prof. Al. Piru (vezi „Flacăra", nr. 2/1986, p. 11) în intervenția mea din „Luceafărul", nr. 51/1985 — unde am vrut doar să depășesc un al doilea obstacol în receptarea cărții discutate, de data aceasta **nu** itinerant (cum fusese primul, adică plimbîndu-se odată cu revista în care se așezase), **ci** stabil, adică legat chiar de carte, numindu-se în chip obișnuit „studiu introductiv" și avînd ca subtitlu „Cezar Petrescu, azi" (dintr-o eroare tipografică, în textul meu era „un/și" — dar în loc de a prelua, cinic, textul ad litteram, Al. Piru putea să-mi conceadă că nu spun absurdități și să înțeleagă diferența dintre revista la care mă referisem în prima parte a recenziei și „studiul etc." la care reveneam în această a doua parte). A-mi judeca atît de rece o expresie în care, sub termenul „autorului" (genitiv subiectiv, după cum reiese limpede din context) îi pare rău că nu se găsește și domnia sa — mi se pare alt cinism. Dacă aplicăm gramatici, logica, unde ajungem ? Chiar în textul lui Al. Piru o logică de computer m-ar putea acuza că sînt autorul volumului de „Scrieri, 4, Minerva 1970". Îmi permit să citez comentînd : „Aș putea la rîndul meu să /-i/ obiectez lui N. Georgescu, pe dos, (a obiecta pe dos ?! Iată un alt mod de a spune a obiecta împotriva ta însuți !) că citește numai reviste, nu și cărți, deoarece articolul lui Pompiliu Constantinescu invocat (cine este invocat ?!) se găsește în volumul său de **Scrieri**, 4, Minerva, 1970, la un loc cu toate articolele despre Cezar Petrescu" (toate ? De unde știe Al. Piru de vreme ce este de acord cu mine că nu citește revistele ?). La fel de absurd este a mă vedea pe mine, aici, autorul volumului convocat la discuție precum este a-l vedea pe Al. Piru în expresia „critica veche a autorului" (și acolo subiectul cel mai apropiat dă logica frazei, ca și aici). Prof. Al. Piru crede că m-am referit la Tacit cînd am spus că și-a scris studiul „sine studio". Să nu intrăm, totuși, în complicatele probleme ale obiectivității lui Tacit. Oricum, este de la sine înțeles că dacă mă refeream la acela (dacă era cazul ; dar este ?) îl citam complet. Jocul meu de cuvinte merge pe termeni existenți, pe „studiu" din „Studiu introductiv" ; dacă ar fi fost vorba de un studiu „**iroductiv**" desigur că Tacit se cerea evocat cu „sine **ira** et studio" al său. Cinismul, însă, nu are nimic de-a face cu ura : el este numai dispreț. Iar „studiu" înseamnă și „părtinire", — cum traduce Al. Piru — dar trebuiesc consultate măcar dicționarele pentru sensurile de bază ale cuvîntului cînd știi latina din expresii de Larousse — și pentru „studium" memoria ți-l furnizează doar pe Tacit. Dacă Cicero spune, de pildă : „in rerum contemplatione studia ponere" — nu vom traduce „a pune **părtinire** în contemplarea lucrurilor" — ci exact ce nu pune Al. Piru, adică **pasiune.**

N-am rostit nimic din care să reiasă : „De altfel eu n-am zis că Pompiliu Constantinescu nu a citit volumul al doilea din **Întunecare,** ci numai că nu l-a recenzat." Nici de citatul pe care mi-l dă Al. Piru (după „Vremea" 19 iulie 1930 crede domnia sa) nu aveam nevoie, pentru că nu recenzia lui P. Constantinescu la „Aranca, știma lacurilor" (din „Vremea" din 10 iulie 1930) din care se extrage citatul, o invocam ca argument, ci pe aceea din 15 februarie 1931 din „Vremea" la „Comoara regelui Dromichet" pe care dînsul nu o cunoaște. Citez începutul ei, emendînd două evidente greșeli de tipar strecurate în revistă (pun „a" în loc de „al", pentru acord) : „De origine sămănătoristă și pornit din matca bogată a literaturii d-lui Sadoveanu, talentul d-lui Cezar Petrescu e format din două distincte aluviuni : a unei nostalgice sensibilități moldovenești, de reacțiune lirică și cu mijloace evocatoare și a unui realism de autentică și amară cronică a contemporaneității. Din contopirea acestor hibride materialuri și contradictorii tendiți interioare și-a construit întreaga sa operă de romancier. În evoluția prozei noastre actuale, d-l Petrescu reprezintă o certă renovare sămănătoristă pe care s-a altoit viziunea unor conflicte epice..." (urmează o amplă comparație cu realismul obiectiv al lui Liviu Rebreanu, autorul reluat atît de frecvent în argumentațiile antisămănătoriste ale criticului). După cum vedem, numai numele curentului îi este defavorabil lui Cezar Petrescu. În cartea la care mă aduce Al. Piru, însă, nu există acest text, și dînsul trebuia să se aștepte la asemenea surprize pentru că editorii scriu negru pe alb : au preluat materialul din volumul „Critice", 1933, nu din revistă. N-am studiat ediția Pompiliu Constantinescu (în sensul că n-am verificat relația ziar/carte în cazul editării și reeditării textelor sale) — dar G. Călinescu îmi spune limpede că activitatea criticului de la „Vremea" trebuie căutată în revistă ; acolo am căutat-o. Problema este de metodă, nu de altă natură : Al. Piru preia informații din surse de mîna a doua (cît de senin ne spune că a scris despre o ediție Eminescu fără s-o vadă !). Este de la sine înțeles, așadar, că și în cazul de față a avut doar iluzia că citește articolul din revistă : cartea l-a trimis la altă carte.

Cît despre candida convingere că Cezar Petrescu „N-a împlinit 68 de ani", ce să mai zic ? Rămîne lucru cert pentru istorie că la 1 decembrie 1960, cînd Cezar Petrescu aniversa cel de-al 68-a an, cineva n-a fost chemat la banchet.

Acestea fiind zise, chiar că nu înțeleg de ce se simte Al. Piru „acuzat" și îndreptățit să acuze la rîndul său „pe dos". Oricum, a cunoaște revistele interbelice și cărțile scoase din ele — nu sînt lucruri egale, așa că-l rog, totuși, să deschidă revista „Vremea". Îl asigur că-i va face plăcere. Poate că profesorul Al. Piru dorește să acuze doar cu argumentul autorității, pentru a-i rămîne neștirbită reputația în fața discipolilor săi. În privința lui Cezar Petrescu, errare humanum est ; chestiunea este să nu perseverezi.

Nicolae Georgescu

m a p a m o n d

REPERE

Prima zi de pace

Haralamb Zincă este un autor binecunoscut prin literatura sa polițistă, un gen pentru care nu avem nici o apetență, părîndu-ni-se convențional și expeditiv. În urmă cu un deceniu, prozatorul acesta de gen a abordat, cu îndrăzneală, un tip de carte mai riscant și mai profitabil pentru indiscutabilele sale calități. Montajul documentar consacrat evenimentelor de la 23 August, **Și a fost ora H**, era o surpriză atît prin finețea unor reconstituiri, cît și prin noutatea unor elemente pe atunci ignorate. Istoricii au completat între timp o serie de goluri, mai ales în timpul din urmă, dar între pionierii operației de luare în posesie a acestui trecut atît de apropiat se află și Haralamb Zincă. **Și a fost ora H** nu și-a pierdut de altfel din interes, putînd fi oricînd reeditată cu folos. De curînd, **Ultima noapte de război, prima zi de pace** tentează o formulă similară, consacrată acum, așa cum spune și titlul, încheierii marii conflagrații mondiale de acum peste patru decenii. Mai exact, cartea lui Haralamb Zincă vede cel de al doilea război mondial și prăbușirea lui Hitler din perspectiva combatantului român de pe frontul antifascist. Din punct de vedere istoric, materialul inedit este mai redus decît în cealaltă lucrare, prin forța lucrurilor, autorul nostru neavînd acces la arhive și documente nepublicate și neanalizate în lucrările istoricilor din alte țări. Cu toate acestea, ipotezele îndrăznețe nu lipsesc. Mă refer îndeosebi la împrejurările legate de operația germană din Ardeni și la intervenția lui Churchill pe lîngă Marele Cartier General al Armatei Sovietice sau la încercarea de descifrare a unor mistere și de înțelegere a unor amănunte contradictorii privind moartea lui Hitler sau la faptul că germanii cunoșteau planul de împărțire a Germaniei. Mi se pare că uneori Haralamb Zincă acordă o prea mare importanță operațiunilor secrete din timpul războiului. Atunci cînd războiul se desfășoară într-un mediu material și angajează zeci de state, cu tot potențialul lor militar și economic, factorii decisivi trebuie căutați, desigur, în altă parte decît în acțiunile din umbră. Istoria serviciilor secrete își are importanța sa atunci cînd este studiat regimul represiv din Germania și din alte state totalitare, evidențiind crimele folosite ca metodă de guvernămînt, iar în condițiile de război poate să lumineze aspecte minore ale desfășurării evenimentelor, dar aceste trăsături nu trebuie supralicitate. Nici o operație secretă n-ar fi putut schimba soarta războiului. Este cazul să afirmăm de asemenea că nici caracterul conspirativ al actului de la 23 August nu trebuie exagerat, chiar dacă s-a acționat o vreme în clandestinitate. A fost o hotărîre și apoi o acțiune a organismelor reprezentative ale statului, în frunte cu factorul constituțional suprem, cu participarea armatei, a partidului comunist și a întregului nostru popor, într-un moment decisiv pentru soarta țării, iar nu o lovitură de palat sau o răscoală, cum au calificat-o unii chiar atunci, în acele zile fierbinți. Antonescu a fost arestat ca persoană privată, după ce i se retrăsese mandatul, conform procedurii constituționale, chiar dacă în condiții speciale. El fusese un uzurpator al puterii, impunînd o dictatură personală și conducînd țara la dezastru. Înlăturarea lui a fost un act legitim, iar nu o conspirație care a reușit. Poporul român are o lungă tradiție de legitimitate, iar istoria sa trebuie privită în această lumină.

Meritul excepțional al cărții lui Haralamb Zincă constă îndeosebi în situarea ostașului român în prim plan, în evocarea nudă a simțămintelor și aspirațiilor sale. O mare încredere în destinul nostru, în tăria morală și puterea de a răzbate prin istorie se degajă din cele mai multe pagini. Sînt fapte care te fac să înțelegi mai bine ce simt și cum lucrează românii prin istorie. Iată numai unul singur dintre acestea : locotenent-colonelul (r) Constantin Lițu povestește că soldații săi luaseră în 1940 borna de frontieră de la adevărata graniță de vest a țării și o purtaseră tot timpul războiului într-o căruță specială. În octombrie 1944 au ajuns din nou la Crișul Repede, după lupte grele : „Și iată-ne la adevărata frontieră de vest a României, cu **căruța specială** lîngă noi. Am îngenunchiat, ne-am descoperit frunțile și am sărutat pămîntul scump nouă, readus la glia străbună. Am săvîrșit acest act solemn atît pentru bucuria și satisfacția inimii noastre, cît și pentru un drept și binemeritat omagiu cuvenit celor 80 de morți și 120 de răniți, cărora jertfa supremă nu le mai oferise această fericire, dar pe care îi trecuse în nemurire". Același ofier își găsește casa din Beiuș devastată, iar amintirile de familie profanate. Orice alt luptător ar fi nutrit gînduri sălbatice de răzbunare. Ce face un ostaș român ? Să-i dăm din nou cuvîntul lui Constantin Lițu : „Am jurat în momentele acelea ca, atunci cînd vom depăși frontiera noastră de stat, să nu comit niciodată asemenea acte de vandalism, să nu permit niciunui subordonat să încalce vreodată omenia și demnitatea românească. Și așa am făcut ! Nu m-am răzbunat, ba, din contra, pe unde am trecut, am ajutat populația civilă găsită în nevoi."

O carte plină de un cald patriotism, o frumoasă apariție a Editurii Militare, o pagină de autentică literatură documentară.

Aurel-Dragoș Munteanu

Din nou în fața lui Brâncuși

Culegerea de articole cu titlul **Brâncuși și arta secolului** (Brancusi y el arte del siglo) *) semnată de gînditorul român, actualmente stabilit în Spania, George Uscătescu, completează, în peisajul nostru cultural, prezențele editoriale ale savantului, venind după apariția volumului său de **Poeme** (Ed. Eminescu, 1981) și a studiului dedicat lui **Erasmus** (Ed. Univers, 1982).

Pe lîngă însemnătatea strict științifică — textele făcînd parte din primele contingente de contribuții eseistice din cîmpul posterității brâncușiene — culegerea mai poate să reprezinte în ochii publicului românesc și un act de conștiință. Un act de restituire, de readucere în spațiul culturii noastre a unei opere ce, pe drept cuvînt, ni se cuvenea atît ca tematică, cît și prin originea etnică a autorului. Fiindcă, excluzînd asemenea opere și asemenea oameni din circuitul nostru literar, anumite vremuri revolute nu făceau decît să ne amputeze patrimoniul și să ne prezinte ciuntiți în fața lumii, iar — obiectiv vorbind — ignorarea lor aducea mai mari prejudicii integrității noastre culturale, prin hiaturile sau golurile ce se nasc, unele de neumplut, decît persoanei autorului ca atare. În perspectiva istoriei, operele sînt cu mult mai importante decît condiția în care au trăit creatorii lor, în același timp, însă, nu poți să integrezi o operă excluzîndu-l pe autor. În orice caz, nu ne mai putem permite luxul de a refuza un nou „atelier al lui Brâncuși".

Publicarea unor asemenea lucrări mai comportă și o altă semnificație, deloc neglijabilă. Ea subminează o atitudine nefastă care riscă citeodată să deterioreze constiința literară, un anume fel de snobism, de fals intelectualism ce tinde să supraaprecieze și să deformeze informația culturală la care nu are acces, datorită barierei lingvistice sau din alte motive, creînd un fel de axiologie a „fructului oprit". Editarea vine, în același timp, în sprijinul motivatei curiozități și nevoi de informare a cititorului, care are acum ocazia să vadă cartea cu proprii săi ochi, să o situeze mai eficace și mai corect în zona valorică reală ; dar, ceea ce nu trebuie uitat este că, indiferent de răsunîndirea de care se bucură orice text, rămîne nici mai bun, nici mai slab decît este în fond.

Din acest punct de vedere actuala suită de exegeze brâncușiene trebuie judecată din perspectiva timpului în care a fost concepută, a oportunității momentului și a carierei ei în literatura de specialitate. Articolele au avut darul să jaloneze și să ofere incitări pentru o cercetare sistematică a operei lui Brâncuși, să semnaleze, într-o Europă recent ieșită din războiul mondial, dar în plin război rece, un mare reper românesc, ce rămăsese pecetluit gînditorilor din țară. Desigur, unele din articolele componente ale volumului n-au decît o valoare publicistică sau encomiastică, rămînînd mai mult ca poetice mărturii sentimentale, ca dovadă a unei profesiuni de suflet a gînditorului. Altele, însă, alături de latura emotivă, se bucură și de lumina ideii și de rigoarea științifică. Asupra acestora din urmă merită să ne oprim mai cu seamă. Tehnica de compunere a acestor scurte eboșe amintește de aforismul sau sentința care se dilată explicativ, dar nu întotdeauna argumentat. George Uscătescu procedează prin intuiții cărora le adaugă un suport teoretic **a posteriori**, prin afirmații deschise, netrănșante, bogăția și arguția citatelor sale fiind de neînvins.

Cea mai consistentă secțiune a eseurilor îmi pare a fi cea care începe cu „noua filosofie a spațiului", în care autorul își mobilizează marile resurse de filosofie a culturii, obținînd citeva observații de o rară profunzime și cuprindere, mai ales atunci cînd vede în refuzul spiritualității occidentale de a mai cultiva ideea de istorie, implicit conceptul de timp, începutul unei gîndiri asupra spațiului, citindu-l în acest scop pe filosoful grec Evanghelos Moutsopoulos care vorbește chiar de o nouă conștiință a spațiului, succedînd ideii de „durată" a lui Bergson. Fundamentarea acestei corelații îl conduce pe G. Uscătescu la concepția ultimă a lui Heidegger care „opune spațiul fizic, trasat din punct de vedere tehnic, spațiului ca deschidere sau aspirație", avînd ambiția de a aplica tezele acestuia asupra artei lui Brâncuși. Sînt cele mai dense pagini acelea cînd realizează o hermeneutică a operei brâncușiene prin intermediul lui Heidegger. „Aprehensiunea semnificativă a realității — conchide eseistul — duce la concluzia că arta plastică modernă este un act creator provocativ, este tocmai o controversă între artă și spațiu. În acest sens, artiști ca Brâncuși ar fi putut să constituie pentru Heidegger, dacă filosoful ar fi utilizat calea sugestivă a exemplului, un model exemplar. Provocarea, actul controversei, ni se dezvăluie în lupta integratoare cu spațiul și pe care o reprezintă Coloana Infinitului, Poarta sărutului, Masa tăcerii, prin care Brâncuși a marcat punctele de contact ale orașului său de origine, Tîrgu Jiu, cu universul". (p. 28).

În demersul heideggerian aș vedea chiar motivația psihanalitică a preocupărilor brâncușiene ale lui G. Uscătescu. Conceptul de „spațializare" (das Räumen) — ceea ce înseamnă a elibera spațiul de invelișul său sălbatic, a găsi sau a deschide un spațiu liber, unde omul să poată întîlni un refugiu sau să-și construiască un adăpost" — promite a oferi „încă o dată omului o patrie, un loc pentru zeii dispăruți" ; iată ce căuta, poate, G. Uscătescu în arta lui Brâncuși — spațiul patriei — sau, poate mai mult, puterea de a supraviețui în afara ei.

Vlad Papu

*) **Biblioteca de artă. Biografii, memorii, eseuri, cu un cuvînt înainte al autorului, traducere de Dorel Lucian Filipescu, Editura Meridiane, 1985.**

DIN LIRICA TURCĂ

FAZÎL HÜSNÜ DAĞLARCA

Înțelepciune

Cînd mor cîli
Lupii se năpustesc asupră-le din depărtări —
Infinitul din noi
Ia parte la înmormîntare.

Fericire

Lumina
Este aceea care
Aduce ziua
Acasă.

Bîrfă

Se spune că luna se rotește deasupra pămîntului
Iar pămîntul datorită soarelui.
De milioane de ani nu conține
Această bîrfă.

Asemănare

Cîli
Ne poartă
Așa cum noi ducem
Cerul pe umeri.

Incursiune

A înțelege
Este o incursiune
În imperiul
Altuia.

Chemare

Cînd frunza copacului
Cade pe pămînt
Se aude verde chemarea
Cerului către adîncuri.

Deschideri

Se deschid ochii
Păsărilor
Către cel mai deschis
Albastru.

Al cincilea sens

Căușul palmei
Îmi destăinuie cinci puncte cardinale
Răsărit, apus, nord, sud și
Tu.

Evidență

Dacă
Somnul nu mă iubește
Cum m-ar iubi
Întunericul adînc?

Cealaltă dimensiune

Oricît de iute ar fi mîna mea de vînător
Mai repede zburați voi păsările.
Este atît de frumos
Să fii primul!

În românește de
Vasile Smărăndescu și Zoe Pavel

POEȚI ITALIENI CONTEMPORANI

GUIDO OLDANI

Plecări

O atenție aproape magică
ca să nu evadeze privirea
spre atît de învălmășitele
intenții ;

murdărit nisipul curat
(grăunți de fildeș)
de vaporoasă mare
unde lăuntric
sînt botezate
imagini obosite
ale unui mit expulzat
și compunînd plecări
n-o să avem timp de întoarcere
deja tumefiați de sare gemă
plecînd

ROBERTO SANESI

Veghe

Nici măcar cîli, în somn,
nu bat copite de aer cu aceeași grație
a mîinii tale ; șusotesc
înăuntrul cetății : plăpînd
acum reduci umbra din jurul ferestrei
și rețeși cuvinte, fără a ști
pentru care seducții sacerdoții și augurii
te vor fi țintuit în acea vigoare
de aspre foșnete, de labile aparențe, pentru că
hic nitidus fons est, **și nu doar**
pentru o ploaie ușoară
care mă șlefuiește.

GIORGIO CAPRONI

În zori

Erau constrînși cu toții
să-l urmeze pe el, singurul
care avea o lanternă.
Dar în zori,
toți s-au risipit
precum ceața. Toți.
Care alci, care dincolo.
(Au fost și din cei care au apucat,
se pare, un drum fals.
Au alunecat. E simplu.)
Oh, libertate, libertate.

PIERO BIGONGIARI

Ambasadorii din Corcira

Ambasadorii din Corcira cer ajutor atenienilor
în Tucidide și în această incertă zi de martie
dar semnul este aproape o ieroglifă
indescifrabilă
ce spun cu adevărat ambasadorii din Corcira,
cu adevărat ceruseră ajutor, și în care zi,
chiar în această turmentată zi de martie, sau
cînd ?

Luca crede că au cerut ajutor pentru rațiuni
improbabile,
prin discursuri imposibile. Gestul e acolo
încleiat în cuvinte
care nu vorbesc și acestea nu fac un gest și nici
un text.
Se întorseseră în Corcira, odată smulsă
promisiunea de ajutor ?
sau ambasadorii sînt încă aici, în mijlocul nostru,
mascați, sau nu numai atît, și vorbesc fără a fi
înțeleși cerînd ajutor
pentru iminentul pericol mortal, sau Corcira este
aici ? poate Corcira e chiar aceasta,
și ambasadorii plutesc pe mare, pe o mare azură
și nu știu să se întoarcă sau nu știu că se întorc
dacă oriunde este Corcira, și oricine cere ajutor
și Atena este în pustiu, într-un pustiu de cuvinte
dezolate
de unde ies vele, vele care se umflă, în acest
ascuns Pireu
de semne care strigă, și strigă adio, sau poate
cer ajutor.

GIULIANO GRAMIGNA

Anale: 25 (fantasma)

Acele nimicuri de real stropite într-o zi
cu soare sau cu vreo aversă de ploaie — nu
e prea mult de zis ochiul de bou roșu
pe grilajul de tramvaie moneda de douăzeci
centime care s-a înroșit toată după-amiaza
pe terasă fumul/parfumul aschiilor de rugină
Reale Nichtigkeit **plutește în ceașca**
timpului, a seninului sub ochiul
mihnit exilat al Copilului
care adulmecă mirosul nervilor
fantasmei sale construite să susțină o viață
Ce animal ce zeu ce erou
ce urmă voi cînta despre ființa lui divizată ?
Cînd adoarme pe carte
unde a rescris puținii ani de dinainte
tot romanul infim ce l'asteaptă
historicus-furnică Moise care se salvează din ape
trăgîndu-se de păr. Aproape șaizeci de ani după
aceea
doarme după-amiaza visează pe cineva
strîns în cămașa de forță dar de neînfrînt
Oare ce gînd gol îl domolește ?

FRANCO LOI

Dacă un porumbel zboară

Dacă un porumbel își ia zborul, imediat după
el altul și altul
de la streașină își deschide aripile iar ultimul
care-și ciugulește penele și la altul
pare că se gîndește, sau că îl cheamă, spune-mi
tu, zeu al infernurilor, ce anume îi îngreunează
aripa
da, ce anume i-o leagă, dacă trist ca un flirt
obosit
acolo, cînd vrea să se ridice în zbor, privește
un hățiș de păsări migratoare ce gureșe se
îndepărtează?
Oh, cît cer ! cît aer ! cîtă moarte !
Să știi să zbori, să știi să cînți este în zadar
orice știință, dacă nimeni nu te cheamă.

MAURIZIO CUCCHI

Muntele Sinai

Nu zic nu, măcar un pic tot
mă gîndisem (dar, în fond,
eram foarte adormit...). Și apoi, la vederea
acolo sus
în vîrf
a acelui preot negru, mîinile-n șolduri, privirea
trufașă
(„ce faceți
voi doi la vîrsta voastră,
acolo șezuți pe pajiște. Aici e proprietate
privată")
Trebuia să intrăm în pămînt? Sau mai degrabă
să rîdem și să ne supărăm ? Pînă la urmă
bombănind
ne-am pus în buzunar batistele eu și ea
și am coborît. Și încă neștiind unde să mergem
(„ca să vezi, dragă,
ce îmbecil. Stam acolo liniștiți. Cine făcea ceva
rău ?...)

Traduceri de Marin Mincu
din antologia cu același titlu

REVISTA STRĂINĂ

● **REGIZORUL** Xie Jin reprezintă la ora actuală una din cele mai proeminente figuri ale cinematografiei chineze. În vîrstă de șaizeci și trei de ani, el a realizat pînă acum peste douăzeci și unu de filme care s-au bucurat de un succes internațional. În Franța a fost organizată, în 1983, o retrospectivă cu nouă dintre filmele sale, iar în S.U.A., în 1985, au fost prezentate zece filme în regia lui Xie Jin. Este membru în Academia de artă cinematografică din S.U.A. Între marile sale creații, specialiștii citează filmul „Baschetbalista nr. 5", „Detașamentul roșu de femei", „Marele Li, Bătrînul Li și Micuțul Li", „Artistele surori", „Legenda din muntele Tianyun, „Păstorul", „Coroana de la poalele muntelui" și altele. Un articol consacrat activității sale scrie următoarele : „Urmărindu-i creația, constați că majoritatea filmelor regizate de Xie Jin sînt tragedii. Atenția sa s-a concentrat asupra oamenilor simpli, obișnuiți, de pe pămîntul unde s-a născut și a crescut. Xie Jin a adus pe ecrane personaje care, deși au trecut prin încercări dramatice, nu și-au alterat sentimentele omenești reale, a prezentat publicului omul obișnuit, cu frumusețea sa sufletească".

● **UN SPECIALIST** de mare ținută, Ren Jiyu a prezentat de curînd ediția monumentală a „Marilor scripturi budiste", o colecție ce reunește unele scrieri fundamentale din trecutul Chinei, un adevărat tezaur de cultură tradițională, apărută la Beijing. Au fost publicate de fapt numai primele volume, urmînd să continue pînă la începutul deceniului următor, cînd întreaga ediție va reuni douăzeci și două de volume. Ren Jiyu scrie : „Marile scripturi budiste chinezești sînt redactate pe baza „Scripturilor budiste Zhaochengjin", care datează din timpul dinastiei Jin și au fost descoperite în orășelul Zhaocheng (din provincia Shanxi), în templul Guangsheng de către Armata a 8-a în timpul Războiului de rezistență antijaponez. De fapt, aceste scrieri budiste sînt unicul exemplar de acest gen din țara noastră și unica copie a „Scripturilor budiste Kaibao", deci la ora actuală, cînd originalul „Scripturilor budiste Kaibao" a dispărut fără urmă, această copie are o valoare inestimabilă pentru redactarea „Marilor scripturi budiste chinezești" și pentru întocmirea comentariilor acestei opere. (...) Ea va fi prima și cea mai complexă lucrare budistă clasică în limba chineză din țara noastră".

● **ÎNTRE POETII FRANCEZI** impuși în ultimul timp se numără și Claude Faïn, apărut în colecția „Spectres familiers" cu volumul **Rit, început din nou al gestului.** Un comentariu notează : „Cu Faïn (care va trebui într-o zi să apară și la cei care sînt numiți 'marii editori') regăsim acum, în cea de a șaptea carte a sa calitățile și rigoarea care îl caracterizează. Nuditate și transparență a unui demers care pune în mod radical problema metaforei tradiționale. Ca într-o partitură muzicală, cuvintele sînt aici suspendate de un suflu care le poartă și le orchestrează. Se poate de asemenea găsi în aceste pagini intense și atît de frumoase un fel de epopee a trupului, în dinamica sa vitală. Pentru Faïn, poezia este înainte de toate un parcurs, o cursă a limbajului, un elan al expresiei prin necunoscutul unei reprezentări. Ritul mimează în aceeași măsură, în felul său, o căutare a celuilalt, a vocii sale care vorbește, care izvorăște pe pînza invizibilă a ritmului. (...) O carte rară și fără concesii".

● **REEDITAREA** eseurilor lui Claudel, sub îngrijirea lui Gilbert Gadoffre, a prilejuit o nouă discuție asupra gîndirii artistice a marelui poet. Gadoffre a publicat **Arta poetică**, sub care Claudel a reunit trei eseuri, între care **Cunoașterea timpului și Traité de la co-naissance au monde.** Un comentariu notează : „Titlul sub care Claudel a reunit aceste eseuri (...) este desigur dificil de explicat, cel puțin dacă poetul nu a vrut să spună înainte de toate că dezvoltarea gîndirii sale nu se face în nici un fel în sensul raționalității logice, ci prin urmarea unor date absolut intuitive. Este vorba de texte scrise între anii 1896—1903, într-o epocă de clarificări a poetului, căutînd să-și explice lui însuși propriile credințe și încercînd să pună în raport arta sa de a trăi și de a crea, convingerile sale intime, cu lecția învățată de la Mallarmé. Pare că există un fel de integrare a ideilor tînărului convertit în sistemul mallarméan, tot atît de tiranic ca și cel al unui mistic. Oricum, avem de-a face cu o operă plină de sugestii".

● **UN STUDIU** special tentează Judith Stora pentru edițiile universitare franceze. În aproape patru sute de pagini se încearcă o adevărată „Fiziologie" a unui tip aparte de umor, încărcat de melancolie și de sonuri tragice. „Umorul evreiesc în literatură" pleacă de la studiul celor mai vechi texte pentru a ajunge mai ales la umorul literaturii idiș, pe care îl consideră esențial în tratarea problemei. Neocupîndu-se aproape deloc de umorul evreilor trăitori în țările musulmane, autoarea se oprește la viața ștetl-urilor europene, a micilor localități evreiești, în care surprinde mecanismele psihologice și caracteristicile unei mentalități unice, cu ecouri și în zilele noastre, cînd situația acestor comunități s-a schimbat radical. Caracteristica psihologică a umorului evreiesc ar consta în vaga tendință de autodepreciere, ce are însă doar o valoare sentimentală, încărcînd situațiile cu multă căldură omenească și cu poezie. Cartea cercetătoarei franceze a fost apreciată de toți comentatorii pentru adîncimea lecturilor puse la contribuție, chiar dacă s-au formulat multe rezerve în ceea ce privește generalizările propuse.

● **O MONUMENTALĂ** ediție Corneille a fost întreprinsă recent, reunind eforturile mai multor ani de critică textuală. Un comentariu precizează : „Tricentenarul morții lui Pierre Corneille a fost pentru Universitatea Rouen ocazia de a întreprinde publicarea unei ediții critice și complete a teatrului său. Soluția adoptată de editori a fost de a respecta ultima ediție publicată în timpul vieții autorului, aceea din 1682". Ediția Universității Rouen este însă un model de operă istorico-literară. Sînt evidențiate notele și amplul aparat critic, clarificările împrejurărilor în care au fost create piesele, sursele de inspirație etc. Criticii apreciază că această ediție este un model al genului, o operă cvasi-definitivă".

SPORT

Jignirile se spală cu aur

Nu ninge, dar cînd te uiți în crivăț, simți cum vine mărunt la coada ochiului, semn că zăpezile sînt pe drum. La început de februarie, trăim dezolant și fumuriu și mi-e dor de-o iarnă infamă, vreau să mă calomnieze viscolul. Dacă mă opresc o clipă din lucru, visez un piriu și o pîndă la iepuri. N-ar strica să treacă și-un lup pe-acolo, sau o vulpe ferm hotărîtă să zboare creierii unui cocos. Și pentru că nu ninge, nu mă preocupă subțirimile de gîndire. Și atunci notez vorbele care-mi urcă pe limbă, în clipa asta : furcă, jigniri nespălate, pepite de aur, cine-o face ca mine, ca mine să petreacă. Dacă stau strîmb și mă pătrund drept de înțelesul lor, iaca, îmi răsare-n minte Mircea Lucescu, băiatul ăla oacheș care-o face pe antrenorul naționalei, care nu ne-a adus aur nici de pus pe-o măsea, dar ne promite cu gura la urechi lespezi de platină, rubine cît pepenii din grădina raiului, oiștea Carului mare, cîrlionții stelei polare etc., etc., și mulți îl cred și așteaptă darul sau pomana sau ofranda. Socoteala se va încheia probabil peste patru ani. Vreme lungă, vraf de zile, teancuri de nopți. În 4×365 de zile se pot întîmpla una mie de minuni imprevizibile, minus ala că Lucescu ar putea să ne califice în turneul final al Cupei mondiale din 1990. Ar cam trebui să-l las în pace. El și-o dorește din tot sufletul, dar eu nu pot s-o fac, pentru că n-a plătit dijma datorată publicului și a încălcat legea pămîntului : pierzînd, nu și-a dat demisia, ba dimpotrivă, umblînd cu proptele, și șoptele, și gogoșele, și salamalecuri, a mai dobîndit un galon pe tunică — feresică-ne cei de sus de întunecatele lui aptitudini ! Cu un secol în urmă, pentru ofensa care ne-a adus-o, i-aș fi cerut reparație pe calea armelor (n-am nici o îndoială c-ar fi optat pentru sabia de lemn, telul de bătut maioneza sau polonicul, nu ăla de ciorbă, ălălaltu', ăla găuritu', cu care se separă urda de zer, după cum bine ne învață Dicționarul explicativ al limbii române) și n-aș fi pariat o carboavă pe șansa lui. În schimb, azi, dac-aș îndrăzni să-l provoc la duel, m-ar striga cu goarna pe sub paturi.

Nu ninge, dar nici musca nu ne bîzîie. Prin urmare e bine, e foarte bine, ne vom revedea. Mai ales că urmează să jucăm, în calitate de sparing-partener, cu vreo cîteva echipe care au în buzunar biletele pentru Mexic. Mărturisesc cu toată cinstea că sac de antrenament (citiți sac de pumni) n-am fost niciodată și nici nu credeam să existe antrenor pe lume care să-și facă o mîndrie și un titlu de onoare de a întinde capcane de sfoară putredă pe potecile vînătorilor de urși.

Tristă situație.

Tristă, și mai rău, situația mea.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Gheorghe Suciu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII